

HET KABINET
DES
GENADEN-VERBONDS

ZIJNDE EEN EENVOUDIG ONDERRICHT WEGENS HET

VERBOND DER GENADE.

Aangelegd tot overtuiging van genadelooze menschen,
maar meest om tot nut voor Gods kinderen, tot
haar troost, raad- en moedgeving te dienen, tot
bevordering van hun geloof, blijdschap, heiligmaking
en verzekering; in vragen voorgesteld, met nuttige
aanmerkingen daarover,

DOOR

LAMBERTHS MYSERAS,
Lidmaat der Gereformeerde Gemeente te Middelburg.

NIEUWE ONVERANDERDE UITGAVE.

BUURMAN & DE KLER
— LEIDEN —

AANSPRAAK

AAN DEN

CHRISTELIJKEN LEZER.

Geliefde kinderen Sions, die van den Vader geliefd zijt, door eene vrijmagtige yerkiezing van eeiwigheid, en van den Zoone Gods, door eene vrijwillige koopung met Zijn bloed geliefd zijt, en van God den heiligen Geest geliefd zijt, die in a woont met Zijne genade, en die u vernienwd heeft. Aan ulieden draag ik ait lief de dit Werkje op, wegens dit Eenvoudig Onderwijs van het Genaden-Verbond, orndat ik overtuigd ben, dat kleine kennis en niet veel kennis van het Genaden-Verbond een van devoorname oorzaken zijn, van uwe duisterheid, verkeerd te werken; en de weinige voortgang in de genade. Of het den Heere beliefd dit aan ulieden tot uw nut, stichting, troost, blijdschap en verzekering te doen dienen in de genade, waartoe ik het aangelegd heb, om met blijdschap God te dienen in heiligheid en in een teederen glanzigen wandel in Godzaligheid te leven, in dankbaarheid voor God, wegens ulieder zalige verlossing, hetgeen God behagelijk is, en der vromen zuiverste heiligheid is uit lief de tot God, en in dankbaarheid aan God, en uit eene kinderlijke vrees voor God te leven, gelijk het Gods gunst- en bondgenooten betaamt. De God des Verbonds, die de algenoegzame God alter genade is, zegene daartoe dit eenvoudig werkje aan ulieden, tot zijne Heerlijkheid en ulieder zaligheid. Dit wenscht ulieden toe uw toegenegen Broeder in Christus,

LAMBERTUS MYSERAS.

Eenige voorafgaande Vragen wegens het

VERBOND DER WERKEN.

DE VOORNAAMSTE STUKKEN, DIE IN DIT
WERKJE WORDEN VERHANDELD.

Vooraf eenige Vragen aangaande het

VERBOND DER WERKEN.

En dan volgen deze voorname Stukken.

- I. Eene beschrijving van het Genade-Verbond.
- II. Wat aan ieder Goddelijk persoon wordt toegeschreven.
- III. De voornamste eigenschappen van dat Verbond.
- IV. Waarom dat wordt genoemd in alles wel geordineerd.
- V. Welk gebruik van dat vorige te maken.
- VI. Hoe dat Verbond met trappen is geopenbaard.
- VII. Van de teekenen en zegelen van dat Verbond.
- VIII. Van het onderpand des Geestes in de bondgenooten.
- IX. Een kind des lichts zittende in duisternis.
- X. Van het besluit der verkiezing.
- XI. Van de zaligmakende roeping.
- XII. Van de vrije regtvaardigmaking.
- XIII. Van de heilig- en heerlijkmaking.
- XIV. Van de uitstorting des Geestes in de vromen.
- XV. Van de uitstorting der liefde in de vromen.
- XVI. Van den Goel, den Verlosser van dat verbond.
- XVII. Een zegenwensch tot slot.

Vraag. Waarin bestaat het Verbond der werken?
Antwoord. Het is die verbintenis die God op den mensch als Schepper en Wetgeveergelegd heeft, waardoor de mensch verbonden is, die zoo heerlijk van God geschapen is, en met zijn heerlijk Beeld versierd was in den staat der regtheid, om God zijnen Schepper, naar zijne heilige wet, die hem ingeschapen was, de wet der zeden, die een afdruksel van Gods heiligheid is, om dien God heilig, volmaakt te dienen, te loven, te verheerlijken en lief te hebben, waartoe God hem krachtgegeven had, daartoe Hij hem ook het proefgebod gegeven had, met bedreiging van dood, en met belofte van leven; hetgene de mensch door des duivels verleiding heeft verbroken, Gen. 2 en 3 daar hij aan beide verbonden was, om God zoo te dienen naar de ingeschapene natuurwet, en naar het proefgebod, dat Hij had ingewilligd.

Vr. Waarom wordt dat verbond genoemd een verbond der wet, Gal. 3:10, *Want zoo velen als er onder de werken der wet zijn, die zijn onder den vloek.*

Antw. Omdat alle menschen van nature verbonden zijn en blijven, de wet der zeden, daarvan Paulus ook spreekt volmaakt te onderhouden.

Vr. Waarom wordt dat verbond genoemd een Verbond der werken, of der wet?

Antw. 1. Omdat Paulus het zoo noemt, Rom. 3:20, *Daarom zal uit de werken der wet geen vleesch geregtvaardigd worden*, door de werken der wet, of door het Verbond der werken, waardoor de mensch verplicht is en blijft, God naar die wet volmaakt te gehoorzamen.

2. Omdat het Verbond der werken bestaat in doen en gehoorzamen, Rom. 10:5 *De mensch die deze dingen doet, zal door dezelve leven*, vergeleken met Gal. 3:12.

Vr. Is nu dat Verbond der Werken, dat de mensch

in den staat der regtheid verbroken heeft, om daar door nooit zalig te kunnen worden, te niet gedaan, en heeft dat nu opgehouden?

Antw. Door het verbreken van dat Verbond der werken, is dat veranderd, dat nooit een mensch op de aarde zal noch kan door dat Verbond der wet, of het verbond der werken, dat hetzelfde is, meer gezaligd of geregtvaardigd worden; nogtans zoo blijft dat Verbond der Werken, en alle menschen hoot'd voor hoofd, die ooit geleefd hebben, of ooit leven zullen, blijven onder de verpligting om naar die wet der natuur of der zeden, dat hetzelfde is, en naar dat Verbond der Werken God zoo volmaakt lief te hebben en te dienen, volgens Gods uitspraak over alle menschen, Gal. 3:10, *Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgene geschreven is in het boek der wet om dat te doen.*

Vr. Waar komt het van daan, dat alle menschen blijven onder de verpligting verbonden, om God zoo volmaakt naar die heilige wet en naar het Verbond der Werken te dienen, op de verbeurte dereeuwige zaligheid, en met bedreiging van eeuwige rampzaligheid?

Antw. Omdat Adam, als hoofd van het Verbond der werken, dat verbroken hebbende, alle menschen onder dat verbroken Werk-Verbond liggen, als leden van dat hoofd; en zoo onder de zonde en vloek van God beslo. ten zijn door de wet, en dat Verbond der Werken in Adam haren Vader, als hoofd van het menschelijk geslacht, Rom. 5:12. *Daarom, gelijk door een mensch de zonde in de wereld gekomen is, en door de zonde de dood, en alzoo de dood door- gegaan is tot alle menschen; in welke allegezondigd hebben.*

Vr. Wat verstaat gij door den dood die door- gegaan is tot alle menschen?

Antw. 1. De tijdelijke dood. 2. De geestelijke dood.

3. De eeuwige dood; dat is de eeuwige verdoemenis,

Vr. Waar komt het van daan, dat geen mensch

wegens het Verbond der Werken. 7 dat Verbond der Werken, of die wet meer onder- houden kan, na den val van Adam en Eva?

Antw. Omdat de mensch door de zonde, Gods beeld verloren heeft, dat bestond in volmaakte kennis, van God in zijn verstand, en in eene volmaakte heiligheid in zijn wil, en in eene volmaakte liefde in zijne genegenheden, en in eene volmaaktheid in al de vermogens van zijne ziel, en zoo had hij nietalleen lust, maar kracht om dat Verbond te onderhouden, en om volmaakt te leven; en dat beeld Gods, en dat vermogen heeft de mensch en zijne nakomelingen door het verbreken van dat verbond verloren, Gen. 3:20.

Vr. Waar komt het van daan, dat God dat eischt van den magtelooze mensch om dat te doen, en dat God aan alle menschen den vloek bedreigt, die dat nietdoet, daar nogtans de mensch onmagtig is dat te doen?

Antw. God heeft den mensch alzoo geschapen dat hij dat konde doen, zegt onze *Catechismus*, Vr. 9. En daarom, al heeft de mensch zich zelve en al zijne nakomelingen door de zonde, die kracht benomen, zoo blijft God die onveranderlijk is, regtvaardig en heilig het regt behouden, om dat van alle menschen te blijven eischen, volgens zijne heilige wet, die een uitdrukkel van zijne heiligheid is volgens zijne bedreiging, Gal. 3:10.

Vr. Wat is de oorzaak dat God de zonde zoo, zwaar straff?

Antw. 1. Gods wraakoefenende gerechtigheid eischt dat, Nah. 1:2, *Een wreker is de Heere.*

2. Zijne waarheid, Gen. 3:4. *Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.* God kan Hem zelve niet verloochenen.

3. Zijne heiligheid in het bedreigen van de straf over de ongehoorzamen.

Vr. Waartoe is den mensch in allerlei staten de wet der zeden van God gegeven?

Antw. 1. In den staat der regtheid, als een regel, van volmaaktheid.

8 Eenige voorafgaande Vragen enz.

2. In den gevallen mensch, als een spiegel om zijne ellende daaruit te kennen, Rom. 3:20.

3. Den wedergeborenen een regel om naar te leven, in dankbaarheid voor zijne verlossing, Gal. 6:16.

4. Den verheerlijkten een regel van volmaakte heerlijkheid, volmaakte zaligheid en heiligheid.

Vr. Wat is het onderscheid tusschen het Verbond der werken en het Verbond der genade?

Antw. 1. Alle menschen zijn onder het Verbond der werken, zelfs de uitverkorenen voor hare bekeering gevallen in Adam, zijn onder de verpligting van het werk-verbond, Rom. 5:12.

2. Maar de uitverkorenen behooren alleen onder het Verbond der genade, en komen daar alleen toe door Gods genade, Rom. 8:29, 30.

3. De mensch onder het Verbond der werken is valbaar geschapen, en konde vallen en is gevallen.

4. De uitverkorenen, in den staat der genade zijnde, kunnen of zullen daar nooit uitvallen.

5. Het verbond der werken, eischt volkomene gehoorzaamheid naar de wet, en dat in volmaaktheid.

6. Het Verbond der genade eischt geloof, en belooft bij den eisch dat en ook bekeering te geven, Ezech. 36:26.

7. Het Verbond der werken, en het verbond der genade, wet en Evangelie, staan tegen elkander over, en mogen nooit vermengd worden, *de wet is door Mazes gegeven, de genade is door Christasgeworden.* Joh. 1:17.

Vr. Wat aanmerking maakt gij over dit stuk?

Antw. Daaruit is te zien, hoe diep alle menschen in Adam gevallen zijn, en dat niemand door de wet kan zalig worden, hij, zij, wie hij zij; zoo lang iemand nog niet veranderd is en tot het Genaden-Verbond door Gods genade is gekomen, ligt hij nog onder den vloek,

HET KABINET

DES

GENADEN-VERBONDS

ZIJNDE EEN EENVOUDIG ONDERWIJS VOOR VROMEN,
WEGENS HET GENADEN-VERBOND.

Het Eersie Stuk.

Vraag. Wat is de beschrijving van het Genaden-Verbond?

Antwoord. Dat vrijmagtig eeuwig welbehagen des Vaders vloeiende uit zijn eeuwig besluit, voornemen en verordening uit liefde en vrije genade, om op eene Verbonds wijze door den Zoon, des Verbonds Middelaar, de uitverkorenen te verlossen, en door den Heiligen Geest te vernieuwen, te leiden, te be- waren tot zijne heerlijkheid en hare zaligheid.

Vr. Bewijst die beschrijving eens bij de stukken?

Antw. 1. Bewijs dat het is het vrijmagtig welbehagen des Vaders, Luc. 12:32, *en vreest niet, gij klein kuddeken, want het is uws Vaders welbehagen geweest, ulieden het Koninkrijk te geven.*

2. Bewijs dat het vloeit uit zijn eeuwig besluit, voornemen en verordening, Rom. 8:29, *Want die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij te voren verordineerd, den beelde zijn Zoons gelijkvormig te zijn.*

3. Bewijs dat het vloeit uit de eeuwige verkiezing, Rom. 9:11, *Opdat het voornemen Gods dat naar de verkiezing is, vast bleve.*

4. Bewijs dat het vloeit uit Gods eeuwige Jer. 34:3, *Ik heb u liefgehad met eene eeuwige liefde.*

5. Bewijs dat het is op eene Verbondswijze, Jes. 55. *Want Ik zal een eeuwig Verbond met u maken.*

6. Bewijs dat het geschiedt door den Verbonds-Middelaar Hebr. 7:21, *Van een zooveel beter Verbond is Jezus Borg geworden.*

7. Bewijs dat het is uit vrije genade, Efez. 2:8, *Want uit genade zijt gij zalig geworden.*

8. Bewijs dat het is door den geest, doch Ik zal uitstorten den Geest der genade en der gebeden, Zach. 12:10

9. Bewijs dat het is tot Gods heerlijkheid, Efez. 2 :6, *Tot spy's der heerlijkheid zijner genade.*

10. Bewijs dat het is tot zaligheid der uitverkorenen, Ps. 68:21, *Die God is ons een God van volkomene zaligheid.*

Vr. Waarom wordt dat een verbond genaamd?

Antw. 1. Omdat de zalige drieenige God heeft vastgesteld en besloten, om op zoo eene Verbondswijze, de uitverkorenen zalig te maken, Ps. 2:7 en 8, *Ik zal van het besluit verhalen, de Heere heeft tot Mij gezegd: Gij zijt mijn Zoon, heden heb ik u gegeneerd, eischt van Mij en Ik zal U de Heidenen geven tot uw erfdeel, en de einden der aarde tot uwe bezittingen.*

2. En om dat die zalige God met al zijn uitverkorenen op een verbondswijze werkt door zijn Geest om met den Heere in een verbond te komen, Ezech. 20:37, *En ik zal u onder de roede doen doorgaan, en ik zal u brengen onder den band des verbonds.*

Vr. Waarom wordt dat genaamd het Genaden-verbond?

Antw. 1. Om de uitnemende zware ellenden en jammerstaat daar de uitverkorenen ellendelingen van nature door de zonde in gekomen zijn; zijnde

kinderen des toorns gelijk alle andere menschen, en derhalve niet anders dan door Gods ontfermende genade kunnen verlost en gezaligd worden.

2. Omdat het enkel ontfermende genade Gods is, dat God de Vader zijnen eigenen Zoon niet gespaard, maar voor haar gegeven heeft, en dat de Zoon Gods zijn eigen leven gegeven heeft om haar door zijn eigen bloed te koopen, uit enkel ontfermende genade voor haar, en dat God de Heilige Geest uit enkel genade heeft willen werken, en toepassen al dat de Vader heeft believen te verordineren, en de Zoon Gods verwerven tot zaligheid,

Vr. Wat aanmerkingen tot nut maakt gij over dat stuk des Genaden-verbonds?

Antw. 1. Dewijl dat als de fontein is daar alle genade en zaligheid uit vloeit, is het ten uiterste noodig voor alle menschen, onder het licht des Evangeliums kennis te hebben van het Genaden-verbond, tot hare zaligheid.

2. Dat Genaden-verbond niet te kennen, is de voornamste oorzaak dat duizenden van menschen onder het licht des Evangeliums verloren gaan, om dat zij den weg der zaligheid niet kennen.

3. Zoo weinig van dit genaden-verbond te kennen, is de voornamste oorzaak dat vele vromen zoo sukelen en zoo verkeerd werken, en zoo weinig tot licht komen om getroost en met blijdschap haren weg naar den hemel te bewandelen, en in veel duisterheid hare dagen doorbrengen. Daarop past:

6 Goddelijk heil-verbond, fontein van genade, Voor't uitverkoren volk, van God voor haarbereid Van Vader, Zoon en Geest uit enkel vrij genade, Van eeuwigheid geschikt tot hare zaligheid.

Vr. Waarin bestaat verder het voornaamste onderscheid tusschen het Verbond der werken en het Verbond der genade, tusschen de Wet en het Evangelic.

Antw. Naar het Verbond der werken, en naar de wet eischt de Heere billijk hetgene de mensch uit kracht van het Verbond der werken en de wet verplicht is te doen; en in het verbond der Genade, en in het Evangelie belooft de Heere te geven uit genade hetgene de mensch verplicht is te doen hetwelk te zien is in deze zeven opmerkelijke stukken.

1. God eischt de bekeering en vernieuwing van het hart der menschen, Ezech. 18 : 31, *Maakt ueen nietiw hart en eenen nieuwen Geest*, daarop onze kanteekenaars zeggen, dit bevel en het volgende geven te verstaan wat wij schuldig zijn te doen, en niet wat wij uit ons zelve kunnen doen, maar dat wij bidden moeten, dat wij door de genade desgenen die het beveelt, zulks mogen doen.

1. God gelooft, Ezech. 36 : 26, *Ik zal u een nieuw hart geven; en zal eenen nieuwen geestgeven in het binnenste van u.*

2. God eischt rechtvaardigmaking, Jes. 1 : 16, *Wascht n., reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor mijne oogen weg.*

2. God belooft de rechtvaardigmaking, Jer. 33:8, *Ik zal ze reinigen van alle hare ongerechtigheid en Ik zal vergeven alle hare ongerechtigheden.*

3. God eischt de heiligmaking dat de geestelijke besnijdenis is, Deut. 10:16, *Besnijd dan de voorhuid.uws harten en verhard uwen nek niet meer.*

3. En God belooft dit, Deut. 30:6, *De Heere uw God zal uw hart besnijden, en het hart uwes zaads om den Heere uwen God lief te hebben*, daarop onze kanteekenaars zeggen: Hij zal u door de kracht zijner Geest verlichten, reinigen en bekwaam maken, vergeleken met Deut. 10:16. Aiwaar God beveelt te doen, hetgene Hij hier belooft te werken, om het te kunnen doen.

4. God eischt het opwassen en groeijen in de genade, 2 Petr. 3:18, *Wascht op in de genade en in de kennisse onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christas.*

4. God belooft, Ps. 92 : 14, *Die in het huis des Heeren geplant is, die zal gegeven warden te groeijen.*

5. God eischt in afwijking wederkeeringes. 3: 22* *Keerf weder gij afkeerige kinderen.*

5. God belooft in afwijking de wederkeering' Hos. 14:5, *Ik zal haarlieder afkeeringe genezen' Ik zal haar vrijwillig lief hebben, want mijn toorn is van hen gekeerd.*

6. De volharding eischt God, Matth. 24 : 13, *Maar die volhardt tot den einde, die zal zalig worden.*

6. God belooft de volharding in de genade, Jer. 32:40, *Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeeren, Ik zal mijne vreeze in haar harte geven, dat ze niet van Mij afwijken.*

7. God eischt en gebiedt het voorname middel, het gebed, om dat alles van Hem af te bidden, Ezech. 36:37, *Alzoo zegt de Heere, daarenboven zal Ik hierom van den huize Israels verzocht worden, dat Ik het haar doe.*

7. God belooft den Geest der genade en der gebeden over haar uit te storten, Zach. 12:10, *Ik zal uitstorten den Geest der genade en der gebeden.* Dat leert ons deze volgende aanmerking.

1. Dat alle natuurlijke menschen liggen onder het het verbroken werkverbond, verplicht naar den eisch der wet dat te doen daartoe zij geen vermogen hebben; maar dat God in hetgenaden-verbond alles belooft te geven, daar de mensch van nature onmagtig toe is, en zoo moet ieder leeren bidden, *Heere geeft ons dat Gij ons gebiedt, en dan zult Gij niet' te vergeefsich gebieden.* Ps. 119:4.

2. Wat hebben vrome menschen niet noodig om haar geestelijk Evangelies gebruik te maken, van die waarheid, om in Gods kracht en zoo niet in eigen kracht te werken, en wat is er daaromtrent geen gebrek in de vromen; daartoe wensch ik, dat

de Heere ieder die dit leest genade geven wil. Daar op is toepasselijk:

Wij zijn door't Werk-verbond in Adam al verloren, Maar door't gena-verbond, zijn al de uitverkoren Verlost door Christus, vrijvan toorn en vloek der wet, Door's Geestes werk op nieuw van God overgezet, Van onder't werkverbond in 't verbond der genade, Om Vader, Zoon en Geest te loven vroeg en spade, En God Drie-een zijn eer te roemen in deez' tijd, Hierna in's hemels zaal volmaakt in eeuwigheid.

Het tweede stuk.

Vr. Dewijl de zalige Drieenige Verbonds God, Vader, Zoon en Heilige Geest, 66n in wezen en drie in personen, de algenoegzame Verbonds God is, wat worden elk persoon in het bijzonder toegeschreven in dit Genaden-Verbond?

Antw. Aan God den Vader wordt voornamelijk deze navolgende zaken toegeschreven.

1. Dat Hij de bondgenooten van eeuwigheid heeft uitverkoren, Efez. 1:4, *Gelijk Hij ons uitverkoren heeft' in Hem voor de grondlegging der wereld.*

2. Dat Hij die uitverkorenen aan den Zoon als Borg en Middelaar gegeven heeft, Joh. 17:6, *Zij waren uwe en Gij hebt Mij dezelve gegeven.*

3. Dat de Vader zijnen Zoon voor haar gegeven heeft, Rom. 8:32, *Die ook zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons alien overgegeven.*

4. Dat God de Vader zijne straoefenende gerechtigheid, waarheid en heiligheid, ten voile voldaan zijnde door den Borg en Middelaar Christus, die voor de schuldigen geleden heeft, en gestorven is voor de uitverkorenen, bijgevolg, dat de Vader om de genoegdoening van den Borg, haar regtvaardigt in zijn vierschaar en haar het regt schenkt tot de

zaligheid uit enkele vrije genade, om des Middelaars wil, Rom. 8:33, 34, *Wie zal beschuldiging inbren- gen tegen de uitverkorenen Gods? God is het die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt? Christus is het die gestorven is, ja dat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter regterhand Gods is, die ook voor ons bidt.*

5. Aan Hem wordt de Goddelijke bewaring der bondgenooten toegeschreven, Joh. 10 :29, *Mijn Vader die ze Mij gegeven heeft is meerder dan alien, en niemand kan ze rukken uit de hand mijns Vaders,* Joh. 17.

Vr. Wat wordt aan God den Zoon personeel in dit Genaden-Verbond voornamelijk toegeschreven?

Antw. 1. Dat God de Zoon van eeuwigheid den eisch des Vaders om als Borg en Middelaar te wezen in het Verbond der genade, vrijwillig en ge- willig heeft ingewilligd, en zich zelve uit liefde voor zijn gekocht volk heeft aangeboden, Ps. 40: 7, 8. *Brandoffer noch zondoffer hebt Gij niet geeischt; toen zeide Ik: ziet Ik kom, in de rolle des boeks is van mij geschreven: Ik heb lust 6 God om uw welhehagen te doen, deze woorden worden van Paulus aangehaald, en op den Zoon Gods toegepast, Hebr. 10:5—11.*

2. God de Zoon is in de volheid des tijds in de wereld gekomen, Joh. 1 : 14, *Het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond, en zoo heeft die Immanuel, God met ons, de ware menschelijke natuur aangenomen en is geworden dat Hij niet was, waarachtig mensch, en is gebleven dat Hij was, waarachtig God, God en mensch in een persoon, o wonderlijke verborgenheid die groot is: God is geopenbaard in het vleesch.*

3. God de Zoon heeft geleden dat er te lijden was, tot den dood, ja tot den dood des kruises, Hij regtvaardig voor ons onregtvaardigen, dat is, in onze plaats, 6 dierbare Bloed-Bruidegom! en heeft al ge- daan dat er le doen was; om de gansche wet vol- maakt te onderhouden en te volbrengen, in de plaats

en voor de uitverkorene bondelingen, want Hij is gekomen onder de wet, opdat Hij diegenen die onder de wet waren verlossen zoude, en heeft zoo volleden en voldaan, als Hij aan het kruis riep: Het is volbragt; en zoo heeft Hij eene eeuwige volwigtige geregtigheid te weeg gebragt voor de bondelingen, daarom dat Hij ook genoemd wordt de Heere onze geregtigheid, 1^e Cor. 1:30, *En is oris geworden van Gode tot wijsheid, regtvaardigmaking, heiligmaking en verlossing*, volgens de beloften des Vaders: Ik zal ze verlossen door den Heere haren God.

4. God de Zoon is opgestaan naar de Schrift, is opgevaren in de hoogte, is gezeten ter rechterhand Gods, om van daar als de Verbonds-Middelaar, als Koning van zijn volk haar te regeren en te beschermen, om als die groote Hoogepriester haar Voorbidder en Voorspraak bij den Vader te zijn, en haar van daar te zegenen en zijn Geest te zenden, en haar door zijn Geest alles toe te passen als verhoogde Middelaar des Verbonds, datgene dat Hij als vernederde Middelaar op de aarde voor haar verworven heeft; om ook als die Leeraar der geregtigheid, haar Profeet, haar te onderwijzen en te verlichten; van de verborgenheden van het verbond der genade haar te leeren verstaan; om van daar als de Middelaar des Verbonds op de wolken te verschijnen met groote kracht en heerlijkheid, na de opstanding uit den dooden op den grooten oordeelsdag, het oordeel als Koning van zijne kerk uit te voeren, die het koninkrijk als Verbonds-Middelaar zal overgeven aan den Vader, 1 Cor. 15:24.

Vr. Wat wordt aan God den Heiligen Geest in het Verbond der genade voornamelijk en bijzonder toegeschreven?

Antw. 1. Dat Hij van den Vader en van den Zoon uitgaat, Joh. 15:26, *Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien Ik u zenden zal van den Vader, namelijk den Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat, die zal van Mij getuigen*. Bijgevolg

is Hij die Goddelijke Persoon, die van den Vader en van den Zoon uitgaat en van Heenzelfen, als God alles werkt in de bondgenooten, dat de Vader voor haar verordineerd heeft, en de Zoon Gods verworven heeft. 6 Diepte van verborgenheden in het verbond der genade, wegens de wonderbare wijze op welke die zalige Drieëenige Verbonds-God zijne uitverkorenen zalig maakt.

2. Hij is de getrouwe getuige die dat verbond der genade heeft toegestemd en godgekeurd, en op Hem genomen heeft alles in de uitverkoren te werken, haar te wederbaren, te leiden, te troosten, in haar te wonen tot hare zaligheid, Ps. 89:38, *En de getuige in den hemel is getrouw*, Sela. 1 Joh. 5:7 *Want drie zijn er die getuigen in den kernel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest en deze drie zijn een*.

3. Aan God den Heiligen Geest wordt toegeschreven, dat door Hem den Bijbel geschreven is, 2 Petr. 1 :21, *Maar de heilige menschen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken*.

4. Aan Hem wordt bijzonder voornamelijk toegeschreven de ontvangenis van Christus in de moeder maagd Maria, die onbegrijpelijke groote verborgenheid, Luc. 1 :35, *De Heilige Geest zal over u komen en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen, daarom ook dat Heilige, dat uit u zal geboren warden, zal Gods Zoon genaamd warden*. Ten laatsten den Drieëenigen verbonds-God, Vader, Zoon en Heilige Geest, de verbonds-God, een in wezen en drie onderscheidene personen. De Vader is de Vader, omdat Hij den Zoon gegeneerd heeft van eeuwigheid, Ps. 2:7. De Zoon is den Zoon, omdat Hij van den Vader van eeuwigheid geboren is, en de Heiligen Geest is den Geest, omdat Hij van eeuwigheid van den Vader en van den Zoon uitgaat. Deze groote verborgenheid behoort van de bondgenooten gekend en geloofd te worden van den verbonds-God tot zaligheid.

Vr. Welke aanmerkingen maakt gij over dat stuk van het genade-verbond?

Antw. 1. Omdat de bondgenooten zoo weinig kennis hebben van dat stuk des genaden-verbonds; daar komt het voornamelijk van daan, dat zij zoo weinig weten, met haren genadigen verbonds-God, om te gaan, en in hare gebeden zoo kreupel zijn en blijven.

2. Dat is de voornaamste oorzaak dat vrome menschen zoo weinig geestelijk gebruik weten te maken van de drie goddelijke personen, om den Vader te leeren manen en te pleiten op de beloften des genaden verbonds om Christus wil door den Geest; en voornamelijk om in vereeniging des geloofs met den Heere Jezus te werken, en in alles van Hem gebruik te maken; Hem in zijne drie ambten, als Profeet, Priester en Koning te gebruiken, en om door Hem tot den Vader te gaan, en in zijnen naam alles te bidden en te ontvangen, en ook om den Geest die van den Vader en den Zoon uitgaat, gedurig in te roepen, om in haar te werken al dat zij gedurig noodig hebben; dat gebrek neemt de groei, voortgang en welstand der vromen, het is de oorzaak dat vele vromen in donkerheid en dorheid met weinig blijdschap en verzekering hare dagen in veel beroeringen en bestrijdingen doorbrengen, en niet veel doorbreken in de genade.

3. Hieruit is te leeren dat alle drie de goddelijke personen toekomt even gelijke eer, en dat elke persoon waardig is die eer toegebracht te worden, van de bondgenooten voor het werk, dat ieder persoon toebrengt tot zaligheid der bondelingen in het verbond der genade.

4. Dat wij ons te verwonderen hebben over de onbegrijpelijke genade en liefde van den Drieenigen altoegzamen God, en van elken Persoon in dat goddelijk wezen bijzonder, tot de voile zaligheid van de bondelingen, om God Drieenig toe te brengen alle lof, eere en dankzegging, hier in de genade en

hierna in de voile heerlijkheid tot in eeuwigheid. Daarop is toepasselijk:

O onbegrepen heil, voor zondaars uitgevonden,
Dat Vader, Zoon en Geest uit liefd' Hem heeft
[verbonden, Te zijn des zondaars God, om Christus, uit
genade. Hem komt toe lof en prijs, te roemen vroeg en
spade.

Het derde stuk.

Vr. Welke voorname eigenschappen worden in Gods Woord aan dit verbond der genade toege-schreven?

Antw. 1. Een testamenteel verbond, Hebr. 9:15. *Daarom is Hij de Middelaar des Nieuwen Testaments.*

2- Een eeuwig verbond, Jes. 55:3, *Want Ik zal met u een eeuwig verbond maken.*

3. Een verbond des vredes, Jes. 54:10, *Het verbond mijns vredes zal niet wankelen.*

4. Een vast onveranderlijk verbond, Jes. 54:10, *Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar mijne goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond des vredes zal niet wankelen, zegt de Heere uw ontfermer.*

5. Een huwelijks-verbond, Hos. 2:19, *Ik zal u Mij ondertrouwen in geloove, en gij zult den Heere kennen.*

6. Een in alles wel verordineerd verbond, 2 Sam. 23:5, *Nogtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd en bewaard is.*

Vr. Waarom wordt het verbond der genade genoemd een testamenteel verbond?

Antw. 1. Het wordt een testamenteel verbond genoemd, omdat God de Vader die de Verbonds- maker genoemd wordt, met den Zoon dat verbond gemaakt heeft, om door Hem als Middelaar de uitverkorenen te zaligen, Ps. 89:36, *Ik heb eens*

gezworen bij mijne heiligheid. zoo Ik aan David liege, zijn zaad zal in der eenwigheid zijn en zijnen troon zal voor Mij zijn gelijk de zon, Ezech.34:23. Ik zal eenen eenigen Herder over haar verwekken, en Hij zal haar wijden: namelijk mijn knecht David, Jes. 49:8, Ik zal u geven tot een verbond des volks, om het aardrijk op te richten, om de verwoeste erfenis te doen beerven, Jes. 49:3, Hij heeft tot mij gezegd: gij zijt mijn knecht Israels door welke ik zal verheerlijkt worden.

2. Omdat de Zoon Gods genoemd wordt de Middelaar des Nieuwen Testaments, Hebr. 9: 15. En daarom is Hij de Middelaar des Nieuwen Testaments. Dat woord testament'zeggen onze geleerde kant- teekenaars, wordt Jer. 31, gebruikt of van een contract of verbond tusschen twee partijen, of ook van een partij alleen, gelijk de testamenten, en daarom met regt een testamenteel verbond.

3. Omdat de Zoon Gods de Testamentmaker genoemd wordt, die met zijn dood als borg door dat bloed dat verworven en vastgemaakt heeft, Hebr. 9:16. *Want waar een testamentmaker is, daar is het noodzakelijk dat de dood des testamentmakers tusschen komt, om de erfgenamen die goederen in dat testament besloten, te doen beerven.*

4. Omdat de uitverkorenen gekochte • kinderen ■ Gods alleen de erfgenamen van dat testamenteel verbond zijn, Rom. 8:17. *En indien wij kinderen zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods en mede erfgenamen Christi.*

5. Om de testamenteele goederen des genaden-verbonds, genade hier, en heerlijkheid na dit leven, waarvan Christus zegt, Spr. 8:21, *Opdat ik mijne hefhebers zal doen beerven dat bestendig is, en Ik zal al hare schatkameren vervullen.*

6. Waarom ook de Zoon Gods de borg van het genaden-verbond genoemd wordt, Hebr. 7:22, *van een zoo veel beter verbond is Jezus borg geworden*, bestaande in vier voornamen eigenschappen,

die in den Heere Jezus, den waren Borg gevonden worden.

Eerste eigenschap. Een goede Borg moet een rijke Borg wezen, om voor eene arme schuldige te vol- doen; zoo heeft Christus door zijn dierbaar bloed, het bloed des Zoons Gods, zijne erfgenamen gekocht, 1 Cor. 6 : 20, *Gij zijt duur gekocht.*

Tweede eigenschap. Een goede Borg moet ge- willig zijn, om uit liefde Borg te willen zijn, zoo zegt Christus Joli 10:15, *Ik stel mijn leven voor mijne schapen.*

Derde eigenschap. Een goede Borg moet getrouw zijn; zoo is de Heere Jezus getrouw geweest tot den dood, ja tot den dood des kruizes, en als een overnemende Borg heeft Hij onze zonden gedragen op het hout, Hij regtvaardig voor ons onregtvaardigen.

Vierde eigenschap. Zal een Borg een goede Borg zijn, zoo moet de schuldeischer met den Borg tevreden zijn. Zoo is God de Vader, de regtvaardige schuldeischer van het uitverkorene erfvolk, ten voile voldaan. Zoo getuigt de Vader van zijnen Zoon zijn borgtogt Jes. 53:10, *Als zijne ziel zich tot een schuldoffer zal gesteld hebben, zoo zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen verlenen en het welbehagen des Heeren zal door zijne hand gelukkig voortgaan, vs. 12. Daarom zal Ik Hem een deel geven van vele en Hij zal de magtigen als een roof deelen, omdat Hij zijne ziel uitgestort heeft in den dood.*

Vr. Waarom wordt het genaden-verbond een eeuwig verbond genoemd?

Antw. 1. Omdat de eeuwige Vader den eeuwigen Zoon van alle eenwigheid geboren heeft, Spr. 8:24, *Ik was geboren als de afgronden nog niet waren als nog geen fonteinen waren zwaar van water, eer de bergen gevest waren, voor de heuvelen was Ik geboren.* En bijgevolg Hij was de Zoon van eeuwig- heid, al was er nooit een wereld geschapen geweest want door het zelfstandige Woord zijn alle dingen gemaakt, Joh. 1:1,2. Dien Zoon zegt van zich

zelve: *Ik ben van eeuwigheid af gezalfd geweest, van den aanvang van de oudheden der aarde aan*, dat is, verordineerd tot het Middelaarsambt, waarom van Hem ook gezegd wordt, Ps. 110:4, *De Heere heeft gezworen, en het zal hem niet berouwen; Gij zijt Priester in der eeuwigheid*, dat is van eeuwigheid. Zoo is het Verbond der genade van eeuwigheid.

2. Omdat dit Verbond der genade zal blijven. tot in alle eeuwigheid, Dan. 7:18, *Maar de heiligen der hooge plaatsen zullen het koninkrijk ontvangen, en zij zullen het rijk bezitten tot in der eeuwigheid, ja tot in eeuwigheid der eeuwigheden*.

Vr. Waarom wordt dat Verbond een Verbond des vredes genoemd?

Antw. 1. Omdat den ellendigen doemwaardigen en van God vervreemden uitverkoren zondaar, door dat Verbond der genade en den Verbonds-Middelaar, daar zij door het geloof mede vereenigd en geregtvaardigd worden in Gods vierschaar, met God bevredigd wordt, Rom. 5:1, *Wij dan geregtvaardigd zijnde uit den geloove, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus*. Jes. 54:13, *en al uwe kinderen zullen van den Heere geleerd zijn, en de vrede uwer kinderen zal groot zijn*.

2. Om de uitnemende onbegrijpelijke grootheid van dien vrede, het is een vrede Gods die alle verstand te boven gaat; het is een verworven vrede door den Middelaar, want Hij is onze vrede; het is eene vrede als eene rivier, uitgeroepen van de groote schare der Engelen bij de geboorte van den Vredevorst, vrede op aarde; het is eene vrucht des Geestes door Hem gewrocht, want de vrucht des Geestes is vrede en blijdschap; het is eenen zeer grooten vrede daar zij haar in verlustigen, eenen vrede met den Drieenigen Verbonds God, noemende God de Vader haar Vader, om Christus wil geworden, God de Zoon haar Goel, Losser, Borg, Koning, Bloedbruidgom, en de Geest haar Inwoonder, Leidsman, Raad-, Moedgever en Trooster, eenen

vrede met de Heilige Engelen, met de vromen en bovenal met hare eigene conscientie. Wat het is onthaald te worden op de lekkernijen van eene bevredigde ruime vergenoegde blijde concientie, dat weten zij best die dat ondervinden, wat die gedurige maaltijd is, die alle vrees voor dood, hel en verdoemenis wegneemt, want de regtvaardige zal geen kwaad vreezen; het is het begin van de voile verzadiging der vreugde, vrede, blijdschap, genoegten, die zij volop in Gods gunst na dit leven in heerlijkheid genieten zullen, en bijgevolg met regtgenaamd een Verbond des vredes.

Vr. Waarom wordt dat Verbond der genade genaamd een onveranderlijk vast Verbond?

Antw. 1. Het is vast en onveranderlijk wegens de onveranderlijke eeuwige predestinatie en verkiezing des Vaders, die al de uitverkorenen aan den Zoon gegeven, bewaren zal, omdat hare namen geschreven zijn in het boek des levens.

2. Het is vast en onveranderlijk door het eeuwig onveranderlijk contract van den Vader met zijnen Zoon, dien Hij voor haar als Borg gegeven heeft in den Raad des Vredes, dus tusschen den Heere der Heirscharen en dien man, wiens name Spruite is, en bijgevolg onveranderlijk vast.

3. Het is vast in den dood des Testamentmakers, Hebr. 9:16, 17, waarom gezegd wordt Zach. 9:11, *U ook aangaande 6 Sion, door het bloed uwes verbonds heb Ik uwe gebondene uit den kuil daar geen water in is uitgelaten*, waarover de verheerlijkte scharen uitroepen: Hem die ons gekocht heeft met zijn bloed, zij eere, lof en dankzegging tot in alle eeuwigheid.

4. Omdat dit verbond gemaakt is van den onveranderlijken God, die van zich zelve zegt, Mai. 3:6, *Ik de Heere worde niet veranderd en daarom zijt gij o zaad Jakobs niet verteerd*. De verbonds God is onveranderlijk in zijne deugden en volmaaktheden, in zijne trouw en belofte.

5. Het is een begedigd bezworen verbond, Jes. 54:8, *Ik zwoer u en kwam met u in een verbond*, Gen. 22:16, *Ik zweer bij mij zelve, spreekt de Heere*, Hebr. 6:17, *Waarin God willende bewijzen den erfgenamen der beloftenissen, de onveranderlijkheid zijnes Raads, is met eenen eed daar tusschen gekomen*, bijgevolg met regt een onveranderlijk vast veroond.

Vr. Waarom wordt het verbond der genade een huwelijksverbond genaamd?

Antw. 1. Omdat de bondgenooten door het geloof, door hetwelk zij den Middelaar des verbonds aannemen, daardoor zoo nauw met Hem vereenigd worden, en in zoo een nauwe vereeniging, als in het ligchamelijke een man die met eene vrouw in huwelijks verbond komt, waarom ook het ligchamelijk huwelijk met dit geestelijk vergeleken en genaamd wordt, Eph. 5:31, 32, *Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zijne vrouw aanhangen en deze twee zullen tot een vleesch wezen*, doch ik zeg dit, deze verborgenheid is groot, ziende op Christus en zijne gemeente, Hoogl. 2 :16, *Mijn liefste is mijn en Ik ben zijn*.

2. Het is de eigen natuurlijke Zoon Gods, hebbende zijn personcel Goddelijk wezen van den Vader ontvangen, God uit God en licht uit licht, volgens de geloofsbelijdenis in het concilie van Niceen, Hij is God uit de substantie des Vaders, volgens de belijdenis van Athanasius, de eeuwige natuurlijke Zoon Gods, volgens onzen Heidelbergischen Catechismus, Vr. 33, door eene eeuwige voor ons onbegrijpelijke generatie, Ps. 2:7, door mededeeling van hetzelfde leven van den Vader, Joh. 5:26, *Want gelijk de Vader het leven heeft in zichzelf alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven het leven te hebben in zich zelve*. Met dien eigen Zoon des Vaders zijn de bondelingen door het geloof zoo naauw vereenigd, en met Hem in een Geestelijk huwelijks-Verbond getreden, en hebben zichzelf aan Hem overge-

geven en Hem aangenomen en Hem Koning en Heer over haar hart gemaakt, in hare verborgen Verbonds onderhandeling met den Heere Jezus op hare knieën; en bijgevolg neemt de Vader haar als zijne kinderen aan en op in zijn Verbond, even als een Vader in het natuurlijke die een zoon heeft, die met eene dochter in het huwelijks-verbond treedt, zulk eene dochter om zijns zoons wille als zijne eigene dochter aanneemt, volgens Ps. 45:11, *Hoor 6 dochter en ziet, en neigt uwe ooren, vergeet uw volk en uw vaders huis, zoo zal de koning lust hebben in uwe schoonheid; dewijl Hij uw Heer is, zoo buigt u voor Hem neder*. Uit die grondoorzaak is het dat de bondgenooten haar gansche geloof gebouwd is, dat de Zoon Gods de eigen Zoon Gods is, door de eeuwige generatie des Zoons van den Vader, daarop is dat stuk gegrond.

3. Gelijk door een ligchamelijk huwelijk man en vrouw deel krijgen aan elkanders personen, goederen, vrienden en alles, zoo krijgen de bondgenooten deel aan Christus persoon en goederen des genaden-verbonds, zijn Vader wordt haar Vader, om Christus wil zijne aangenomen kinderen, den Geest van Christus wordt haar geschonken, en zij krijgen deel aan alles, alles is uwe en gij zijt Christi. Onbegrijpelijke zalige voorregten voor de bondgenooten. Met regt dan wordt het verbond der genade genaamd een huwelijks verbond.

Het vierde stuk.

Vr. Waarom wordt het verbond der genade genaamd een in alles wel geordineerd verbond?

Antw. 1. Het is het verbond van den altoegzamen, Almagtigen en alleen Wijzen, Regtvaardigen, Heiligen, Genadigen, volzaligen, Drieenigen, onbegrijpelijken, Getrouwen, liefhebbenden, Barmhartigen God van betamelijkheden, Goeden en Goeddoende

verbonds God; en bijgevolg, zoo kan het niet anders zijn of zoo een verbond moet in alles wel geordineerd zijn, zegens al zijne deugden; bijgevolg dat bestaat voornamelijk in het volgende:

1. Daarom in alles wel geordineerd, omdat den eeuwigen besluitenden God dien van eeuwigheid al zijn werken bekend zijn, dat van eeuwigheid heeft uitgevonden, naar zijn eeuwig besluit en raad be- raamd en vastgesteld heeft, om op zoo een verbonds wijze tot zijne heerlijkheid en tot zaligheid der uitverkorenen zulk een verbond der genade op te rigten, Jes. 46:10. *Mijn raad zal bestaan en ik zal al mijn welbehagen doen, die van den beginne aan verkondigde het einde, en van ouds af die dingen, die nog niet geschied zijn.* Bijgevolg kunnen noch Engelen, noch Duivelen noch eenig schepsel daar iets in veranderen dat dien Alwetende Overaltegen- woordigen God daarin heeft vastgesteld, die het ook alles uitvoeren zal.

2. Dat die God, de Schepper der einden der aarde, noch moede noch mat wordt, Jes. 40 :28, een wereld schiep om de uitverkorenen daarin te zetten, om langs dien weg dat besluit uit te voeren.

3. Daarin is het verbond in alles wel geordineerd, dat God het eerste paar menschen in het Paradijs geplaatst en in een volmaakten staat der regtheid geschapen heeft, *God schiep den mensch naar zijn beeld*, Gen. 1 :27, daar de Heere het huwelijk heeft ingesteld, om door dien weg de uitverkorenen in de wereld te brengen, Gen. 2:18—24.

4. Dat God met dien volmaakten mensch een verbond der werken heeft opgerigt, Gen. 3:16, 17 dat de mensch door des duivels list heeft verbroken, waardoor de mensch het beeld Gods verloren heeft, en is met al zijne nakomelingen, zoowel de uitverkorenen als de verworpenen, hetgansche menschelijk geslacht in een zeer ellendigen toestand gekomen, Rom. 5:12. *Daarom gelijk door een mensch dezonde in de wereld gekomen is en door de zonde den dood,*

en de dood is doorgestaan tot alle menschen, in welken wij alien gezondigd hebben.

5. God heeft met die menschen zijn verbond der genade opgerigt, Gen. 3:15, haar gevende de eerste beloften des genaden verbonds, *Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw, tusschen uw zaad en haar zaad, datzelve zal u den kop vermorzelen en gij zult het verzenen vermorzelen.* Bijgevolg is de mensch aan te merken in vijfderlei staat. I. Eerst in een staat der regtheid voor den val, 2. in een staat der zonde na den val, 3. in den staat der genade door de wedergeboorte, 4. in een staat der heerlijkheid, 5. of der verdoemenis na dit leven.

6. Daarin wel geordineerd, het genaden-verbond. 6 Wonder van Gods genade, dat God den mensch eerst voorkomt met zijne genade, Gen. 3:9. *De Heere God zeide: Adam- waar zijt gij?* dat God doet en doen zal met alle uitverkorene Adams kin- deren. Die zullen het ondervinden, die ooit genade krijgen.

7. Daarin wel geordineerd, dat aanstonds na den val het zaad der vrouw en het slangenzaad tegen elkander strijden, to zien in den regtvaardigen Ábel en den Goddeloozen Kain, Gen. 4, daar de Heilige linie de Seththiten en de Ka'inietsen opvolgen, en dat zal dienen tot het einde der wereld.

8. Daarin welgeordineerd, daar Gods regtvaardigheid, waarheid en heiligheid door de zonde geschonden was; bijgevolg God noodzakelijk volgens zijne deugden den gevallen zondaar in Adam moest straffen; daar komt nu den tweeden Adam, den middelaar des verbonds, en voldoet aan degeregtigheid Gods des Vaders door lijden en gehoorzaamheid in de plaats der uitverkorenen, Hij regtvaardig voor ons onregtvaardigen; *want die geene zonde gekend heeft, heeft God voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.* En zoo hebben noch duivelen noch goddeloozen iets te zeggen, dat God op eene Hem betamelijke wijze

zijne uitverkorenen zaligt door den borg die voor haar voldaan heeft: 6 Wonder wel verordineerd verbond.

9. Daarin wel geordineerd, dat God de uitverkorene menschen, die het beeld Gods door de zonde verloren hebben, weder herstelt en vernieuwt door **de** wedergeboorte, ten deele, tot dat Hij haar weder eens volrhaakt zal herstellen na. dit leven. *Ik zal verzedigd worden met uw beeld, als ik zal opwaken.* Ps. 17: 15.

10. Daarin wel geordineerd, dat den levendmakenden Geest, door zalignakend geloof, dat hij in haar werkt, haar met dien verbonds Middelaar vereenigt, dien zij aannemen door het geloof en aan wien zij haar overgeven, die neemt hare schuld over en schenkt haar zijne gerechtigheid en zoo worden zij geregtvaardigd, vrijgesproken en verlost volgens de belofte: *Ik zal haar verlossen door den. Heereharen **de** God.* 1. Van schuld en straf der zonde. 2. Van de heerschende smet der zonde. 3. Van de heerschappij der zonde. 4. Van de heerschappij des duivels.

5. Van den vloek der wet. 6. Van den toorn Gods. 7. Van de vreeze des doods. 8. Van de eeuwige verdoemenis, en haar wordt om Christus wil het regt geschonken tot de eeuwige zaligheid. Afet regt dan ook draagt dat verbond der genade den naam van een verbond der verlossing. Luc. 1 :68. Geloofst zij de Heere de God Israels, want Hij heeft bezocht en verlossing te weeg gebragt voor zijn volk, daarop past, Jes. 43:23, 25. *Mij hebt gij geen calmus voor geld gekocht, maar gij hebt Mij arbeid gemaakt met uwe zonden: Ik, Ik ben het die awe overtrading uitdelg en ik gedenk uwdr zonden niet.*

11. Daarin wel geordineerd, dat door dit geloof de bondgenooten, die zoo onheilig zijn en haar bevinden, wegens haar bedorven deel en overgeblevene onheiligheid, met dien heiligen God in zingemeenschap leven. Christus heiligheid, wordt hare heiligheid door toerekening: God de Vader de heilige God, aanschouwt haar niet in haar zelve, maar in

haar hoofd Christus, en zoo zijn zij volmaakt voor Hem in Christus, die haar hoofd is en wiens leden zij zijn, en zoo hebben zij, onheilig, door Christus als door dien verschen en levendigen weg, den gedurigen toegang tot den troon der genade. 0 wonderbaar verbond dat met regt ook genoemd wordt een heilig verbond, Luc. 1 :72, *Opdat Hij barmhartigheid deed aan onze vaderen en gedachlig ware zijns heiligen verbonds* en de Geest leert haar pleiten voor den troon: Vader aanschouw mij niet in mij zelve, ik zulk een onheilige, maar aanschouw mij in uwen Zoon en weest mij om zijnent wille genadig, Dan. 9:17, *Om des Heeren wille.*

12. Daarom wel geordineerd: Door dat geloof leven de bondgenooten, door dat geloof wandelen zij, door dat geloof moeten zij strijden tegen den duivel als met haar schild, door dat geloof worden zij in Gods kracht bewaard, door dat geloof nemen zij de genade Gods aan, door dat geloof zien zij op Jezus, als met het ziels-oog, door dat geloof nemen zij Christus aan met de ziels-hand; dat geloof is de voet om tot den Heere Jezus te gaan, door dat geloof eten en drinken zij Christus als met den mond der ziel, door dat geloof overwinnen zij de wereld, door dat geloof oefenen zij hare liefde tot God en de naasten; want het geloof is werkende door de liefde; door dat geloof behagen zij God, in dat geloof sterven zij, dat geloof houdt met de dood op, dat zal veranderen in aanschouwen; want geloof en hoop vergaan, door dat geloof doen zij voor ons groote en onbegrijpelijke dingen en verlaten alles om des Heeren wille en worden martelaars, Hebr. 11 : 24, 25, 26. *Door het geloof heeft Maze Egypte verlaten, weigerende een zoon van Farao's dochter genaamt te worden. Verkiezende liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor eenen tijd de genietinge der zonde te hebben. Achtende de versmaadheid Christi meerder rijkdom te zijn, dan al de schatten van Egypte.* 0 wonderbaar geloof

der uitverkorenen dat hun gegeven wordt; en die zelve keus van Mozes hebben alle b indgenooten in haar wil, wensch en begeerte, om te lijden voor Gods eer, voor Christus en voor waarheid, als God haar daar toe roept en kracht en genade beliefd te geven, zoodat zij met toepassing in Gods kracht *t kunnen nazeggen; daarop past, *Door dat geloof, wij laten vriend en magen, door dat geloof wij alles geduldig dragen, door dat geloof wij leven voor den Heere, door dat geloof wij st erven in den Heere.*

13. Daarin is het verbond wel geordineerd, dat God aan die bondelingen, die onder het werk-verbond liggen, de zonde, duivel en wereld dienen, en dat vrijwillige slaven van den duivel en hare begeerlijkheden zijn, die door den Geest zoo bewerkt worden, dat hunne verstanden verlicht worden, om zooveel schadelijks in de dienst der zonde, wereld, duivel en naar haar eigen zin, wil en lust te leven, zien daarbij dat zij zooveel dierbaarheid, noodzakelijkheid, profijtelijkheid en betamelijkheid zien, dat zij vrijwillig, opregt en gewillig worden om den Heere te gaan dienen, om op hunne knieën voor den Heere te betuigen, dat zij de zonde-, duivel- en wereld-dienst afzeggen, ja afzweren voor den Heere, onder het beding van genade en kracht, met verloochening van eigen wil en zin, eigen kracht, eigen 'gerechtigheid, eigen waardigheid, als verdoeme- niswaardige voor God, erkeijnen, dat zij niet anders kunnen noch willen, als op het aanbod van den Heere op zijn noodiging en beloften vrijwillig inwilligen, om alleen door de vrije genade in Christus hun behoudenis te zoeken buiten zich zelve in den verbonds-Middelaar; daarbij dat zij met opzet vrijwillig, gewillig en opregt hen aan den God des verbonds aanbieden., opdragen en overgeven, om met Hiskia te zeggen, nu is het heden in mijn hart om mijn verbond met den Heere te maken; om haar gansche leven buiten God te verfoeijen, te veroor- deelen, te verguizen en afstand te doen van vrienden,

van haar vorige gezelschap en al wat daar tegen is, om het met God en met zijn volk, met zijne waarheid, met zijne dienst te gaan houden en God te dienen, hoe heiliger hoe teederder hoe liever, doch in Gods kracht; en zoo maken zij met den Heere haar verbond en zeggen, ik ben des Heeren. Sommige betuigen, ja zweren het, en sommige schrijven het met hare hand, tot een bewijs op wat dag en uur dat zij haar verbond met den Heere gemaakt hebben en de band en knoop hebben toegehaald, volgens de verbondsbeloften in het genaden-verbond, zoo als de God des verbonds op een verbondswijze met zijn bondgenooten handelt, Ezech. 20:37, *Ik zal ulieden onder de roede doen doorgaan en Ik zal u brengen onder den band des verbonds.* En dan pleiten zij daar al dikwijls mede voor den Heere en vernieuwen dat gemaakte verbond dikwijls, met te betuigen, 1's. 119:106, *Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik zal ondrhotiden de regten uwer gerechtigheid.* En op zulk eene wijze ondervinden het al de bondgenooten die ooit in den genadenstaat overgaan, als zij wat in den genadenstaat leven, dat het zoo toegaat, omdat God het ook zoo in het verbond der genade geordineerd heeft.

14. Is het een wel geordineerd verbond daarin, dat God zijn bondgenooten leidt door zijn Geest, Rom. 8:14, *Want zoovele als er door den Geest geleid worden, die zijn kinderen Gods.*

1. God leidt zijne bondgenooten doorgaans door vele tegenspoeden in de wereld en daarin oefent Hij haar, om haar eigen wil en zin te verzaken, om haar te louteren van het schuim van hare verdorvenheden en haar door lijden het beeld zijns Zoons gelijkvormig te maken en daarin ondersteunt Hij haar en helpt haar, Jes. 43:1, 2, *Alzoo zegt de Heere uw Schepper d fokob, uw Formeerder b Israel vrees niet, want Ik heb u verlost: Ik hebubijuwen naam geroepcn, gij zijt mijne; wanneer gij zultgaan door het water, Ik zal bij it zijn, zij zitllen u niet*

overstroomden, Hebr. 13. *Want Hij heeft gezegt, Ik zal u niet begeven noch verlaten en in Jes: 46:4, Ik zal dragen en redden.*

2. Zij worden geleid door veel bestrijding des duivels, de satan zift haar dikwijls als de tarwe, die betwist hare genade zoo veel hij kan en port haar dikwijls aan om te zondigen, ja bestrijdt haar en werpt haar in atheisterije en andere goddeloos- heden en in dat alles ondersteunt de Heere haar en leert hare handen strijden, Jes. 41 : 10, *Vrdest niet want Ik ben met u, en zijt niet verbaasd want Ik ben uw God, Ik help u, Ik ondersteun u met de rechterhand mijner sterkte.*

3. Zij worden geleid in veel geestelijke veflating onder verbergung van Gods aangezigt in donkerheid, daar oefent de Heere haar geloof en vertroost haar en helpt haar daardoor, Jes. 49:18, *Ik de hare wegen en Ik zal haar genezen en Ik zal haar geleiden en haar vertroosting en weder geven, namelijk hare treurige, vs. 16, Want Ik zal niet eeuwig twisten, noch gedurig verbolgen zijn.*

4. Zij worden geleid door veel kastijdingen, Hebr. 12:10, *Maar deze kastijdt ons tot ons nut, opdat wij zijner heiligheid zouden deelachtig worden*, zoodat de Heere de kastijdingen zoo zegent, dat zij nader- hand daarvoor danken en dat zij daardoor verbeterd worden. Ps. 119. *Eer ik gekastijdt werd dwaalde ik, maar nu onderhoude ik uw gebed.*

5. Zij worden geleid door en naar Gods raad, Ps. 73:24, *Gij zult mij leiden door uw raad*, en daarom moet noodzakelijk volgen, dat alle dingen, die in de leiding haar ontmoeten, *moeten medewerken ten goede, die God lief hebben*, Rom. 8:28. Ja zelfs de zonden en verdorvenheden, daar zij zoo over klagen en zuchten, ja die haar als geestelijke martelaars zoo afmartelen en daar zij zoo mede moeten worstelen en strijden, daar zij moeten roepen, *ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen van dit ligchaam dezes doods?* die moeten ook haar mede-

werken ten goede, niet uit haar eigen aard, maar door Gods genade. De zonde drijft haar naar Christus, de zonde maakt en houdt haar klein en nederig opdat zij anderer vromen verdorvenheden zoo ligt niet zullen veroordeelen, de zonde doet haar waken, bidden en strijden tegen de zonde, de zonde doet haar verlangen naar den hemel.

6. Zij worden geleid ter heerlijkheid, ten hemel binnen, Ps. 73, *Daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen*. O dierbare leiding van Gods bondgenooten, zoowel geordineerd in het genade verbond.

7. Zij worden geleid al dikwijls met veel voor- spoed van den Heere uitwendig, en God is zijne bondgenooten nabij in deze dorre woestijn, zij wandelen soms in het licht van Gods aangezigt, met veel verzekering van haren staat, zoodat zij met veel geestelijke blijdschap wandelen naar den hemel en in veel ruimte met voile verzekering naar den hemel gaan. O zalige leiding naar den hemel, naar en door dat verbond dat in alles zoo wel geordineerd is.

Vr. Wat voor nuttige aanmerkingen maakt gij over die eigenschappen en wel geordineerdheid van het verbond der genade?

Antw. 1. Is het verbond der genade een testamenteel verbond, zoo ligt in dat verbond als in een kabinet opgesloten, als in een testament, al hetheil, zaligheid en goederen voor de bondgenooten Gods, die den Drieenigen verbonds God voor zijn volk heeft weggelegd en schenkt, en daarom zoo noodig gekend en geloofd, tot heil en zaligheid der bondgenooten. Daaruit vloeit dat zulke menschen, die vreemdelingen van dat verbond, ook vervreemd van God en zoo blijvende eeuwig rampzalig en ongelukkig zijn. Ach! dat de Heere zulke menschen eens de oogen opende om haren deerlijken toestand te zien, tot eene tijdige ontwaking, eer dat het voor haarte laat is. De reden is, omdat voor niemand, van wat staat of kwaliteit hij wezen mag en hij blijft vervreemd van dat verbond, noch heil, noch zaligheid

te vinden is. Ach dat vrome menschen eens mogten zien dat al haar donkerheid, al hare sukkelingen, twijfelingen en verkeerd werken nicest daar van daan komt, dat zij niet meer van dit testamenteel genaden-verbond kennen noch gelooven, daar nogtans al haar heil in dat kabinet ligt opgesloten; datgeve de genadige God. Amen.

2. Is dit een eeuwig verbond, zoo volgt dat de bondgenooten voor tijd en eeuwigheid zalig zijn, in tegenstelling die daar vreerndelingen van zijn, voor tijd en eeuwigheid rampzalig zijn en blijven tot in alle eeuwigheid, zoo God zich harer niet ontfermt en voorkomt met zijne genade

3. Is dit een verbond des vredes, zoo volgt dat buiten dit verbond voor een Adams kind nooit ware vrede, zaligheid noch rust te vinden is.

4. Is dit een onveranderlijk verbond, dan volgt dat de bondgenooten in een onveranderlijken staat der genade zijn en eeuwig blijven zullen. Bijgevolg, hoe zaliger en gelukkiger is dan den staat der genade van de bondgenooten als den staat der regtheid was, daar den mensch valbaar geschapen is en bijgevolg gevallen is, daar nu eer de zon van den hemel zoude vallen, als dat een vrome zoude vallen uit dien genadenstaat.

5. Is dit een huwelijks-verbond met den Heere Jezus, de borg des verbonds, zoo volgt dat alle die door het zaligmakend geloof met die bloedbruidgom in geen onderhandeling komt om Hem aan te nemen en zich zelve aan Hem over te geven en met Hem te vereenigen door dit huwelijks-verbond en om dagelijks met hem te onderhandelen, die is nog vervreemd van Christus en buiten Christus, bijgevolg rampzalig en ongelukkig. Daarentegen, die nu waarlijk met dien Heere Jezus in een huwelijks-verbond gekomen zijn en Hem Koning over haar hart gemaakt hebben om dat te bezitten, wel zeker een deelgenoot van dit genade-verbond zijn. Dit stuk kan ieder die het leest tot zijn eigen onderzoek

dienen om te vragen: mijne ziele zijt gij waarlijk met dien Middelaar en Bruidegom van zijne kerk vereenigd, door op uwe knieën met Hem te onderhandelen en dagelijks gebruik van Hem te maken? Is Hij de liefste in uwe achting; want dieden Heere Jezus niet lief heeft, die is een vervloeking, Maranatha.

Vr. Wat aanmerkingen maakt gij over de stukken van dat wel verordineerd verbond?

Antw. 1. Hoe dat alle deugden en volmaakt-heden op het allerluisterijkste uitblinken van dien genadigen verbonds God, om te kunnen entewillen worden op een Hem betamelijke wijze de God van een ellendig, rampzalig en nogtans uitverkoren zondaar en zondaresse, en dat zonder krenking van zijne heiligheid en strafoefenende gerechtigheid, dewijl de Borg aan de gerechtigheid Gods voldaan heeft aan den Vader, in de plaats van de uitverkorenen. En bijgevolg: noch duivelen, noch goddelooze vijanden Gods kunnen iets inbrengen tegen dat vrijmagtig werk Gods, om op een verbonds wijze zijn volk te willen zaligen uit vrije genade om Christus wil.

2. Heeft den besluitenden verbonds God van eeuwigheid vastgesteld en beraarad, die van eeuwigheid alle zijne werken bekend zijn, om van eeuwigheid voor te nemen, te besluiten, te verordineren eene wereld te scheppen, een paar menschen te scheppen, om door dien weg de uitverkorenen in de wereld te brengen en met dien volmaakten mensch een verbond der werken op te rigten, de mensch te laten vallen, die daardoor met al zijn nakomelingen in zulk een ellendigen en rampzaligen staat der zonde geraakt is, en dan met dien gevallen mensch een verbond der genade op te rigten, hem belovende het zaad der vrouwe den Middelaar des verbonds te geven, om al de uitverkorenen daardoor te zaligen en de verworpelingen vrijmagtig voorbij te gaan. O wat is dat alles aanbiddelijk en wat zijn dat dieptens en hoogtens om aan te bidden en wat zullen de bondgenooten een zalige eeuwigheid noodig

liebben om uit te roepen, Openb. 5:13, *Hem die op den troon zit en het Lam zij de dankzegging en de eere en de heerlijkheid en de kracht tot in alle eeuwigheid.*

3. Heeft die algenoegzame verbonds-God al die uitverkorenen, van eeuwigheid willen roepen tot zijne zalige gemeenschap hier in de genade, volgens den gouden keten der godzaligheid, Rom. 8:29, 30. *Want die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij te voren verordineert en die Hij verordineert heeft, die heeft Hij ook geroepen*, zoo moet ieder uit zijne roeping zijne verkiezing zoeken vast te maken, om op een vasten grond tot verzekering te komen.

4. Heeft het God behaagd de uitverkorenen aan zijnen Zoon te geven en zijnen Zoon voor haar te geven en al die en die alleen door het zaligmakend geloof, door Gods Geest in haar gewrocht, met dien Zoon Gods te vereenigen, zoo moet elk, die van den Vader aan den Zoon gegeven is, tot dien Zoon komen door het zaligmakend geloof, zal hij een goed besluit voor zich zelven maken door dat geloof, dat hij een gegebene is, volgens Joh. 6:37. *Al wat de Vader mij geeft zal tot Mij komen.* Ieder moest vragen, ben ik al tot Christus gekomen, dan ben ik van den Vader gegeven. * *

5. Heeft het God behaagt toe te laten en te besluiten dat de mensch door den val van Adam Gods beeld, daar hij naar geschapen was, zoude verliezen, en die menschen die hij heeft uitverkoren, weder in den tijd te vernieuwen, en zal er niemand ooit zalig worden, die niet wordt vernieuwd en wedergeboren Joh. 3:3, *Voorwaar, voorwaar ik zeg u, tenzij dat iemand wedergeboren wordt, hij kan in't Koninkrijk Gods niet ingaan*, zoo diende elk de vragen, mijne ziel heeft God u al vernieuwd en wedergeboren, zoo zijt gij ook zeker van Hem uitverkoren? om zoo de sluitrede van tot dat genaden verbond te behooren voor zich zelven op zulke vaste gronden op te maken.

6. Heeft het God behaagd, al die tot hetgenaden-verbond behooren en van God verkoren zijn, dat

die alien, die alleen, die zeker ook in der tijd den Heere kiezen zullen om Hem te dienen en met den Heere in een verbond komen zullen; zoo behoort elk te vragen, mijne ziel ben ik al overgegaan met den Heere in een verbond? Heb ik mijn verbond met God gemaakt? Is er al wat omgegaan op mijne knieën, mijne ziel, om verbondswijze mij aan God over te geven, en om die keuzemet Mozestedoën?

7. Heeft het God behaagd al zijne bondelingen door zijnen Geest te leiden en zoo ter heerlijkheid naar zijnen raad binnen te brengen. Wei mijne ziel kent gij al wat van die leiding bij uw eigen onder- vinding? Wei mijne ziel wordt gij ook al door den Geest geleid, dan zijt gij onder de kinderen Gods, bijgevolg een bondeling en een erfgenaam van dat wel geordineerde verbond. O wat was het nuttig en zalig voor Godzaligen, dat zij op zoo eene wijze handelde en uit het woord naar hare bevinding door het rede-kavelent geloof hun sluitrede opmaakten, dat zij deelhebben in dat wel geordineerd verbond.

En wat was het nuttig dat natuurlijke menschen haar ook eens onderzochten, die dit ooit zullen lezen om zich ecus bij 'die stukken neder te leggen en te vragen: wel mijne ziel hebt gij nog nooit iets van die stukken bij eigen ondervinding gekend en onder- vonden? dan zijt gij tot nog toe nog ellendig en rampzalig en gij hebt nog geene eene goede grond om naar de eeuwigheid te gaan. Wel mijne ziel hoe zult gij het maken zoo ge eens schielijk op uw doodbed komt? O wat zal het naar zijn mijne ziel, onveranderd onverzoend met God te sterven en dan voor eeuwig te vallen onder de duivelen en verdoemen, onder Gods toorn tot in alle eeuwigheid. O mijne ziel, vliet den toekomenden toorn, valt neder voor den verbonds God en roept uit: Heere weest mij arme zondaar genadig. De God aller genade zegene dit woord aan natuurlijke menschen, tot zijne heerlijkheid en hare zaligheid. Amen.

8. Dewijl dit verbond in alles zoo wel geordineerd

is, zoo komt het ook in alles te pas, bijgevolg is het kabinet van het verbond der genade als de ziel van de gansche godgeleerdheid en bijgevolg zoo noodzakelijk gekend, geloofd en beleefd te worden tot zaligheid. Daarop is toepasselijk:

0 heilzaam Heilverbond, in al uw eigenschappen, Zoo wel geordineerd, in alle uwe trappen.
Van God zoo wel geschikt, van eeuwigheid bereidt,
Voor 't uitverkoren volk, tot hare zaligheid.
0 wel gelukkig volk, des Heeren bondelingen, Wat hebt gij stof tot roem, van God te mogen zingen, Tot eere van zijn naam, te zamen in deez' tijd, Hierna met gansch de schaar in zalige eeuwigheid.

Het Vijfde stuk.

Vr. Op welke wijze behoorde vrome menschen van deze tot dusverre verhandelde waarheden, wegens het genade verbond, ter praktijk aan te leggen, tot bevordering van haar licht en om in eenen teederen wandel heilig en glanzig voor God te leven?

Antw. 1. Voor den Heere eerstbeginnende zielen die duister zijn, die behoorden te vragen: welmijne ziel, is dat zoo met het genade verbond, dat al die de Vader heeft uitverkoren en de Zoon met zijn bloed gekocht heeft, dat die alle vernieuwd en wedergeboren worden en door het geloof tot Christus komen en met Hem gemeenschap oefenen en met den Heere in een verbond komen, vraagt u' eens af, of de Heere door zijne zaligmakende overtuiging in u door zijn Geest gewerkt heeft, om uw verstand te verlichten, om u zelve en de genade Gods, en de bewerking des Geestes in u, anders te kennen als te voren en om anders te oordeelen over het genadewerk des Geestes als te voren; daar gij van te voren zoo veel zonden niet inzag, ziet gij ze nu niet mijne ziel, ziet gij nu niet welk een zondig,

doemwaardig schepsel gij zijt, klopt en benaauwd u levendig gemaakte consciëntie u niet, daar zij van te voren sliep, omdat gij dood waart door de zonde? Hoe komt gij aan dit gezigt en dat gevoel mijne ziel? is dat een werk van eenen blinden, dooden, onderzoekt u eens mijne ziel of God uw ongebogen wil niet omgezet heeft door zijne genade om Hem te dienen en hoe heiliger hoe liever te leven. Zijn dat uwe betuigingen niet dagelijks voor den Heere, vraagt u eens af mijne ziel of God uwe genegenheden niet heeft omgezet. Zijt gij nu niet anders als gij te voren waart? Haat gij nu niet dat gij te voren lief had, uw goddeloos leven buiten God? Hebt gij geen liefde voor God, voor godzaligheid en voor vromen gekregen? Kunt gij u niet met de vromen vereenigen daar gij te voren een afkeer of vooroordeel tegen had? Wel mijne ziel, leert zien en geloven dat dit alle bewijzen zijn dat God u heeft vernieuwd en wedergeboren. Vraagt het aan andere vromen die ervaren zijn in het werk des Geestes, die zullen u naar het woord en naar haar eigen ondervinding zeggen: dat zijn de bewijzen van de vernieuwende wedergeboorte. Wel mijne ziel is dat in waarheid zoo met u gesteld, wel bidt God om het te kunnen gelooven en God eere te geven en u te verwonderen dat God naar zoo een heeft omgezien die naar Hem niet vraagde. En zijt gij wedergeboren, wel mijne ziel dan zijt gij zeker een uitverkorene, gekochte door Christus, omdat die alle die van eeuwigheid zijn uitverkoren, in den tijd wedergeboren worden, en dat vloeit uit de waarheid van het wel geordineerd genaden verbond. Mijne ziel, leert het daaruit voor u zelve opmaken en vaststellen tot uw licht en troost en om tot verzekering en vastigheid van uw staat te komen. En geloofd gij mijne ziel, dat gij zijt een uitverkorene, wel mijne ziel past het u dan niet, kracht bij den Heere te zoeken, om hoe heiliger, hoe teederder, hoe liever voor God te leven, daar de Heere groote dingen aan u gedaan heeft.

2. Donkere, twijfelende sukkelende zielen behoorden te vragen: mijne ziel, worden alle die in het verbond der genade begrepen zijn, en die haar namen geschreven zijn in het boek des leyens in der tijd, door den Geest des geloofs tot Christus geleidt, om tot Hem te komen, Hem aan te nemen en aan Hem zich zelven over te geven, en met Hem gemeenschap te oefenen? Wei mijne ziel, is de Heere Jezus u al dierbaarder geworden, ziet gij al hoe noodig gij Hem hebt? Hebt gij begeerte tot Hem? Komt gij dagelijks tot Hem? Maakt gij op uwe knieën dagelijks gebruik van Hem, Hem personeel aan te bidden, u aan Hem op te dragen, aan te bieden, om uwe zaligheid in Hem te zoeken en uw hart aan Hem te geven, om het te heiligen, en zich door Hem te laten regeeren en tot den Vader te gaan? Is dat zoo uw dagelijks werk, wel mijne ziel, leert zien dat die zoo dagelijks haar geloof oefenen met den Heere Jezus, dat zulken het geloof bezitten. Hoe zouden zij dat geloof kunnen oefenen, zoo zij dat niet gekregen hadden? En hoe kan iemand dagelijks gemeenschap oefenen met den Heere Jezus, die daar nog niet mede vereenigd is? Wel mijne ziel, zoekt dan Gods genade te zien, en te gelooven dat gij dagelijks geloof oefent, dat is geloof oefenen, zoo oefenen het alle godzaligen. Vraagt het de bedrevenen, die zullen het u naarhet woord en hare eigen ondervinding zeggen. Wel mijne ziel, zoekt te gelooven, zijt gij met Christus vereenigd door het geloof, oefent gij gemeenschap met Hem, hebt gij het zaligmakende geloof ontvangen? Wel mijne ziel, omdat Hij de Middelaar van het genaden-verbond is, zoo krijgen zij alle het geloof en worden met den Heere Jezus vereenigd alien die tot dat genaden-verbond behoorem Mijne ziel leert dat besluit uit dat verbond opmaken, bidt God om het geloof en om Hem eere te geven. En zijt gij met Christus vereenigd, wel wandelt dan feeder voor Hem en zoekt dagelijks gebruik van Hem te maken, Hem als Koning te gebruiken, om kracht uit Hem te halen,

tegen uwe verdorvenheden, als uw Priester, om gedurig verzoening bij en door Hem te zoeken en als uw groote Profeet te gebruiken, tot licht, troost en bevordering van uwe heiligmaking en zaligheid, en als Koning u aan Hem te onderwerpen.

3. Duisteren behoorden te vragen: Wel mijne ziel, worden alien die tot dat genade-verbond behooren en verkoren zijn van God, in den tijd door den Geest bewerkt om God te kiezen, om Hem te dienen, en haar verbond met God te maken. Mijne ziel hebt gij die keuze al gedaan voor den Heere? Hebt gij op uwe knieën betuigt voor den Heere, om Hem te dienen? Hebt gij alzoo uw verbond met den Heere gemaakt? Wel mijne ziel, dan heeft God u eerst gekozen, dat vloeit al wederom uit het genaden-verbond. Mijne ziel erkent dat, geloof dat, en zoekt dat feeder te beleven door Gods genade. Mijne ziel erkent God Drieëerig als uw verbonds-God. Mijne ziel, hoe gaat gij tot God den Vader: als tot uw Vader, of tot een vreemde door donkerheid, daar gij geen betrekking toe hebt, tot den Middelaar, als tot uw Koning, tot den Geest, als uw Leidsman en. In-woonder? Wel mijne ziel, scheelt dat niet veel, of een arme ellendige om wat te krijgen, of geholpen te worden, tot een vreemde gaat, daar hij geen betrekking op heeft, of dat iemand tot zijn Vader, tot zijn Koning, tot zijn Vriend komt? Wel mijne ziel, leert geloovig we: ken door Gods genade, om tot God den Vader, als tot uwen vader te gaan, en tot Christus als uwen Koning en tot den Geest als uwen Leidsman en Vriend, dat is de weg mijne ziel om te vorderen en licht en kracht te krijgen tot heiligmaking en blijdschap, om God eere te geven, zijne genade te gelooven, en die te beleven.

Vr. Wat gebruik behooren vromen van die voorgestelde waarheden te maken, die tot licht gekomen zijn, en in verzekering van die genaden-staat leven en in het licht wandelen?

Antw. 1. Zij behoorden zich zelven af te vragen:

Mijne ziel, zijt gij een uitverkorene des Vaders, een gekochte door het dierbaar bloed van Christus, en hebt gij den Geest tot een onderpand gekregen, die u van uwe genade verzekert? Wei mijne ziel, wat past het u niet den Verbonds-God, Vader, Zoon en Heiligen Geest over den rijkdom zijner genade in het gemeen, en aan u in het bijzonder bewezen, te loven, te danken, te prijzen, te verheerlijken en tot roem van de vrije genade te leven alle uwe dagen, om het einde te bereiken dat de Heere daarmede heeft voorgehad, Jes. 43:21, *Dit volk heb Ik Mij geformeerd, zij zullen mijn lof vertellen*, omdat lot den oprechten betaamt. Mijne ziel God wacht het van u, meer als van duistere'vromen, die noch licht, noch kracht hebben om te gelooven, noch van natuurlijke menschen, die hebben er noch hart, noch lust, noch kracht toe, en als zij sterven, zegt God van hen, zwijgt van zulken, want zij waren nietom mijnen lof te vermelden, maar van u wacht het de Heere mijne ziel, *looft den Heere*, Ps. 103. Loven, prijzen en God verheerlijken, is het zalige werk der Hemelscharen. Mijne ziel, begint het werk hier, tot dat het u vergunt wordt dat in den hemel volmaakt te doen, dat een groot deel van uwe zaligheid wezen zal.

2. Zij behoorden hare ziel dikmaals at te vragen: Mijne ziel, wat heeft de verbonds God geene banden op u gelegd, tot verplichting boven alle andere menschen, om feeder, heilig, glanzig en voorzigtig te wandelen, om den Heere te vreezen, te dienen en lief te hebben, eh Hem als naar de oogen te zien, om conscientieus, godzalig, in eenen bedorven wereld als een licht te schijnen, in het midden van een krom en verdraaid geslacht en dat uit dankbaarheids erkentenis van Gods verlossende genade aan u bewezen, dat wetende, dat het de zuiverste heiligheid is en God meest welgevallig, dat Gods volk Hem zoo diene uit kracht van dankbaarheid in erkentenis voor de verkregene verlossing.

3. Behoorde een verzekerde te vragen: Mijne ziel zijt gij niet verplicht, daar God zoo veel aan ugedaan heeft, u te ontfermen over de ellendige natuurlijke menschen; waaronder ook uwe naastbestaanden zijn, om met ontferming haar aan te spreken, haar te vermanen en op te wekken, en voor haar te bidden om de bekeering? al zijn het goddeloozen, gij zijt het ook geweest. Wie onderscheidt u, mijne ziel, als Gods vrije genade. Wei gij weet niet mijne ziel, of zulken noch niet liggen onder het zegel van de verkiezing, zoekt als een middel in Gods hand te zijn, om ergens nog eene ziel mede te trekken als een middel, en gedraagt u voorzigtig mijne ziel, want de natuurlijke menschen hebben zulke scherpe oogen om op uw hinken te letten, opdat zij haar zouden ergeren, dat gij geen vrucht aan haar zoudt kunnen doen: Waakt over u zelve, om geen aanstoot te geven, opdat zij door uw Christelijken wandel overtuigd worden.

4. Behoorde een verzekerde te vragen: Mijne ziel, zijt gij niet verplicht, daar gij ziet zoo veel donkere, sukkelende, bestredene, zwakke vromen, om uw talent, dat God u gegeven heeft zoo aan te leggen, om haar tot nut en steun te zijn; eischt datdiefde tot de vromen niet, mijne ziel, daar zij in zooveel nare donkerheden hare dagen doorbrengen? Mijne ziel zijt gij niet verplicht veel voor haar en voor een zinkend land en kerk te bidden, volgens het gebod, Ps. 122. *Bid! om den vrede van Jeruzalem, wel moeten ze varen die Sion beminnen, vrede zij in hare vestingen, welvaren in hare paleizen*. Wie past het beter als u, mijne ziel? de duistere, bestredene kunnen het zoo niet doen, die kunnen dikwijlsvoor zich zelve niet bidden, of zij hebben zoo veel met zich zelve te doen, dat zij aan land en kerk, of aan anderen niet veel denken kunnen; maar u mijne ziel past het, daartoe hebt gij de verzekering van den Heere ontvangen.

5. Behoorden verzekerden te vragen: mijne ziel

gij leeft in eene booze bedorvene wereld daar veel verleiding en strikken zijn, daarbij een booze duivel om u aan te sporen tot zondigen, en een zwak verdorven deel en vleesch, dat tot hinken gereed is, en u dikwijls aanvalt om te zondigen. Wei mijne ziel, wat zoude u dat zwaar vallen, als gij eens van den Heere kwam af te wijken of in ergelijke zonde viel. Niemand heeft het doorgaans zwaarder, dat leert de ervaring, als zulke, omdat zij tegen zoo veel meer licht van genade zondigen als anderen. Wei mijne ziel, daar zijn zulke groote pilaren in Gods kerk zoo deerlijk gevallen, en zijn al hare verzekering daardoor kwijt geraakt. Waakt toch over u zelve, want al zult gij nooit uit de genade vallen, volgens de welgeordineerdheid des verbonds, zoo kunt gij al uw licht en verzekering wel kwijt raken, dat zoude u zoo bitter vallen, dat het u aan het hart zoude raken, daarom waakt mijne ziel.

Vr. Wat gebruik behooren vromen, die in zonden gevallen en daardoor in zware ongestalte geraakt zijn, te maken van die tevoren gestelde waarheden?

Antw. 1. God te regtvaardigen en te zeggen: 6 mijne ziel gij hebt des Heeren naam doen lasteren van de goddeloozen, gij hebt de vromen bedroefd en een smaad op het Christendom gelegd, zegt mijne ziel: *ik zal des Heeren gramsdhap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigt*, Micha 7:9.

2. Te zeggen: mijne ziel, ben ik gevallen, ik zal weder opstaan en roepen: *Heere bekeert ons tot U, vernieuwt ons als van de dagen van ozzds*, Klaagl. 5:21. Opmerkelijk zijn de woorden in ons Doopformulier, en als wij somtijds uit zwakheid in zonden vallen, zoo moeten wij aan Gods genade niet twijfelen, veel minder in de zonde blijven liggen, vermits de Doop een zegel en getuigenis is, dat wij een eeuwig verbond der genade met God hebben; zeer troostrijke nuttige woorden voor een vrome, die in zonde gevallen is. De Heere, wensch ik, beware zijne kinderen daarvoor. Amen.

Vr. Wat gebruik behooren zij van die te voren gestelde waarheden te maken, die in hare jongheid het beginsel der genade ontvangen hebben, en vroeg, eer zij tot licht gekomen zijn en doorgebroken waren in de genade, door afleiding en verleiding der wereld afwijken, dat dikwijls de ervaring leert?

Antw. 1. Zulke vromen hebben te leeren, dat het niet wel te bepalen is hoe lang dat het kan duren en hoe hoog dat het gaan kan, dikwijls door huwelijken met natuurlijke menschen en door veel voorspoed of door veel doornen van tegenspoed in de wereld, en dat tegen zoo veel klopping van de genade in haar hart, in zorgeloosheid en afwijking van den Heere, volgens Hoogl. 5:2. *Ik sliep, maar mijn hart waakte*, vers 6. *Ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet*. Zulke menschen zijn als verkwist goed, zij hebben alles verteert en weggemaakt, behalven haar Vaders ontfermende hart, dat kunnen zij niet wegmaken volgens Luc. 13:14, *En als hij alles verteert had*, vs. 20, *En als hij nog ver van Hem was, zag hem zijn vader van verre, en werd met innerlijke ontferming over hem bewogen*. En omdat zij het beginsel der genade in haar hebben, en tot het genade-verbond behooren, zoo bewaart haar de Heere voor de onvergefelijke zonden, en voor eenen geheelen afval. Zij komen wel nabij den afval of nabij den wanhoop, maar wegens de welverordineerdheid van het verbond, worden zij voor eenen geheelen afval bewaard, op de zulken past: Jer. 2:2, *Ik gedenk de weldadigheid uwer jeugd, der liefde uwer ondertrouwe, toen gij Mij nawandeldet in onbezaaide landen* en vs. 23, *Kent wat gij gedaan hebt, gij ligte snelle kemelinnen, die hare wegen verdraait* en Jer. 3:2. *Gij hebt met vele boelen geboeleert, keert nogtans weder tot Mij spreekt de Heere*, vs. 22, *Keert weder gij afkeerige kinderen, ik zal uwe afkeerigen genezen*. Een zeker vrome die al lange jaren, nadat ik ze van nabij gekend heb, en geloof dat zij in den hemel is naar den aard der

liefde, gestorven is, heeft mij gezegd, dat zij, nadat zij 18 jaren lang met veel klopping, naarheid en benauwdheid van den Heere was afgezworven, en weder tot de Heere gekeerd was, dat haar al die evengenoemde Schriftuurplaatsen onmiddellijk door des Heeren Geest haar met veel ontroering van den Heere tot bestraffing waren voorgekomen, maar de Heere heeft haar genadig te regt gebragt, en voor haar sterven doen zien, dat zij 18 jaren lang in veel donkerheid, naarheid en klopping des harten was afgezworven en nu weder te regt gebragt was.

2. Zulke vrome menschen, door afwijkingen, en zondigen tegen de klopping des Geestes en tegen al het genade licht aan geraken doorgaans daardoor in groote donkerheid, en de Heere verbergt voor haar zijn aangezicht, en dan werpen zij al haar vorige ondervinding van het genadewerk, door ongestalte weg, en gaan met zooveel vrees voor den dood daar heen, dat zij schrikken aan den dood te denken, haren weg wordt met doornen betuind, zij zien haren verloren staat, en hare groote ongestalte, zij wenschen wel, dat zij ook eens voor den Heere mogten leven, dat is de ontvangen genade, maar zij hebben geen kracht, en blijven zoo als in de angst van de weder-geboorte zitten, en pleiten tegen haar zelve aan: zij dienen de wereld maar met veel kloppingen; bijgevolg, zij kunnen de wereld niet dienen als met veel naarheid, en zij kunnen God ook niet dienen. O naar leven, totdat de verbonds-God, als dooreen tweede bekeering of wederbekeering haar weder te regt brengt, doorgaans met groote naarheid en ontroering, lang zuchtende, kermende den Heere achterna, •tot dat de Heere haar nieuwe genade en licht geeft, om al hare vorige ondervinding, die zij door naarheid en ongeloof hadden weggeworpen, wederom door geloof en nieuw licht dat God haar geeft, weder op te rapen; en dan verwonderen zij zich over Gods oneindige barmhartigheid, als Hij haar weder teregt brengt. Dat zulke menschen ooit te regt komen, daar

anderen in de zonde blijven en verloren gaan, komt daar van daan; van de welverordeneerdheid van het verbond der genade. O wonder van Gods vrije genade.

Vr. Wat gebruik behoorden zoodanige menschen van de te voren gestelde waarheid te maken?

Antw. 1. Zij behooren te leeren zien, hoe zwaar het is tegen zoo veel klopping en genadelicht zoo te zondigen en dan den Geest zoo te bedroeven, en dan door ongestalte en ongeloof al haar vorige ondervinding der genade verdacht te houden, weg te werpen en daartegen te pleiten.

2r Al moeten zulken lang met veel naarheid, donkerheid en veel bestrijding worstelen, zij moeten God leeren regtvaardigen, dat Hij haar zoo lang met zooveel ongestaltens belieft achteraan te laten kermen, zoodat de Heere haar niet schijnt aan te trekken, even als een vader die zijn kind buiten de deur in den donker een tijd lang laat staan kermen; zoodat zij wel eens zeggen: *De Heere heeft mij ver- geten, de Heere heeft mij verlaien*; doch dat is geen waarheid, al zeggen zij dat, zoodanigen moeten weten, dat, die tegen zoo veel licht gezondigd hebben, de tweede bekeering of liever wederkeering, al veel zwaarder is, als de eerste bekeering doorgaans geschiedt.

3. Zoodanigen moeten haar geestelijk goed, dat zij verloren hebben door het zorgeloos slapen in dit priiel der wereld, weder gaan zoeken, en dat kost veel smarte en moeite, volgens het zeggen van Bunjan in zijn prenteboekje, en ten ware dat het verbond der genade, daar zulke toe behooren niet onver- anderlijk was, zoodanigen waren lang nit de genade gevallen, maar de verbonds God bewaart haar in zijne kracht tot de zaligheid, wegens zijn onver- anderlijk verbond.

Vr. Wat aanmerkingen maakt gij over dit laatste stuk tot nuttigheid?

Antw. 1. Wat was het voor duistere vromen niet

nuttig dat zij meer werk maakten, of zij de wedergeboorte bij hare ondervinding kenden, of zij waarlijk het zaligmakend geloof ontvangen hadden en dat oefenden, en of zij in het verbond met den Heere gekomen waren; als op de kenteekenen, te blijven hangen en uit de kenteekenen te leeren haar staat op te maken, of zij wedergeboren en in den staat der genade gekomen waren, en dan het besluit door het redekavelend geloof op te maken: Ik ben wedergeboren, ik heb het geloof, Ik ben in het verbond met den Heere gekomen, en bijgevolg ik ben in den staat der genade.

2. Als duistere zielen zoo ver gekomen waren, dat zij hare wedergeboorte, haar geloof en dat zij in het verbond met den Heere gekomen waren, konden opmaken, dan waardoor op te klimmen, ben ik wedergeboren zoo ben ik uitverkoren, ben ik in het geloof zoo heb ik deel en ben vereenigd met den verbonds-Middelaar. Ben ik met den Heere in het verbond gekomen, zoo volgt daaruit dat ik tot het verbond der genade behoor, en dat mijnen naam geschreven is in het boek des levens. O wat zoude dat vast werk voor haar maken.

3. Dat duistere zielen meer leerden werken met de waarheden van Gods onfeilbaar woord, en met het genaden-verbond, als met hare goede gestalte te zamen en bewerkingen des Geestes. O! konden zij werken om te besluiten uit hare zoete en ver-troostende werkmakingen en verblijdende heiligende bewerkingen dat dat bewerkingen des Geestes zijn, bijgevolg dat die komen uit de volheid van den verbonds-Middelaar, bijgevolg dat die vloeijen uit des vaders liefde, omdat de Geest in het werken van zijn zaligmakend werk in de vromen van Vader en Zoon uitgaat, bijgevolg, als die dat zaligmakend werk ondervindt, is begrepen in het genaden-verbond O wat ware het wenschelijk dat de Heere zijne duistere kinderen zoo leerde werken, om door dien weg tot licht en verzekering te komen, daartoe

wensch ik dat de Heere dit stuk believe te zegenen tot zijne heerlijkheid en zijns volks licht. Amen.

4. Wat blijkt niet uit het vorige, dat de genade Gods geen melancholieke menschen maakt, de melancholic der vromen vloeit nooit uit de genade maar wel uit haar duisterheid, bestrijding des duivels en zondige verdorvenheden. Dat leert de ervaring zoodanige vromen, die God tot licht en verzekering brengt, met-wat blijdschap en verwondering, dat zij den Heere dagelijks zoeken te danken en te looven. O wat is er wel gejuich in de tenten der regtvaardigen. O wat tranen van blijdschap, liefde, verwondering, dankzegging worden er wel van vromen gestort, als zij te zien krijgen uit wat naren ellendigen staat dat zij getrokken zijn, en hoe de Heere haar de snoeren heeft doen vallen in zulk eene liefelijke plaats, en wat eene zalige erfenis, vloeijende uit het genaden-verbond, dat haar ten dee! geworden is. O wat is de blijdschap des Heeren niet de sterkte van Gods volk. O wat wekken zij hare eigene zielen niet wel op, Ps. 103. *Looft den Heere mijne ziel en al wat binnen in mij is zijnen heiligen naam.* En wat moeten zij elkander niet wel opwekken om te zeggen, Ps. 66:16. *Komt, hoort toe alle gij die God vrecst, en ik zal u vertellen wat de Heere aan mijne ziel gedaan heeft.*

5. Wat zijn niet te beklagen en te overtuigen de blinde wereldlingen, dat al hare blijdschap maar schijn is en ijdelheid en zondig tijdverdrijf. O wat zal dat zwaar vallen zijnen tijd zoo verdreven en weggedarteld te hebben, op haar doodbed zoo in de rampzalige verdoemens te vallen, als de verbruikte tijd voorbij zal wezen en niet te herroepen zal zijn. Ik herinner mij, toen zeker leeraar bij een goddeloos mensch aan zijn doodbed geroepen werd en dat hij vraagde hoe hij zijn tijd had doorgebracht? ant-woorde hij, in Goddeloosheid, tot ik schielijk op dit ziekbed geraakt ben. En als de leeraar vraagde, hoe het nu met hem stond om naar de eeuwigheid

te gaan, begon hij met een naar geluid te roepen. roep de tijd weerom, roep de tijd weerom, en als de leeraar vraagde of hij voor hem wilde bidden antwoordde hij: het is te laat, het is te laat, ik ga verloren, ik ga verloren, en blaasde kort daarna zijne rampzalige ziel uit. 0 naar sterven, God beware ons alle daarvoor.

6. Wat is het niet te beklagen, dat blinde natuurlijke menschen de heilzame zalige droefheid der vromen, die naar God is en een onberouwelijke bekeering tot zaligheid werkt, voor melancholic en melancholieke humeuren uitmaken in hare blindheid. Ik herinner mij, dat een vrome eens vraagde aan zeker persoon naar zijne godzalige moeije, die ziek was, en veel met bestrijdingen en duisterheid te worstelen had, dat hij antwoordde: mijne moeije heeft de zwarte gal, het scheelt haar aan haar melancholiek humeur. 0 wat naar verkeerd oordeel over vromen. Zooveel te slimmer, als zij de geestelijke blijdschap en blijde tranen der vromen uitmaken, of voor geveinsdheid of voor inbeelding. De God aller genade opene de oogen van zulke blinde en natuurlijke menschen, die niet begrijpen de dingen die des Geestes Gods zijn, Amen.

7. Wat is het te beklagen, dat vele vromen van jongs af genade ontvangende in zijn beginsel, eer zij tot licht, of tot doorbreken in de genade komen, door huwelijken met natuurlijke menschen of andere gelegenheden de wereld inloopen, waardoor het werk der genade zoo tegengewerkt en uitgebluscht wordt in haar, waardoor zij lange jaren in duisternis en zware afwijkingen als in vervreemding van God moeten leven. En wat zijn er niet eene groote menigte van zoodanigen te vinden in de wereld. En wat liggen daar niet voor open zoodanigen daar de Heere van jongs af met het beginsel der genade in werkte. 6 Wat zijn zij gelukkig die van jongs af genade krijgen en daardoor bewaard worden. Deze stukken dienen tot waarschuwing voor zoodanigen

die in hare jonkheid overtuigd worden dat God in haar werkt. Op dit laatste stuk is toepasselijk:

6 Algenoezaam God, fonteine van genade, Verlicht uw volk, om U te loven vroeg en spade, Hier in deez' heilwoestijn, tot eere van uw naam, Tot nut, tot stut, tot troost te wezen hierbekwaam, Om U met hart en stem, met liederen of Psalmen, Te zingen, om hierna hallelujahs te galmen.

Het Zesde Stuk.

Vr. Op welke wijze heeft het den Verbonds-God beliefd zijn Verbond der genade met trappen aan ons te openbaren?

Antw. Eerste trap. In de moederbelofte, Gen. 3:15, *Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad, hetzelfde zal u den kop vermorselen, en gij zult het de verzenen vermorselen.* In deze moederbelofte ligt opgesloten:

1. De komst van Christus in het vleesch, uit den zaden van Eva, den Verbonds-Middelaar. •

2. Dat die Middelaar den duivel zijne vaten zoude berooven, en de uitverkorenen door zijn lijden en dood als Middelaar des Verbonds, zoude verlossen.

3. Dat het den Duivel zoude worden toegelaten door zijne booze instrumenten den Messias te dooden; maar door zijnen dood zoude den duivel zelf den kop vermorseld worden, om de uitverkorenen te verlossen, dat zij nooit van den duivel zouden worden overwonnen.

4. De eeuwige vijandschap tusschen de uitverkorenen en verworpelingen, en dat den duivel en zijne instrumenten aan die uitverkorenen veel kwaad zoude toegelaten worden te doen, dat voorkomt onder den naam van haar de versenen te vermorselen, zoodat met regt van de godgeleerden deze

tekst genoemd wordt, het gansche Evangelie van het Verbond der genade.

Tweede trap. De scheiding van de heilige limen tusschen de Seththyten en de Kainieten. Gen. 4, waarop volgt, dat de heilige linie in het huwelijk tredende met de goddelooze linie, de boosheid der menschen en het verval zoo groot geworden is, dat de Heere den algemeenen zondvloed overgeheele aarde gebragt heeft, van Gen. 6 tot 10. Waarin de Heere zijnen regtvaardigen knecht Noach met zijn achtten wonderlijk in de Ark bewaard heeft, en het geslacht der Kainieten zijn alle in het water gesmoord en de Seththyten overgebleven.

Derde trap. In dien profetischen zegen en vloek over de drie zonen Noachs uitgesproken, Gen. 8: 25. *Vervloekt zij Kanaan, een knecht der knechten zij hij zijnen broederen, gezegend zij de Heere de God Sems, en Kanaan zij hem een knecht: God breide Japhet nit, en hij wane in Sems tenten;* waarin de Heere drie groote stukken van zijn Verbond der genade heeft believen te openbaren. Ten 1, dat het geslacht der Kananiëten die zeven volken voorzegt wordt, dat uitgeroeid zouden worden. Ten 2, dat Sems nageslacht het oude volk Gods wezen zoude, dat God eerst tot zijn volk verkiezen zoude uit alle geslachten der aarde, en dat uit hem den Messias zoude voortkomen. Ten 3, dat God de Japhethyten daarna tot zijn volk zoude aannemen, waarin de roeping der Heidenen ligt opgesloten. 6 Wonderlijke openbaring, dat de God Amen, alles op zijn tijd heeft waar gemaakt!

Vierde trap. In Babels torenbouw, toen heeft de Heere de volkeren over de gansche aarde verspreid, en heeft Abraham geroepen, daar hij met zijn vader Therah in Ur der Chaldeen woonde, Gen. 11, met dewelke de Heere in het bijzonder het Verbond der genade aan Adam en Eva ontdekte, en gemaakt heeft, belovende dat uit hem de Verbonds-Middelaar zoude voortkomen, Gen. 12:17. Aan wien God dok

beloofde, dat God zijn zaad zoude maken als de sterren in menigte, en dat hij de Kananiëten zoude uitroeijen en het land Kanaan erven; dat de Heere alles op zijn tijd heeft vervuld en waar gemaakt.

Vijfde trap. Nadat de Heere uit Abraham Izaak, en uit Izaak Jacob, de twaalf oudvaders beloofd heeft dat uit den stam van Juda den Messias zoude voortkomen, Gen. 49:10. En nadat de Heere door het geval van de verkooping Jozeph's van zijne broederen in Egypte, Jacob met zeventig zielen in Egypte gebragt had, door zijne wonderbare almachtige kracht en voorzienigheid, dat geslacht zeer is vermenigvuldigd, en verdrukt door Farao, koning van Egypte; in dien tijd is Mozes geboren, Exod. 2.

Zesde trap. Door Mozes en zijn broeder Aaron heeft het den Heere beliefd zijn volk door teekenen en wonderen Egypte uit te voeren, en haar door de Schelfzee droogvoets door te leiden, en Pharao met zijn gansche heir vermoord. En in de woestijn heeft het den Heere beliefd aan de voet van den berg Sinai een Verbond met die natie te maken, daar onder ook de ware bondelingen waren, en daar heeft het den Heere beliefd de schaduwwetten in te stellen en den tabernakel op te rigten, en den stam van Levi te verkiezen tot Priester en Leviten, nadat Hij haar de heilige Wet der zeden uit het midden van den brandenden berg in donderen en bliksemen uitgesproken had, en haar na veertig jaren door Jozua, de navelganger van Mozes, en Caleb Kanaan ingevoerd door de Jordaan, en de Kananiëten voor het grootste gedeelte uitgeroeid had, en heeft haar zoo in de erfenis van Kanaan gebragt.

Zevende trap. Na Jozua's dood heeft het den Heere beliefd zijn volk eenigen tijd door rigters te regeren en te beschermen tot Samuel. Toen is de rigterlijke regeering in een koninklijke overgegaan, van welke Saul de eerste geweest is, uit den stam Benjamins, 1 Sam. 10:1. De tweede is David ge-

weest 1 Sam. 16:13, aan welken de Heere beloofde, dat uit hem, uit zijn geslacht den Middelaar des Verbonds zoude voortkomen, 2 Sam. 7:13, 10. war de Heere op zijnen tijd heeft vervuld.

Door zijnen zoon Salomo is naar Gods belofte de tempel gebouwd op den berg Sion, binnen Jeruzalem onder zijn zoon Jerobeam zijn de tien stammen van Davids huis afgescheurd; tot en onder de regeering van Pekah, koning van Israel, zijn de tien stammen voor een groot gedeelte weggevoerd naar Assyrian, 2 Kon. 15:19. En in de dagen van Zedekia, koning van Juda, is door Nebukadnezar, de koning van Babel, Jeruzalem ingenomen, de tempel verbrand en Juda gevankelijk weggevoerd. In de dagen van Israel en Juda, hebben de meeste profeten geleefd, door welke de profetien de Psalmen zijn geschreven, waarin de dierbaarste beloften van het Genaden-Verbond voor Gods volk gevonden worden.

Achtste trap. Na zeventig jaren is Gods volk op bevel van Cores, door Ezra en Zerubabel weder in haar land gekomen, en hebben den tweeden tempel gebouwd, met den landvoogd Nehemia. In die zeventig jaren hebben Ezechiël en Daniel geprofeteerd in Babel, en na de komst uit Babel, hebben geprofeteerd Haggaï, Zacharia en Maleachie, die is de laatste Profeet geweest, en heeft geprofeteerd tot aan Johannes de Dooper, Mai. 4:3, *Ziet, Ik zend ulieden den profeet Elias*, Matth. 11:14, *Hij is Elias, die komen zoude*. En nadat Jeruzalem en hetjoodsche land vele ellende heeft uitgestaan, voornamelijk van Antiochus Epiphanes; is het overwonnen van de Romeinsche Monarchie, die de vierde is geweest; daar was voorgegaan: 1. De Assyrische, 2. De Babylonische en der Persen en Meden Monarchie, 3. en der Grieksche, door Alexander de Groote.

De laatste Romeinsche Monarchie, onder welke het Joddsche land met Jeruzalem cijnsbaar was, en onder welke de Heere Jezus Christus, de Verbonds-Middelaar, geboren is, uit de maagd Maria, onder de regeering

van den Keizer Augustus, als Herodes koning over Judea en Pilatus stadhouder was, onder wien onzen Heere Christus, de Middelaar van het Genaden-Verbond gestorven is.

Negende trap. Nadat Christus opgestaan, ten hemel gevaren en gezefen is aan Gods regterhand is de Geest uitgestort naar de belofte, en de roeping der Heidenen is gekomen en het koninkrijk van den Heere Jezus is uitgebreid *van zee tot zee, en van de rivieren tot aan de einden der aarde*, Ps. 72:8. Kort na dien tijd heeft Titus Vespasianus de stad en tempel ingenomen en verbrand, en op eeneschrikkelijke wijze is hetjoodsche land verwoest, en honderd-duizenden Joden zijn omgekomen, en de overigen als ballingen tot nu toe op de aarde verstrooid.

Tiende trap. In de uitbreiding van de Christen kerk heeft die veel geleden en veel vervolging uitgestaan, voornamelijk onder tien Romeinsche Heidensche keizers, tot op Constantinus de Groote, die de eerste Christen keizer geweest is. Toen zijn koningen voedsterheeren van Christus kerk geworden, kort daarna heeft zich den Romeinschen Bisschop als algemeene Bisschop opgeworpen, en alzoo is de Bisschopsstoel te Rome den stoel der Antichrist geworden; en is de kerk in dwaling gevallen onder het Pausdom, en zijn de ware leden die de waarheid hielden, op eene schrikkelijke wijze weder vervolgd, tot dat Lutherus en Caivinus en andere reformateurs zijn afgevallen van het Pausdom, onder welke ook Nederland, door Gods genade is die van onder de tyrannic van Philips, koning van Spanje gekomen is, en door onze voorvaders tot een vrije republiek gebracht en tot heden toe na Christus geboorte 1734 (1866) door Gods genade gebleven.

Elfde trap. De meeste geleerde lieden gelooven met onze kanteekenaars, dat van deze onze tijd tot het einde der wereld, deze dingen voornamelijk nog staan te gebeuren.

1. Dat den verderen geheelen val van den Anti-

christ nog te komen staat en komen zal, volgens Openb. 18.

2. Dat er na dezen tijd niet „alleen nog yele Heidenen, maar ook nog vele Joden in de laatste dagen bekeerd en tot Christus gebragt zullen worden volgens Rom. 11:25, 26, *Tot dat de volheid der Heidenen zal ingegaan zijn, engeheel Israel zal zalig worden*, volgens Openb. 19.

3. Dat er eer het einde komt, nog een schnkke-lijke krijg en vervolging der kerk zal zijn van vele vijanden der kerk, voornamelijk ook van de Turken, onder den naam van Gog en Magog voorkomende, maar dat de almachtige God met het vuur van den hemel die zal verteren, waarop de groote dag des oordeels zal volgen, volgens Openb. 20.

4. Dat de Heere al zijn volk eeuwig zalig en gelukkig zal maken, en ter hemelsche heerlijkheid zal inbrengen in de heilige stad, dat nieuwe Jeruzalem, daar noch zon, noch maan behoeft, maar daar alle tranen van de oogen zijn afgewasschen, en Gods volk als koningen heerschen zal in alle eeuwigheid, volgens Openb. 21 en 22.

Vr. Wat nuttige aanmerkingen maakt gij over dit stuk?

Antw. 1. Wat is het niet nuttig voor een bondeling iets te kennen hoe God zijn Verbondsvolk al geleid heeft van alle tijden, om God daarin te verheerlijken, om daardoor in zijne eigene gevallen en in de gevallen van land en kerk te leeren vertrouwen, dat die Verbonds God het wel maken zal, dewijl Hij alles naar zijn eeuwig voornemen en besluit heeft bepaald, om zijne bondgenooten elk in zijn tijd des leyens te leiden, te bewaren en te zaligen door al de tijden heen, tot dat de laatste zal zijn ingezameld en al de vrienden binnen en de vijanden buiten zijn zullen.

2. Wat is de rijkdom van Gods genade niet groot, dat Hij aan dat paar menschen, die door haren zondeval het gansche menschelijk geslacht onder

den val gebragt hebben, ja dat zelfs de aarde van God daardoor vervloekt is; dat de Heere met dat eerste paar menschen zijn Verbond der genade ge- maakt en opgerigt heeft, waardoor de meeste god- geleerden gelooven dat Adam en Eva beide zalig zijn geworden, om de volgende redenen: 1. Omdat zij beide van God met zijne genade zijn voorge- komen, die haar beide de beloften van het zaad der vrouwe gegeven heeft. 2. Omdat moeder Eva al geloof geoefend heeft omtrent haar eerste zoon Kain, Gen. 4:1, zeggende: Ik heb een man van den Heere, of liever gelijk onze geleerde kanteekenaars dat aanmerken, den Heere, de beloofde Messias ver- kregen, hoewel moeder Eva in het voorwerp gemist heeft. 3. Moeder Eva haar geloof blijkt, als zij zeide, Gen. 4:25, *Zij noemde zijnen naam Seth, sprak God heeft mij, sprak zij, een ander zaad gezet voor Abel, want Kain heeft hem doodgeslagen*, daar zij mede te kennen geeft, dat zij nu al ondervond de waarheid van het tweederlei zaad, en dat uit Seth het gezegende zaad zoude voortkomen, en dat Seths geslacht de heilige linie zoude zijn, daarin beide moeder Eva de waarheid heeft geloofd en voorspeld. 4. Omdat God Adams geslacht heeft gesteld onder de heilige linie, Gen. 5, daar Hij het gansche geslacht der Ka'miëten is voorbij gegaan, zoo ook in de heilige linie, Luc. 3:38, *Des zoons Seths, des zoons Adams, des zoons Gods*. 5. Omdat de Heere zijne ontfermingen aan haar beide bewezen heeft, in plaats van vijgebladeren, Gen. 3:20, *En de Heere God maakte Adam en zijn vrouw rokken van vellen en toog ze hen aan*. De vijf redenen zijn genoegzaam om billijk te gelooven, dat God aan dat eerste menschenpaar zijne genade bewezen en haar het Verbond der genade ontdekt heeft. 6 Wonder van vrije genade.

3. Heeft de Verbonds-God, al wat Hij van den beginne voorzegt heeft, door mirakelen, teekenen en wonderen te doen op de aarde, vervuld tot hiertoe,

dat is een steunsel voor de bondgenooten Gods, dat Hij alles dat voorzeggd is en komen moet, op zijn bepaalden tijd zal daarstellen, waarop zij in het geloof verwachten dat God door zijne almacht de stofjes van hare lichamen zal opwekken en haar op dien grooten oordeelsdag aan zijne regterhand stelen zal, als de Heere de gansche aarde met al de elementen in vlam zal zetten, en dan tot haar zeggen: *Kom in gij gezegende mijns Vaders, beerft dat Koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grond- legging der wereld*, Matth. 25:34. Dat alles gelooft Gods volk en laat de Heere zorgen voor de vervulling, dat die almachtige, waarachtige, getrouwe God alles zal waarmaken en vervullen.

4. Wat is Gods wijsheid en goedheid niettezien, dat de Heere zijn volk van Mozes tijden af tot op Christus heeft believen te leiden door eene schaduw- achtige godsdienst, die met de komst van den Verbonds- Middelaar heeft opgehouden, volgens Col. 2:17, *Welke zijn een schaduw der toekomstige dingen, maar het lichaam is Christus, die alle haargebruik hadden in dien tijd voor de bondgenooten*. En schoon die uitwendig hebben uitgediend, zoo hebben zij nog haren invloed in het verbond der genade en haar geestelijk gebruik voor de bondelingen door alle tijden heen.

Vr. Wat voor geestelijk gebruik en invloed hebben die nu nog voor Gods volk, en op welke wijze maken zij haar geestelijk gebruik daarvan:

Antw. Dat wordt ons wijdloopig van Paulus in den brief aan de Hebreërs geleerd, en bestaat voornamelijk iets daarvan in dit volgende:

1. De Tabernakel bestond uit drie vertrekken, eerst het voorhof of voorhoven, omdat er een was voor de Heidenen en een voor de joden. 2. Het heilige, daarde priesters dienden, en het heilige der heiligen. Dat beeldt ons af, dat er in de kerk zijn uitwendige belijders; die den grootsten hoop uitmaken, door het voorhof afgebeeld; ten tweeden, de vromen die een koninklijk priesterdom genoemd worden, 1 Petr. 2:2,

beeldt ons het heilige af, en den hemel, het heilige der heiligen.

2. In het voorhof stond het brandoffer-altaar en het waschvat. De priesters moesten eerst offeren en zich wasschen, eer zij tot het heilige toegelaten werden. Zoo kan niemand komen in den staat der genade, of een geestelijk priester worden, zoo hij door het geloof de offerhande van Christus niet aanneemt tot verzoening, en zoo hij in het waschvat door wedergeboorte en vernieuwing des geestes niet wordt veranderd, Joh. 3:3. *Voorwaar voorwaar, zeg Ik u, zoo iemand niet wordt wedergeboren, hij kan in het koninkrijk Gods niet ingaan.*

3. In het heilige stond de gouden tafel met zijne toonbrooden en gereedschap, de gouden kandelaar met zeven lichten, en het reuk-altaar aan den ingang van het heilige der heiligen. Dat beeldt ons af de tafel des Evangeliums, daar Christus met al zijn genadegoederen wordt voorgesteld. De gouden kandelaar beeldt af den Geest met al zijne zaligmakende verlichtingen, vertroosting en bewerkingen. En het gouden reuk-altaar den Heere Jezus Christus, daar al de reukwerken en gebeden der heiligen dagelijks van de vrome menschen worden opgelegd, die dagelijks met Daniel zeggen: *Doethet om des Heeren wil*, Dan. 9.

4. In het Heilige der Heilige stond de verbondskist, daarin lag de heilige Wet, dat beeldde ons af den Middelaar des Verbonds, die als Middelaar van zich zelve zegt: *Uwe wet is in het binnenste van mijn ingewand*. Ps. 40.

Op die Verbondskist lag een verzoendeksel, zoo is Christus eene verzoening voor zijn volk, waardoor zij met God worden verzoend, daar bovenwarende Cherubijnen der heerlijkheid, ziende op die Verbondskist, dat beeldden af hoe de heilige Engelen begeerig waren in te zien, hoe die zalige God kon en wilde worden de God van zijn doemwaardig Verbonds-volk, boven dat, tusschen die Cherubim was de verschijning Gods door een nevel en wolk, waaruit het Goddelijk

antwoord kwam, door de Urim en deThummim dat beeldde af dat God door zijn Geest zijn volk door inspreken uit het Woord in haar hart, volgens Ps. 85.9 en Ps. 81 :8, antwoordde op hare gebeden van den troon op en door de voorbedding van Christus, daar Hii als het Hoofd en Schepper der Engelen onder de duizendmaal duizend woont en hare voorspraak bij den Vader is, waarom zij ook wel eens roepen: *o God der heirscharen, die tusschen de Cherubijnen woont* en met Jacob zeggen: *Die God die mij antwoordt ten dage mijner benauwdheid*, Gen. 37:3.

5. De groote Hoogepriester Aaron met al zijn heerlijke kleeding en sieraden, beeldde af den grooten Hoogepriester Christus, niet naar de ordening Aarons alleen, maar voornamelijk *naar de ordening Melchizedeks*, Hebr. 7. Wegens zijn onveranderlijk Hoogepriesterschap moesten de Hoogepriesters eenmaal des jaars op den grooten Verzoendag, gaan met bloed, om verzoening te doen. Christus is eenmaal ingegaan In den derden hemel, met zijn eigen bloed, om eene eeuwige gerechtigheid en verzoening voor zijn volk aan te brengen, daar Hij altoos leeft om voor haar te bidden; en om haar te zegenen, en al de belangen van zijn volk voor haar en voor de gansche kerk, als die groote Hoogepriester en als die eeuwige Koning en die Leeraar der gerechtigheid waar te nemen, moesten al de Priesters en het gansche volk door dien Hoogepriester raad vragen, om een Goddelijk antwoord te ontvangen, door de Urim en Thummim; zoo moeten alle vromen door Hem alleen, die al zijn volk op zijn liefde hart draagt, door Hem alleen tot den Vader gaan, om eene goddelijke inspraak des geestes getuigenis te ontvangen volgens de belofte, Ps. 85:9, *Want Hij zal tot zijn volk en tot zijne gunstgenooten van vrede spreken*.

6. Moesten de Priesters verscheidene offerhanden offeren, Lev. 1 tot Cap. 8, voornamelijk vierderlei.

1. Schuld- of slachtoffer tot verzoening der zonden'
2. Spijs- of beweegoffer, vlade met olie bestreken'

3. Hare dankofferhande, erkennende het goede.

4. Haar loffer, dat dagelijks van haar geschiedde. Zoo doen ook de vrome menschen, die moeten dagelijks brengen deze voornamelijk offerhanden:

1. Zij moeten dagelijks zonde belijden en verzoening' zoeken, dat is haar dagelijks zond- en schuldoffer. 2. Zij komen dagelijks zich zelven en de haren en het hare aan den Heere aanbieden, om tot zijne dienst te zijn, dat is haar dagelijks beweegoffer, Ps. 116:16.

3. Zij komen dagelijks erkennen de weldaden die zij genoten hebben en nog genieten, daarvoor God dankende, dat is haar dagelijks dankoffer. Ps. 116 :12<

4. Zij komen dagelijks om Gods deugden te prijzen, Gods grootheid te roemen, en in het slot van het gebed des Heeren zeggen zij: *want U is het koningrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in der eeuwigheid*; en dat zijn hare dagelijksche lofferhanden, die zij als geestelijke priesters den Heere dagelijks zoeken toe te brengen, zeggende: *Looft den Heere mijne ziel*, Ps. 103 en Ps. 69:31, 32.

5. Moesten de Priesters dagelijks den Heere lofzangen toebrengen, en een psalm of een lied zingen met muzikale instrumenten, met harpen, fluiten, trompetten, orgels en andere instrumenten, Ps. 68: 26, *De zangers gingen voor, de speellieden achter, in het midden de trommelende maagden*. Zoo is het ook nog de pligt en het voorregt der vromen, alleen en in de godsdienst en in degezelschappen der vromen den Heere Psalmen te zingen, God te loven, te prijzen, met geestelijke liederen zingende den Heere, hetgene door Gods genade nog dagelijks onder de vromen geschiedt uit Lodensteijn en anderen, zoodat in Nederland tot nog toe gezegd mag worden van de vromen hare huizen, Ps. 118:15, *In detenten der. regtvaardigen is een stemme des gejuichs*.

Vr. Wat voor geestelijk gebruik hebben de vromen te maken, en wat invloed hebben die omstandigheden in de leiding, die de Heere gehouden heeft met

zijn volk, uit Egypte door de woestijn naar Kanaan, om daar haar geestelijk gebruik als bondelingen wegens het Verbond der genade van te maken bij toepassing?

Antw. voornamelijk op de volgende wijze..

1. Heeft God door zijne almachtige hand zijn oud Verbonds-volk geleid uit de slavernij van Egypte, en verlost van den wreeden Pharao, zoo trekt de Heere zijn bondvolk ook uit de magt des duivels en uit het nare Egypte van den natuurstaat, Co!. 1:13. *Die ons getrokken heeft uit de magt der duisternis, en overgezet in het koninkrijk des Zoons zijner lief de.* Zegt de Heere tot zijn oude volk: *gedenkt de maand Abib*, zij moeten ook wel eens gedenken aan de tijd van hare verandering.

2. Zij werden vervolgd van Pharao met al zijn volk, zoodra zij uit Egypte gekomen waren. Gods volk heeft ook niet anders te wachten in deze woestijn der wereld, als van den duivel en het slange- zaad vervolgd en geplaagd te worden, datvoorhaar een bewijs is dat zij tot het Genaden-Verbond behooren, Joh. 15:18, 19, *Indien gij van de wereld waart, zoo zoude de wereld het hare liefhebben, maar omdat gij van de wereld niet zijt, maar Ik a uit de wereld heb uitgevoren, daarom haat u de wereld.*

3. Leide de Heere zijn volk des nachts door eene vuurkolom en des daags door een wolkkolom, het zegt haar dat God haar leidt door Zijnen Geest, Rom. 8:14. *Want zoo velen door dien Geest geleid worden, die zijn kinderen Gods*, gevende te kennen die nauwe teedere zorg en bewaring Gods, wegens zijne almachtige werkzame Voorzienigheid over haar, volgens die belofte, Jes. 4:5, *En de Heere zal over alle woningen des bergs Sions en over hare vergadering scheppen een volk des daags, en een rook en den glans eens vlammanden vuurs des nachts, want over alles wat heerlijk is zal eene beschutting wezen.*

4. Heeft God zijn volk door het manna gespijsd

en uit de steenrotsen gedrenkt, Christus de Middelaar is het ware Manna, Joh. 6, *Ik ben het brood dat uit den hemel nedergedaald is, en de steenrots die volgde was Christus*, 1 Cor. 10:4. Zoodat de Heere Jezus Christus de Middelaar des Verbonds voor zijn volk geestelijk is tot spijs en drank voor hare ziel, hetgene voor het oude volk uitwendig het manna en het water was in de woestijn, namelijk die door het geloof dat geestelijk gebruik van Christus weten te maken.

5. Heeft Gods oude volk veel bittere ontmoetingen gehad, en schoon zij eens tot Elym kwamen, daar zij wat rusten en wat verkwikt werden, het duurde niet lang; en schoon de Heere haar overal heeft doorgeholfen, zoo was die woestijn nooit het land harer ruste. Zoo is het met de vrome menschen hier in de woestijn der wereld, zij ontmoeten daar veel bitterheden, nogtans heeft de Heere gezegd, Hebr. 13:5. *Ik zal u niet begeven, Ik zal u niet verlaten*, en zoo zal ook dit land hare rust niet zijn, omdat het verontreinigd is, Mich. 2:10, Hebr. 4:9.

6. Gods volk konde in Kanaan niet komen, of zij moesten de Jordaan doortrekken; zoo ook, zij kunnen in Kanaan boven niet komen, als door de vallei van den dood, die voor haar geen dood is tot betaling der zonde, maar een doorgang tot de eeuwige zaligheid. En zoo zal de Verbonds-God zijn volk hier leiden door de trappen der genade, tot aan en tot over den dood, Openb. 22:14, *Enzij door de poorten mogen ingaan in de stad.* Daarop is toepasselijk:

6 Groot Almagtig God, Gij leidt uw volk met trappen, Door deze heilwoestijn, naar al uw eigenschappen, Zoo wijs, zoo goed, zoo wel, door al de tijden heen, Ten einde van uw raad, zult Gij haar eens doen treen In Salem voor uw troon, om daar eens uit tegalmen Hallelujah gezang, met hemels lied en Psalmen.

Het Zevende Stuk.

Vr. Wat teekenen en zegelen van het Verbond der genade heeft de Verbonds-God van tijd tot tijd aan ziin volk gegeven, die wij Sacramenten noemen.

Antw. 1. God heeft aan den regtschapen mensch in den staat der regtheid, met hem als de Verbonds- God, het Verbond der werken opgericht, Gen. 2:15, 16 *Hem gevende den boom der kennis des goeds en des kwaads tot een proefgebod, met bedreiging ten dage als gij daarv'an eet, zult gij den dood sterven*, in die bedreiging stond de belofte tegenover, zoo gij daar niet van eet, zoo zult gij leven, dat werk-verbond heeft de mensch verbroken door de list des duivels, Gen. 3:1 tot 7.

Vr. Wat zijn de Sacramenten die de Heerege- geven heeft aan Adam en Eva, staande met den Heere in het Verbond der werken?

Antw. Eerst het paradijs, het lusthof Eden, daar die goede God den mensch in geplaatst had, en den boom des levens, staande in dat paradijs, dat waren beide teekenen en zegelen van Gods gunst aan haar, en zijne liefde tot haar, en gemeenschap met haar, haar daarbij schenkende de heerschappij over al de schepselen en dieren der aarde, haar ver- sierende met zijn beeld, waarnaar zij zeer heerlijk geschapen waren, daarop is toepasselijk, Ps. 8:7, *Wie is de mensch dat Gij zijner gedenkt, endezoon des menschen dat Gij hem bezoekt, Gij hebt hem doen heerschen over de werken uwer handen, Gij hebt altes onder zijne voeten gezet*. Dat van Paulus wordt toegepast op den Middelaar des Verbonds, Hebr. 2:9 en dat op beiden. en op den eersten mensch en op Christus kan toegepast worden, volgens de geleerde kanteekenaars.

Vr. Bewijs eens dat het paradijs en den boom des levens Sacramenten waren van God haar ge- schonken in het Verbond der werken.

Antw. 1. Omdat de Heere haar beide, als zij

het Verbond der werken verbroken hadden, daar- van beroofd heeft, Gen. 3:24, *En Hij dreef den mensche uit, en stelde Cherubim tegen het Oosten des hofs Eden en een vlamig lemmer eens zwaards, dat zich omkeerde om te bewaren den weg tot den boom des levens*.

2. Omdat de Heere zelf zegt, dat dat het einde was waarom Hij haar dreef uit het paradijs, Gen. 3:22, *Nu dan, dat hij zijne hand niet uitsteke en nemen ook van den boom des levens, en ete en leve in eeuwigheid*.

3. Het is zeer opmerkelijk dat Openb. 2:7 be- loofd wordt, vloeiende uit het Genaden-Verbond, *die overwint, Ik zal hem geven te eten van den boom des levens die in het midden van het Paradijs Gods is*, aldaar wordt door het Paradijs Gods, den hemel verstaan, en door den boom des levens, Christus zelve. En Openb. 22:2, *Op de eene en de andere zijde was de boom des levens in het midden der strate des Paradijs*, en opmerkelijk dat de bladeren van dien boom des levens waren tot genezing der Heidenen. 6 Wonderlijk Genaden Verbond, daaralle Adamskinderen uit het aardse Paradijs gedreven zijn, en den boom des levens haar voor eeuwig ont- zegd is, dat door het verbroken Werk-verbond nooit kan hersteld worden; dat de Heere in zijn Genaden-Verbond, en het beter Paradijs, den hemel, en een beter boom des levens, Christus zelve, aan zijne bondgenooten schenkt.

Vr. Hoe veel Sacramenten van het Genaden Verbond heeft de Heere aan zijn volk gegeven voor de komst van Christus onder het Oude Testament?

Antw. Twee Sacramenten, het eerste is geweest de Besnijdenis aan Abraham, Gen. 17:11, *En gij zult het vleesch uwer voorhuid besnijden, dat zal u tot een teeken zijn des Verbonds, tusschen Mij en tusschen u*. Het tweede is geweest het Pascha, Gen. 12:11, *En gij zult het met haaste eten, het is des Heeren Pascha*, vs. 21, *en slagtet het Pascha*.

Vr. Wat beteekende en verzegelde de Besnijdenis aan de ware bondgenooten van het Genaden-Verbond des Ouden Testaments?

Antw. 1. Het was haar een teeken en zegel dat zij tot Gods Verbondsvolk behoorden, en daardoor van alle onbesnedene Heidenen onderscheiden waren, en tot het Genaden-Verbond behoorden.

2. Het was aan de ware geloovige bondgenooten ingesteld, en gegeven tot een teeken en zegel dat zij ware geloovige menschen waren, Rom. 4:10, *En hij, namelijk Abraham, heeft het teeken der besnijdenis ontvangen, tot een zegel der regtv aardigheid des geloofs, die hem in de voorhuid was toegerekend.*

3. Het was aan de vromen menschen onder haar een teeken en zegel van hare wedergeboorte, en hartveranderende en hartvernieuwende genade, *Besnijdt a den Heere, en neemt weg de voorhuiden tiwes harten, 6 gij rmannen van Juda*, Jer. 4:4. Waarom ook de Heere klaagt over de onbekeerlijkheid van het oude volk: *De Heidenen hebben de voorhuid, maar mijn volk heeft de voorhuid des harten*, Jer. 9:26.

Vr. Wat beteekende en verzegelde het Pascha aan de geloovigen des Ouden Testaments?

Antw. 1. Naar het uitwendige, dat de slaanden engel, om de eerstgeborene van haar te dooden, zoude voorbijgaan in Egypte, waarom ook het bloed van het lam moest gestreken worden aan hunnen bovensten dorpel, Exod. 12:13.

2. Het beteekende en verzegelde ware geloovigen, dat zij tot het volk Gods en tot het Verbond der genade behoorden, want geen vreemde noch onbesnedene mocht het Pascha eten, Exod. 12:43.

3. Het beteekende en verzegelde aan haar alien, dat de Heere haar door eene Almagtige hand uit Egypte geleid had bij nacht, met haast, waarom zij dat moesten eten met ongezuurde brooden.

4. Het beteekende en verzegelde alleen aan de ware geloovigen, *het ware Lam Gods, dat de zonden*

I der wereld wegneemt, Joh. 1:29, daarvan dit Paasch-lam een voorbeeld was, ziende op Christus, 1 Cor. 5:7, *Want ook ons Pascha is voor ons geslagt, namelijk Christus, beteekenende Christi offerhande, die eenmaal aan het kruis geschied is.*

Vr. Hoeveel Sacramenten heeft de Heere ingesteld onder het Nieuwe Testament in het Verbond der genade?

Antw. Twee, den Heiligen doop, Matth. 28:19, *Gaat dan henen, onderwijst alle volkeren, dezelve doopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes*, En het Heilig Avondmaal, beide ingesteld door Christus, Matth. 26:26 en 28:19,20, *Doet dat tot mijner gedachtenis*, en 1 Cor. 11.

Vr. Wat beteekent en verzegelt het Sacrament des Doops aan de vrome menschen?

Antw. 1. De afwassching der zonden door het bloed van Christus, tot regtvaardigmaking, Hand. 22:16.

2. De zuivering en reinigmaking van de besmetting des geestes, tot heiligmaking, waarom van haar teregt gezegd wordt, 1 Cor. 6:11, *Maar gij zijt afgewasschen, gij zijt geregtvaardigd, gij zijt geheilgd in den naam onzen Heeren Jezu en door den Geest onzes Gods.*

3. Alle Christenen worden daardoor ingelijfd in de uitwendige kerk des Christendoms, om haar te onderscheiden van Joden, Heidenen en Turken.

4. De ware geloovigen worden daardoor verzegeld, dat zij tot het Verbond der genade behooren, en in de ware inwendige kerk zijn ingelijfd, waarom de Doop ook genoemd wordt voor haar, als de vraag van eene goede conscientie voor God te hebben, dat men deel heeft aan de beteekende zaak.

5. Worden alle ware bondelingen door haren Doop opgewekt en verbonden, alzoo zij het zegel

J des Verbonds ontvangen hebben, om als bonae-jlingen, die door haren Doop aan den Heere zijn verbonden om voor den Heere gelijk het een bondeling betaamt, heilig en Godzalig voor God te

leven, hetgene ook wordt aangemerkt in ons Doopsformulier.

Vr. Wat beteekent en verzegelt het Heihg Avondmaal aan de ware bondgenooten van het Genadem- Verbond?

Antw. 1. Dat zoo waarlijk als zij van dat brood des Avondmaals eten en van dien wijn des Avond- maals drinken, zij ook deel hebben aan de be- teekenende zaak, dat de Heere Christus al zoo waarlijk voor haar zijn ligchaam heeft laten ver- breken en zijn bloed gestort heeft, tot vergeving van hare zonden, 1 Cor. 5:7, *Want ook ons Pascha is voor ons geslagt, namelijk Christus.*

2. Het beteekent en verzegelt aan de ware bondelingen, als door zichtbare teekenen en zegelen, tot verzegeling van haar geloof dat zij zoo waarlijk met den Heere Jezus zijn vereenigd en deel en gemeenschap aan Hem hebben, als zij met haar mond dat brood eten en dien wijn drinken, daarom zegt Christus, Joh. 6:56, *Die mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem.* Daarom is het Avondmaal een Sacrament van voeding en versterking voor het geloof der godzaligen.

3. Het Avondmaal beteekent en verzegelt aan de ware geloovigen al de goederen des Genaden- Verbonds, dat zij daaraan deel hebben. Het verzegelt haar dat zij de gegevenen van den Vader aan Christus zijn, Joh. 6:37, *Al wat de Vader mij gegeven heeft zal tot Mij komen, en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.* Zoo verre zij nu in waarheid komen door het geloof tot Christus in het Avondmaal, mogen zij haar dat toeigenen.

4. Het. beteekent en verzegelt de vromen, dat zij gemeenschap hebben met elkander, dat zij alle kinderen Gods zijn, die alle leden van een Hoofd zijn, en al de goederen des Genade-Verbonds, als bondelingen te zamen deelachtig zijn, en verbonden zijn om elkanderen lief te hebben, met alkander als erfgenamen van de goederen des Verbonds in onder

linge gemeenschap te leven, en elkander welstand te zoeken hier in de genade, om na dit leven met elkander verheerlijkt te worden, en de voile zaligheid te genieten.

5. Het Avondmaal beteekent en verzegelt de bondgenooten, dat gelijk zij hier te zamen aan de tafel i der genade en aan de tafel des Avondmaals zitten, dat het haar gegund zal worden na dit leven aan te zitten met Abraham, Izaak en Jacob aan de tafel der heerlijkheid, volgens Openb. 19:9, *Zalig zijn ze die geroepen zijn tot het Avondmaal van de bruiloft des Lams.*

Vr. Wat voor nuttige aanmerkingen maaktgijover dit stuk?

Antw. 1. Wat is Gods wijsheid en goedheid niet te zien, hoe de Heere aan zijn volk zoo wel veror- dineerd heeft in het Genaden-Verbond, om haar naar de bijzondere tijden en omstandigheden zijn teekenen en zegelen des Verbonds te geven, als groote en zalige voorregten aan zijn volk hier in de genade, om haar te versterken in haar geloof enhaarteve- zegelen en te verzekeren van zijne gunst, liefde en trouw hier in de genade, en van al de goederen der heerlijkheid, die haar door die teekenen en zegelen van den Heere tot verzekering gegeven worden.

2. Wat ware het wenschelijk datvromemensen in het algemeen van die groote voorregten wat beter gebruik konden maken, om God meer te verheer- lijken in dat stuk, en met meer nut, heil en troost en verzekering hunner zaligheid het Avondmaal des Heeren te gebruiken, daar integendeel veel vromen door onkunde en door duisterheid en bestrijdingen des duivels en slordigen wandel, schrikken tegen dat de Avondmaalstijd aankomt. 6 Wat is dat niet te bejammeren en te beklagen.

3. Wat is het niettebeklagendatvromemensen met het zegel van den Doop, dat zij van hare ge-
 ■ boorte af, zonder haar weten hebben ontvangen, (niet meer op hebben, daar de Doop hetzelfde haar

verzegeld in vele stukken dat haar het Avondmaal verzegeld, en daar de Doop haar zoowel verbindt om teeder en Godzalig te leven als het Heilig Avond- maal. 6 Wat is het ook te beklaagen, dat vromen door onkunde en.-ongeloof daar geen beter en zaligergebruik tot hare blijdschap en troost van maken.

4. Wat is het te beklaagen, dat in deze dagen zoo vele natuurlijke menschen den Geest niet hebbende, die nog nooit eens tot staan gekomen zijn voor zich zelve, om haar leven buiten God op te zeggen, duivel, wereld en zondendienst, daar zij in leven, en die nog nooit ingewilligd hebben om haar Verbond met den Heere te maken, veel minder dat plegtiglijk op hare knieën in het verborgen haar Verbond met God te maken gedaan hebben, en evenwel ten Avond- maal gaan, daar zij noch deel noch lot aan hebben, ja haar oordeel verzwaken. 6 Gave de Heere tot zijne heerlijkheid, en tot voorkoming van de rampzaligheid van zulke menschen, haar dat eens te zien, om over te komen in de dienst des Heeren, die tot zaligheid voor hare zielen is, om eens deel te krijgen aan de Verbondstafel en de goederen des Verbonds, tot haar tijdelijken, geestelijken en eeuwigen welstand en zaligheid. Ik wensch dat de God alter genade geve, aan alien die dit ooit zullen lezen door zijne Voor- zienigheid en nog geene genade hebben, dat het haar onder indruk mag brengen over dit gewichtig stuk, daar ieders zaligheid aan hangt. Amen.

5. Wat is hier in dit stuk niet te zien, hoe het Verbond der werken en deszelfs zegelen, en het Verbond der genade' en deszelfs zegelen, oneindig verschillen en tegen elkander over staan in dit volgende:

1. Het-Verbond der werken eischt volkomen gehoorzaamheid, *Doe dat en gij zult leven.*

2. Het Verbond der genade belooft alles aan de verbondelingen te zullen geven, Jer. 31:33.

3. Het Verbond der werken is verbroken, Gen. 3.

4. Het Verbond der genade kan nooit verbroken worden, Jes. 54:10.

5. In het Verbond der werken worden Adams zonden aan al de nakomelingen als een schuld toegerekend, Rom. 5:12.

6. In het Verbond der genade wordt de gerechtigheid van den Borg als hare eigene aan de bondelingen toegerekend, Jer. 23:6.

7. De zegelen van het Verbond der werken, het paradijs en de boom des (evens, zijn den mensch voor altijd benomen.

8. In het' Genaden-Verbond zal de Heere, behalve de Verbonds-zegelen hier, het dierbaar paradijs, den hemel der heerlijkheid en den beteren volmaakten boom des levens aan zijn bondvolk geven, Christus zelf tot in alle eeuwigheid, Openb. 2:7. 6 Dierbaar Verbond der genade.

9. Bijgevolg is de wet door Mozes gegeven, en de genade is door Jezus Christus geworden, zoo behoorde Wet en Evangelie altijd onderscheiden te blijven en voorgesteld te worden. Daarop is toe- passelijk:

Wat geeft God aan zijn volk niet zegelen en panden. Het water in den Doop en in haar mond en handen Het brood en wijn, tot troost voor haar in't Avondmaal, Tot zegels der gena en van die groote zaal, Daar zij met Abraham aanzitten en genieten 't Volop van hemelvreugd, dat haar nooit zal verdrieten.

Het Achtste Stuk.

Vr. Wat is het voornaamste onderpand van den Verbonds-God, dat Hij aan zijn volk schenkt in het 't: Verbond der genade, van hare erfenis?

- Antw. De Geest zelf in en met al zijne genadens en zaligmakende werkingen, die van den Vader en van den Zoon uitgaat, en aan de vromen geschonken wordt. Efez, 1:13, 14, *In welken gij ook, nadat gij*

geloofd hebt, zijt verzegeld met den Heiligen Geest der belofte, die het onderpand is van onze erfenis.

Vr. Bewijs eens dat de Heilige Geest beloofd is en daarom de Geest der belofte genaamd wordt?

Antw. Zach. 12: 10, *Over de inwoonders van Jeruzalem zal Ik uitstorten den Geest der genade en der gebeden.* Ezech. 36:27, *En Ik zal mijnen Geest geven in het binnenste van u.*

Vr. Wat zegt dat, den Geest in het binnenste te geven?

Antw. 1. In onze lichamen, omdat die zoo naauw met onze ziel vereenigd zijn, 1 Cor. 6:19, *Of weet gij niet dat ulieder ligchaam een tempel des Heiligen Geestes is, die in u is, die gij van God hebt.* Maar, voornamelijk wordt de geest gegeven in het binnenste, dat is onze ziel, 2 Cor. 1:21, *Die ons ook heeft verzegeld en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven.*

Vr. Wat geeft het woord onderpand te kennen?

Antw. Het woord onderpand, *Arabon*, geeft te kennen, dat men iemand, daar men iets aan be- looft, een pand der verzekering geeft even als een bruidegom, die aan zijn bruid een trouwing of iets anders geeft, tot een vast en onfeilbaar bewijs en verzekering van de beloofde of bezworene trouw, of gelijk iemand die iets koopt, en die daarvan eenige prijs vooraf geeft tot een pand van verzekering, dat die verdere betaling zal volgen, gelijk het onze kant- verklaarders aanmerken. Zoo wordt de Geest en al zijn zaligmakend werk ontvangen, in al de vermogens van de zielen der bondgenooten van het Genaden- Verbond, tot een onfeilbaar bewijs van hare zalige erfenis, even als Thamar, Gen. 38:25, *Bekend toch wiens deze zegelzand en deze snoeren en deze staf zijn.*

Vr. Wat is dan dat onderpand, dat in al de vermogens der ziel wordt uitgestort en gegeven, dat *Arabon* genoemd wordt?

Antw. Het is de vernieuwing des Geestes en het beginsel van het beeld Gods, waarnaar de ziel ver-

nieuwd wordt, en dat dagelijks vermeerderd wordt en dat na dit leven volmaakt voltrokken zal worden, Ezech. 36:27, *En Ik zal u een nieuw hartgeven, en zal eenen nieuwen geest geven in het binnenste van u.* Col. 3:10, *En aangedaan hebbende den nieuwen mensch, die vernieuwd wordt tot kennisse naar het evenbeeld desgenen, die hem geschapen heeft.*

Vr. Wat zijn de voorname vermogens der ziel, daar dat *Arabon* als een onfeilbaar bewijs in geleid wordt, als een onderpand der erfenis?

Antw. 1. Het verstand des menschen met zijn denkvermogen.

2. Het oordeel, dat onderscheid maakt tusschen goede en kwade zaken, die het verstand beschouwt, en die het oordeel, of afkeurt, of goedkeurt.

3. De memorie of het geheugen des menschen, waar hij vroegere zaken in opsluit en onthoudt.

4. De conscientie, die stadhouderesse Gods, die den mensch, of beschuldigt of ontschuldigt over zijne woorden en daden, of zij goed of kwaad zijn, en die nauw of ruim is, nadat iemand zich zelven acht in een gelukkigen of ongelukkigen staat te zijn.

5. De wil van den mensch, waardoor hij geneigd is, of goed of kwaad te doen, zijnde daartoe vaardig en gewillig.

6. De genegenheden en driften des menschen, daarin werkt liefde, haat, begeertens, verlangens, bewegingen, daar de hartstogtelijke bewegingen onder komen, gepaard gaande met vrees, schrik, droefheid, blijdschap, verbaasdheid, verwondering en andere bewegingen meer, naar de voorkomende zaken, die de ziel of van binnen, of van buiten voorkomen. In deze zesderlei vermogens der ziel van Gods gunst- genooten wordt dat onderpand des Geestes gevonden.

Vr. Wat ondervinden Gods bondgenooten in haar verstand? Wat is het onderpand dat God de Heilige Geest daar werkt, en dat haar een onfeilbaar bewijs is van hare zalige erfenis na dit leven?

Antw. Dat wordt door den Geest verlicht met

geestelijke verlichtingen, die het natuurlijk begrip te boven gaan, omdat de mensch van nature geestelijk blind is, 1 Cor. 2:14, *De natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn, hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk moeten onderscheiden worden.* De mensch voor zijne verandering in den natuurstaat is blind geboren, en heeft geene geestelijke oogen, hij is als de aarde eer dezelve verlicht en geschikt was, een chaos, Gen. 1, *De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond.* Waarom ook van de bekeerde Efezigers gezegd wordt, Efez. 5:8, *Want gij waart eertijds duisternis, maar nu zijt gij licht in den Heere.*

Vr. Wat zijn wel de voornamen zaken, die Gods volk ondervinden, waardoor zij verlicht worden in haar verstand en denkvermogen, en wat zij al krijgen te zien, dat haar het onderpand is in het verstand?

Antw. 1. Zij krijgen door de geestelijke zalvingen zalfolie des Geestes zich zelve te zien, in haren droevigen ellendigen natuurstaat, zijnde buiten God, levende genadeloos en goddeloos, Openb. 3:17, 18, *En gij weet niet dat gij zijt ellendig, arm, blind en naakt,* vs. 19, *En zaljt uwe oogen met oogenzalf, opdat gij zien moogt.* Het is opmerkelijk, nadat de Heere beloofd had, Ezech. 13:27, *En Ik zal u een nieuw hart en eenen nieuwen geest geven,* dat de Heere in het vervolg zegt, vs. 31, dan namelijk, als zij den nieuwen geest ontvangen hebben, tot verlichting in haar verstand. *Dan zult gij denken aan uwe booze wegen en handelingen die nietgoed waren, en gij zult eene walging van uzelfen hebben.* En het is zeer opmerkelijk van het eerste bekeerde Ephraïm, Jer. 31, *Zekerlijk, nadat ik bekeerden, heb ik berouw gehad, en nadat ik aan mij zelve ontdek ben;* bekend gemaakt ben, verlicht zijnde door den Heiligen Geest, tot kennis van mij zelve en Gods genade, zeggen onze kanteekenaars, *Heb ik op de heap geklopt, en ben beschaamd, ja ook schaamroodgeworden.* Daar vandaan komt het dat alle eerst bekeerden, om

bekeerd te worden bidden om genade, omdat zij dan ■ zien, dat zij de bekeering en de genade Gods missen door het licht des Geestes.

2. Zij krijgen te zien onder de middelen der genade, en door den verlichtenden Geest, dat er voor een ellendige, rampzalige, doemwaardige, boetvaardige, biddende zondaar en zondares, een weg is ter behoudenis, en dat de ontfermende genadige God in Christus, door het Evangelic roept en noodigt: Jes. 55:1, *6 Alle gij dorstigen komt tot de wateren,* Jes. 45:22, *Wendt u naar Mij toe en wordt behouden, 6 alle gij eindigen der aarde.* 6 Wat dat zien is van eene verlichte ziel, de blijde boodschap des Evangelies voor eene verlichte, verlegene ziel, om daarop hare toevlugt te nemen, door het toevlugtnemende aanklevende geloof, om de genade bij God en Christus te gaan zoeken, bidden en begeeren, dat weten het best zoodanige zielen, die door den verlichtenden Geest dat hebben ondervonden, en ondervinden wat een blijde mare dat het Evangelie, waarin het Verbond der genade ontdekt wordt, voor eene ellendige is, dan is het Evangelie als balsem op een vermoeid hart.

3. Zij krijgen den Heere Jezus in zijne dierbaarheid en noodzakelijkheid te zien, dat haar door des Geestes verlichtingen en werkingen naar den Heere Jezus, den Middelaar des Verbonds drijft, om al haar heit en zaligheid bij hem te zoeken, voor het toevlugtnemende opziende geloof, hoewel zij doorgaans dan nog niet zien, dat dat geloof oefenen is. Zij bidden doorgaans in het begin van hare bekeering, dagelijks om het geloof, en zij zien dan nog niet dat zij het geloof hebben en dagelijks oefenen, maar dat zien zij dat zij den Heere Jezus van nooden hebben, en

■ dan vervult de Heere zijne belofte aan de zoodanigen, Jes. 33:17. *Uwe oogen zullen den Koning zien in zijne schoonheid.*

4. Zij zien bij het licht des Geestes, Ps. 36:10, *In uw lichtzinnigheid wij het licht,* zoo veel van het waardige, van het volzalige, van het voordeelige, van het ver-

kwikkelijke, van het heerlijke dat in God en in zijnen dienst is, dat zij het haar geluk en haar voorrecht rekenen zouden God te dienen; dat zien zij en zoo wordt aan haar vervuld de belofte, Jer. 31 :34, *Want zij zullen Mij alien kennen van den kleinsten afytot den grootsten toe, spreekt de Heere*. Het is zeer op-merkelijk, dat het geestelijk huwelijksgoed van het volk des Heere zoude zijn, voornamelijk den Heere te kennen, Hoz. 2:19, *En Ik zal u Mij ondertrouwen in het geloof, en gij zult den Heere kennen*.

5. Haar verstand wordt verlicht, om de waarheden van het Woord geheel anders te zien als te voren, zij zien eene waarheid in de waarheid, dat is, zij zien nu het geestelijke van de waarheid, de dierbaar-heid der waarheid, met geheele andere oogen des verstands als te voren, de waarheden hebben meer indruk en klem op haar als vroeger, het natuurlijk licht en bloote letterkennis van een natuurlijk mensch, en het licht des Geestes, dat scheelt nog meer als het licht van ster of kaars, of dat men iets bij het zonlicht ziet, volgens de belofte, Jes. 60 : 19, *De Heere zal u wezen tot een eeuwig licht en uw God tot uwe sierlijkheid*, zoo worden nog veel meer andere zaken gezien, die ik niet alle kan melden, en dat is het *Arabon*, of het onderpand des Geestes in het verstand en denkvermogen van eene vrome, en op die wijze ondervindt het Gods volk elk in zijne mate; die ooit den Geest in zijn zaligmakend werk ontvangen.

Vr. Wat is het onderpand des Geestes in het oordeel der godzaligen?

Antw. Zij krijgen een onderscheiden opgeklaard oordeel, om over geestelijke zaken te oordeelen; omdat de natuurlijke mensch blind is in zijn verstand, wegens geestelijke zaken, zoo oordeelt hij ook verkeerd, zelfs over vromen en onvromen. De goddelooze hoogmoedige menschen achten zij gelukkig, en die vol inbeelding zijn, gelijk alle natuurlijke menschen, door hunne eigene hoogmoedigheid, zich pelven wijs en gelukkig schatten, bij gebrek aan

zelfkennis, zoo achten zij het godzalig leader leven der godzaligen, voor in den rouw te gaan treurig te leven, volgens Mai. 3: 14, *Wat nuitigheid is het dat wij in het zwart gaan, voor het aangezigt des Heeren vs. 15, Wij achten de hoogmoedigen gelukzalig*; 6 wat een zwaar deksel ligt er op het oordeel van de natuurlijke menschen, dat deksel neemt de Geest van het oordeel weg, en geeft aan zijn volk een vernieuwd oordeel volgens de belofte, Jer. 32:39, *Ik zal haar eenerlei hart en eenerlei weggeven, om Mij te vreezen, dat is, eenerlei oordeel, en Jes. 32:4, En het hart der onbedachtzame zal de wetenschap verstaan*, dat bestaat voornamelijk in het volgende:

1. Dat zij te voren de godzaligen en godzaligheid der godzaligen aanzagen, of voor geveinsden of voor geveinsdheid, en het werk des Geestes in haar, omdat zij het niet kenden, noemden fimelarij, hare godsdienstigheid, werkheiligheid, hare blijdschap en verzekering, inbeelding, daar worden zij het mi met de vromen eens, om geheel anders en naaf waarheid over haar persbon en werking in haar, ert over hare daden te oordeelen; dat komt daar van daan, zoodra als een zondaar of zondares veranderd wordt, komt zoo een met de bewerking en onder- vinding en • gestalten en het oordeel zoo over een als twee druppelen water; en komen de vromen uit andere landen bijeen, zij vereenigen aanstonds en daar is zulke vereeniging en sympathie wegens het geestelijke tusschen elkanderen, dat niet uit tespreken is; de wereldsche menschen zien haar daarop dik- wijs blind en weten niet wat zij daarvan denken of maken moeten; en als vrome menschen daar eens ingeleid worden, wat een droevig en verkeerd oordeel dat zij gehad hebben in haar natuurstaat, over godzaligen en godzaligheid, dan staan zij verbaasd over haar onverstandig en hatelijk oordeel, dat zij gehad hebben, en krijgen zij te zien, dat, dat verlicht oordeel dat zij nu hebben, het bewijs is van het onderpand des Geestes in haar, dan danken zij God

en verwojideren zich en geven God de cere voor die ontvangene genade.

2. Dewijl de natuurlijke menschen hare godsdienst, die zij den Heere toebrengen, meest taak- of sleur- werk is, of geveinsheid, of om de conscientie te stillen, en daarop te steunen om zalig te worden, of verkeerde inzigten, of uit verkeerde oogmerken, of eigen eer, of voordeel, of aanzien, of toejuicing van menschen, of dergelijke verkeerdheden, volgens Jes. 57: 3, *Waarom vasten wij en gij ziet het niet aan, waarom kwellen wij onze ziel. en gij Weet het niet*, zijn dit de woorden der huichelaren, die door hare huichelachtige en uiterlijke godsdienst veel bij God meenen te verdienen, zeggen onze kantteekenaars: Lieve vrienden, die dit leest, merk toch eens op het verschrikkelijke groote verkeerde oordeel der natuurlijke menschen, die over godzaligen en godzaligheid, hetzelfde dat zij over zich zelven moesten oordeelen, verkeerd over de godzaligen en Godzaligheid oordeelen; 6 dat het den Heere beliefdde dat deksel eens af te ligten, en die schillen van het vleeschelijk oordeel eens weg te nemen, gelijk Hij doet aan al zijn volk, die Hij geeft in hare godsdienstigheid wegens haar vernieuwd oordeel, God te dienen en zoeken te dienen, omdat God het waardig is, en omdat dit voorregt zoo verkwikkelijk en zalig is. - Ja omdat het haar grootste geluk en blijdschap, hare grootste vrijheid en lust is, en omdat het haar zoo past en betaamt; bovenal als de Heere haar oordeel opklaart, om hare eigene genade die zij ontvangen hebben te zien en te gelooven, dan dienen zij den Heere uit kracht van dankbaarheid wegens de verlossing, dan is hare godsdienst in den geloove, uit liefde tot God, uit vrees voor God, en in gehoorzaamheid aan God. 6 Dwazen natuurling, hadt gij dat heerlijke der vromen godsdienst ooit gezien, 6 vromen die dit leest, leert toch zien het onderpand des Geestes in uw oordeel, om God de eere te geven.

3. De natuurlijke en onwedergeborene mensch oordeelt

met zijn vleeschelijk oordeel wegens de grootste en meeste verborgenheden zeer vijandig en verkeerd, volgens Rom. 8:7, *Daarom dat het bedenken des vleesches vijandschap tegen God is, want hetonderwerpt zich de wet Gods niet, want het kan ook niet.* Wegens de eeuwige vrijmagtige verkiezing en verwerping, Rom. 9:19, *Jacob heb Ik lief gehad en Ezau heb ik gehaat*, daar zoude het vleeschelijk oordeel wel zeggen, vs. 19, *Wat klaagt Hij dannog, want wie heeft zijnen wil wederstaan*, leggende de schuld van hare verharding heimelijk op God zelf, hetgene Paulus in het vervolg wijs en krachtig wederlegt, wegens die verborgenheid, dat God de Vader zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons alien overgegeven, volgens Rom. 8:32, *Gm door het dierbare bloed des Zoons Gods zijn volk te koopen.* 1 Cor. 6:20, *Want gij f. zijt daar gekocht.* 6 Dien eeuwigen wijzen, God be- !■ tamelijken raad van God, zoo zalig van eeuwigheid uitgevonden, om door den Middelaar zijn volk te !i behouden, daar ieder zijn heil en lust in behoorde te zijn, om zoo en niet anders te willen behouden worden, daar gaat de vleeschelijke mensch, met zijn blind oordeel, of met te twifelen aan de waarheid, of die gerechtigheid of niet genoeg schattende, zich eene eigen gerechtigheid opwerpen, zoekende zijne zaligheid, ten deele bij Christus en ten deele bij . anderen, of bij of in zijn eigen doode walgelijke l pligten, of goede meeningen, of zijne goede gestalte, l of gesteldheid van binnen, of zoekt zijn heil in dit J leven, of in de zonde, of schijnvermaken, of schatten

of eer in de wereld, latende zich aan Christus weinig of niets gelegen liggen, als alleen op de doodbedden; dan zoude men Christus nog wel willen hebben tot zijn Zaligmaker, schoon zij in haar leven nooit als [Koning Hem over zich begeerd hebben, waarvan de

I Heere Jezus zegt, Luc. 13:24, *Want velen zullen*

zoeken in te gaan en niet kunnen, omdat het te laat ■ zal zijn, volgens on?e kantteekenaars, die dat zoo

verklaren. Zoo gaat het met vele andere verborgenheden, wegens het verkeerd oordeel van den onbekeerden mensch; daarvan wordt al Gods volk overreed in haar oordeel, als de Heere haar oordeel opklaart, wat de eeuwige verkiezing aangaat; zij worden wegens haar vernieuwd oordeel zoo ingeleid in Gods vrijmagt, om die toe te stemmen en goed te keuren, al had de Heere hetgansche menschelijke geslacht willen verwerpen, -en om der zonden wille bij eigen schuld gevallen zijnde in Adam verdoemen, zij zoude God regtvaardigen; zoo veel te meer nu zij geloovig toestemmen met haar oordeel, dat de Heere sommigen heeft uitverkoren naar zijne vrijmagt, en naar den rijkdom zijner genade, om die alien door den Middelaar zalig te maken; die wegstemmen zij toe met haar geheiligd oordeel en keuren die voor goed en zoeken er al haar heil in bij en door dien Middelaar, en nemen zijne aangeboden gerechtigheid op zijn aanbod aan, door het geloof door den Geest, die haar daartoe bewerkt; en zoo de Heere haar iets belieft te doen zien door het geloof van redeneringen, dat zij uitverkorenen zijn, omdat zij den Heere verkozen hebben, om Hem te dienen en lief te hebben, maken zij het besluit op, uit 1 Joh. 4:19, *Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft lief gehad*, of uit Joh. 6:37, *Al wat Mij de Vader geeft zal tot Mij komen*. Zoo zij kunnen opmaken, dat zij dagelijks tot Christus komen, en dat die alien gegevenen zijn of uitverkorenen, dat hetzelfde insluit, dan verwonderen zij zich en geven God de eere, dat de Heere zoo een doemwaardige melaatsche worm heeft uitverkoren.

Vr. Wat is het onderpand des Geestes in het geheugen of de memorie der vromen?

Antw. 1. Dewijl de natuurlijke mensch blind is in het verstand, en verkeerd in zijn oordeel, en bovendien noch zich zelven noch het geestelijke van de wet niet kent, zoo is zijn geheugen gesloten, zijne memorie is als een slot daaraan, zoodat zij zeggen,

volgens Hoz. 12:9, *In alien mijnen arbeid zullen zij in mij geene ongerechtigheid vinden, diezondeis*; maar als de Heere door zijn Geest komt werken, dan opent Hij die gesloten memorie, en door zijne zaligmakende overtuigende genade, breekt Hij het slot van hare memorie, Hoz. 13:8, *Ik ontmoette ze als een beer die van jongen beroofd is. enlkschearde het slot hares harten*, waardoor de ziel dan te binnen komt, en de Geest in hare memorie brengt, hare zondige daden, woorden en gedachten, niet alleen van den verledenen tijd, maar ook haren zondigen aard en natuur voor het tegenwoordige, zoodat zij als de melaatsche moeten uitroepen, onrein, onrein, wee mij ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben; daardoor wordt haar geleerd tekennendeplaaag haars harten, 1 Kon. 8:38, *Als zij erkennen een ieder de plaage hares harten*, zoo krijgen zij den Geest die hare memorie opent, om hare eigene melaatscheheid te kennen, en 6 wonder door dat werk des Geestes in de memorie worden zij bewerkt, om als onreinen, melaatschen, doodschuldigen, doemwaardigen, gedreven te worden door het geloof, daar de Geest der genade haar toe bewerkt, om uit zich zelven haar heil te zoeken in den Middelaar.

2. Dewijl hare memorie als de kast is, daar hare geestelijke ondervindingen in liggen, om te kunnen zeggen, Ps. 66:16, *Hoort toe alien die God vreest, en ik zal vertellen wat de Heere aan mijne ziel gedaan heeft*, en Jer. 31:3, *De Heere is mij verschenen, van verre tijden henen*. Bijgevolg, daardoor heugt haar wat de Heere al voor genade in haar bewerkt heeft, hoe de Heere haar is voorgekomen met zijne genade, hoe Hij haar bewerkt heeft, om zich aan den Heere Jezus over te geven, hoe de Geest haar bewerkt heeft, om plegtig op hare knieën haar Verbond met den Heere te maken, om te zeggen, ik ben des Heeren, ja hoe menigmaal zij door des Heeren Geest bewerkt zijn, met gevoelige vertroostende genade: *Daardoor denken zij wel eens aan de dagen van ouds*, Ps. 77:6,7,

en wal tranen van blijdschap, van liefde, van verwondering en van dankbaarheid zij wel gestort hebben, en- hoe de Heere hare troostplaatsen uit zijn Woord, opi hare omstandigheden door zijn Geest als door een inspraak heeft doen voorkomen en te binnen gebragt, daarvan een eenige schriftuurplaats haar rieer ondersteunde en troostte en verkwikte, als honderd die haar van anderen werden toegesproken, ja het heugt haar hoe dikwijls op Avondmaaltijden, of op een ziekbed, dat de Heere haar wel een dierbaren vertroostenden gevoeligen zegen door zijn Geest geschonken heeft; dat al is het onderpand des Geestes in hare memorie; op die vorige ondervinding, die in hare memorie ligt opgesloten, moeten zij dikwijls gelooven en van dat alles is de natuurlijke mensch in zijne memorie ontbloot, en heeft dat nooit ondervonden.

Vr. Wat is het onderpand des Geestes in de conscientie der vrome godzalige menschen?

Antw. 1. Dewijl alle natuurlijke menschen eene doodslapende conscientie hebben, Eph. 2:1. *En a heeft hij mede levend gemaakt, daar gij doodwaart door de zonde.* Bijgevolg is dat het eerste werk des Geestes in de bekeering, dat Hij hare conscientie die dood was doet ontwaken en gevoelig maakt, over hare zonden en over haar ellendige toestand, waardoor de conscientie haar beklaagt, haar veroordeelten haar beklemtenbe- naauwt; dat is het eerste genadewerk des Geestes in de conscientie, waardoor zij uit benauwdheid roepen, Hand. 16:29, *Wat moet ik doen om zalig te worden.* En door dien weg worden zij bewerkt door den Geest om te vlieden met hare beklemde, benauwde, gevoelige conscientie naar den Middelaar om door Hem be- houden te worden, waartoe de Geest haar bewerkt.

2. Dewijl alle natuurlijke menschen een ruime conscientie hebben, de een nog veel meer als de ander; maar alien komen zij daarin overeen, dat zij hare inwendige ongestalte zoo niet voelen, hare hartzonden die zien of voelen zij zoo niet, zoo is dit het genadenwerk en het onderpand des Geestes in de vromeri

hare conscientie, dat zij eene teeder gevoelige conscientie hebben, ook over hare ongestalte en hartzonderi en verdorvenheden van binnen; al doen zij geene daad, zoo is hare begeerte tot zonde haar een last, daar zuchten zij over, en over uitwendige zonde klopt hare conscientie en drijft haar gedurig tot belijdenis en tot Christus om verzoening; zoo zoeken zij te waken over hare hartzonde.

3. Dewijl de conscientie des menschen, dat getuigenis, met bewustheid is in den mensch, om over zijn tegenwoordigen en toekomstenden toestand te oor- deelen, of men in eenen gelukkigen of ongelukkigeri staat is, ook in het toekomstende, en dat de natuurlijke mensch zijne blijdschap, vrede, rust en genoeg, zoekt in de dingen buiten God, zoo is er nooit ware blijdschap, ware rust, ware vrede, waar genoeg voor haar te vinden. 0 nare staat! De goddeloozen zijn in hare conscientie als eene voortgedrevene zee, die niet rusten kan, en omdat hij blind is om zijn ellendigen staat te zien en met inbeelding dat zijn staat wel is, zoo is zijne conscientie zorgeloos slapende. En raakt die conscientie door zware zonden of zware oordeelen Gods aan het woelen buiten Gods genade, dan kiest hij den dood voor het leven met Kai'n, Gen. 4, of hij zou met Judas tot den strop loopen, Matth. 27:5. Als zeker predikant geroepen werd bij het doodbed van een goddeloos mensch, hem vragende of hij bereid was om te sterven, riep hij tot tweemaal: ik moet wel, ik moet wel, en gaf kort daarna den geest. 0 naar sterven, wiens ziel- van hem genomen wordt met dien dwaas. Integendeel hoe zalig is het met den godzaligen Stefanus, Hand. 7 te zeggen: *Heere Jezus ontvangt mijnen geest.* Zoo gaat het met Gods volk, hare conscientie is door Gods genade bewust, dat zij deel aan Gods genade en aan Christus hebben, en dat het leven Christus is, en het sterven haar gewin is. Hare goede en ongerlijke conscientie daar zij voor God en menschen wandelen, is haar hemel op aarde. In die

conscientie huivert de blijdschap, de vrede, de rust, het genoeg maakt haar vrijmoedig, als een jonge leeuw blijmoedig. Zij zijn volgens de beloften als die met pijpen wandelt Als de Heere zijn volk door het geloof en door zijnen Geest dat in hare con-? scientie geeft, dat is het onderpand des geestes in hare conscientie, het is het begin van de volmaakte blijdschap, vrede en genoeg, dat in den hemel door haar genoten zal worden.

Vr. Wat is het onderpand des Geestes, in den wil van des Heeren gunstgenooten ? .

Antw. Dewijl de mensch van nature, wegens zijne blindheid in het verstand en verkeerdheid in zijn oordeel omtrent het ware geestelijke dat in de dienst van God is, zijn wil verhard en ongebogen is om God te kiezen, God te willen, om Hem opregt te dienen en zich zelven onder Gods wil en wet te buigen; is bijgevolg zijn wil als een harden ijzereii hals, die onder den Heere niet buigen wil om eigen zin, wil en lust, en eigen gerechtigheid en eigen krachten te verloochenen om onder des Heeren juk te buigen. Als nu de Heere zijn volk met zijne zaligmakende genade verlicht en verandert, dan wordt haar ongebogen wil door den Geest Gods zoodanig gebogen, dat zij aanstonds zeggen: *Heere wat wilt gij dat ik doen zal?* Haar wil wordt zoo vrijwillig en gewillig gemaakt door den Geest, dat zij op hare knieën zich zelven komen aanbieden om God te dienen, zij zijn al zoo gewillig om God te dienen als om zalig te worden, volgens de belofte, Ps. 110:3. *Uw volk zal zeer gewillig zijn op den dag uwer heirkrachien en heilige sieragten.* Zij zijn zoo ijverig en volvaardig bereid om Gods -wil te doen dat zij zich dagelijks aan den Heere opdragen, aanbieden en overgeven tot zijne dienst, zoodat zij het zich tot geluk en voorregt rekenen hoe heiliger, hoe feeder, hoe gewilliger God te dienen, God te believeen, God te gehoorzamen en aan den Heere met haar wil onderworpen te zijn; dat ondervindt Gods volk die

iji den genadenstaat leven, en dat is het bewijs van het zaligmakend werk en onderpand des Geestes in den wil van des Heeren bondsvolk, dat de Geest haar Wil zoo buigt en willig maakt.

Vr. Wat is het onderpand des Geestes zijn zaligmakend werk in de driften en begeerlijkheden en bewegingen der ziel van Gods gunstgenooten?

Antw. Dewijl alle driften, bewegingen, begeerlijkheden en genegenheden van den natuurlijken mensch, door de zonde en het kwaad bestuurd van een blind verstand en verkeerd oordeel als hollende paarden zijn, die toemeloos, wild en woest onder elkander l'ooopen, en als brieschende paarden naar de voor- komende zaken, van buiten voorkomende en met hare beminde zonden, elk daar hij toe geneigd is, daar zijne eigen begeerlijkheden hem meest toe aanzetten, zoo zijn zij als slaven des duivels en der zonde, die haar als gebondene slepen en drijven entrekken, daar zij die hebben willen; en ten ware dat God door zijn gewone goedheid engewone wederhoudende genade, den natuurlijken mensch niet wederhield, dan was de wereld een moordkuil, een roofnest en een onkuisch bordeelhuis, daar niemand zijn leven, zijn goed noch zijne kuischheid zeker was, en daar geen vrome het op zoude kunnen houden. Vrienden, wie moet niet verbaasd staan die maar eensleestdegruwelijke natuur der Heidenen, Rom. 1 van vs. 18 tot het einde van het Hoofdstuk. En wat leert de ervaren- heid dagelijks ons niet dat er bij ons gevonden worden, dat goddelooze monsters als gedoopte Christenen al zulke goddeloosheden doen, die daar van de Heidenen staan aangeteekend. Het is opmer- kelijk dat Paulus aanteekent, wat gruwelen dat de vrucht des vleesches of de zondige begeerlijkheden in den mensch is, Gal. 5:19 tot 22. Wie moet niet schrikken en denken, 6 God wat heb ik eene goddelooze zondige natuur, en waar is mijne zondige natuur al niet toe geneigd, zoo de Heere mij wederhoudende genade geeft; en zoo de Heere mij eens

in zondige verzoeken liet komen, tot welke zonde zoude ik niet kunnen komen en invallen. Als God ziene uitverkorene kinderen verandert en vernieuwt, dan vindt hij haar met zoo een goddelooze zondige natuur, walgelijk in haar bloed liggende, Ezech. lb: 5, b. Eh als Hij haar voorkomt met zijne genade, de een meer uitgespat zijnde in de zonde als de andere, dan stort de Heere over haar uit den Geest der genade en der gebeden, Zach. 12:10. En door die ingestorte genade, des Heiligen Geestes, naar de belofte van het genadenverbond Ezech. 36:26, vernieuwt Hij haar en werkt door zijne genade een vernieuwd deel, het beginsel der heiligmaking, dat het vernieuwde beeld Gods in haar is. Col. 3:10, doch dat vernieuwde deel is maar ten deele en daarom met regt genoemd ten nieuwen mensch, Eph. 4:22, 24, en het oude verdorven deel den ouden mensch, met regt van vrome menschen genoemd, het wedergeboren deel, en het onwedergeboren deel, volgens Rom. 7, of anders vleesch en geest, Gal. 5:17. Door dat zaligmakend werk des Geestes in de vrome menschen, worden al die goddelooze en zondige driften en begeerlijkheden en bewegingen tot zonden ingeteugeld en krijgen als den doodsteek, om hare grootste kracht en sterkte te benemeri. Haar wordt die vorige heerschappij benomen en de genade Gods en des Geestes in haar bindt en teugelt die in, en schoon dat verdorven deel noch krachtig woelt, beweegt, en geneigd is tot zondigen, zoo worden die door de genade des Geestes wederhouden om niet uit te breken, en door den Geest wordt dat ligchaam der zonde in haar allengskens meer gedood, door de krachtige heilige werkingen des Heiligen Geestes, Col. 3:5. *Doodt awe leden die op aarde zijn.* Dat strijdende, worstelende, biddende, zuchtende, heiligende deel der vromen, om al hare vorige verdorvenheden tegen te staan, te dooden en ten onder te brengen; dat wedergeboren deel in de vromen, dat is het bewijs en het onderpand des

Geestes in- alle vrome menschen hare bewegingen, driften en begeerlijkheden om die te besturen en in te teugelen en dat werkt de Geest in haar als een bewijs en onderpand van zijn genadewerk in haar; gelijk dat in Paulus was, Rom. 7:26. *Zoodan ,ik zelf dien wel met den gemoede de Wet Gods, maar met het vleesch de wet der zonde.* En dat onder- vinden ook zoo alle . godzalige menschen, die de genade Gods des Geestes in hare zielen hebben ontvangen. Het is zeer opmerkelijk dat Paulus grove gruwelijke zonden beschrijft, 1 Cor. 6:10, en daar- van zegt hij vs. 11. *En dit waart gij sommige, namelijk zulke monsters, vs. 10 gemeld, maar zegt hij, gij zijt afgewasschen, maar gij zijt gerechtvaardigd, maar gij zijt geheiligd in den naam des Heeren Jezus en door den Geest onzes Gods.*

Vr. Dewijl Paulus zegt, dat ook de lichamen der vromen zijn tempelen des Heiligen Geestes, die in haar is, 1 Cor. 6:19, wordt ook uitwendig in en aan hare lichamen niet iets gezien of gekend, als een bewijs dat de Geest met zijne genadige werking in haar is en in haar woont? Rom. 8:9.

Antw. Ja, en wel deze volgende: een vloeker wordt een bidder, en laat zijn vloeken en zweeren, een gulzige overdadige in spijs of drank, een dronkaard wordt een matige; een dief en onregtvaardige wordt met Onesimus en Zacheus een regtvaardige; een hooftvarende laatdunkende wereldsche mensch, wordt een deftige, nederige, elk in zijnen staat en rang. En al bestaat het inwendige van de godzaligheid daar niet in, zoo als de wereld zegt, zoo behoort het daartoe, om de wereld niet gelijkvormig te zijn; een ongodsdienstige wordt een godsdienstige; een die met de goddelooze gezelschappen met haar medeliep tot overdadigheid scheidt hem nu af en voegt hem bij de godzaligen, om met haar God te dienen, te bidden, te danken en Psalmen te zingen, en geestelijke opwekkende zamensprekingen te houden; een leugenaar leert de waarheid spreken, een

schijnheilige en geveinsde wordt een opregte godzalige; een naam- en nabij-Christen wordt eenwaar Christen; een wolf wordt een lam, Jes. 11:6, een geestelijk doode wordt een geestelijk levende, Efez. 2:1; voor eenen doom gaat er een denne- boom op, Jes.. 55: 13; een vervolger Saulus wordt een Paulus en Apostel van Christus, en dergelijken nieer, 6 Wat wonderen werkt de Heere met zijne hartveranderende genade in de wereld onder de menschen, in al dat uitwendige; die lichamen, wapentuigen der ongerechtigheid, worden wapenen der gerechtigheid, en als dat uit het vernieuwde deel voortkomt, dan mag met regt van de godzaligen gezegd worden, Jes. 61:9. *Allen die haar zien, zullen ze kennen, dat het een zaad is, dat van den Heere gezegend is.*

Vr. Wat voor nuttige aanmerkingen maakt gij over dit voorgaande stuk?

Antw. 1. Dewijl het mijn toeleg geweest is in dit stuk, aan te toonen het zaligmakend werk en het onderpand des Geestes in alle de vermogens der godzaligen, zoo is mijn oogmerk geweest, daar ook in te toonen de rampzaligen, onheiligen, onherborenen, ellendigen staat van alle natuurlijke menschen, in alle vermogens der ziel. Ach! dat het de Heere eens believeu mogt het te zegenen aan een eenig natuurlijk mensch tot zijne ontdekking, om te zien den naren toestand daar hij in is, om teregt gebragt te worden door de genade Gods, die de Heere in het Genaden-Verbond ontdekt heeft, om arme genadelooze tot zijne gemeenschap te brengen, tot zijne heerlijkheid en tot hare zaligheid, Amen.

2. Wat is het te beklagen, dat zoo vele vromen, die het onderpand des Geestes in al de vermogens van hare ziel ontvangen hebben, dat noch zien noch gelooven kunnen, en die zoo klein in kennis zijn, dat zij de vermogens die in hare ziel zijn, niet onderscheiden noch bevatten. Wat zouden zij het onder-

pand des Geestes in die vermogens verstaan of gelooven, naardien zij dikwijls als gekrookte rieten, sukkelen in duisterheid en in veel onrust, als een riet geschud worden, en hare dagen doorbrengen in veel twijffeling en ongelooft. Gave God datzulkenbij die vorige zes stukken zich eens mogten nederzetten en onderzoeken, om het zaligmakend werk en het onderpand des Geestes in die vermogens van hare ziel te zien, te gelooven en God de eere te geven; dat geve de God alter genade aan zijn begenadigd volk. Amen.

3. Wat hebben alle vrome menschen niet veel te bidden voor zich zelven en voor anderen. 1. Dat de Heere haar een verlicht verstand schenke. 2. Om een onderscheiden kloek, gematigd en gezond oordeel te krijgen, om het kostelijke van het snoode af te scheiden. 3. Om eene kloeke sterke memorie, om daar hare ondervindingen in op te sluiten. 4. Om eene teedere, wakkere en goede conscientie voor God, voor zich zelven en voor menschen te hebben. 5. Om een onderworpen gebogen wil voor den Heere te hebben, en 6. Om geregelde, geheiligde, gematigde driften, genegenheden en harttochten te hebben, om gemoedigd, verlicht, getroost met blijdschap haren koers naar den hemel voort te zetten, tot verheerlijking van God en deszelfs vrije genade, tot stichting des naasten, en tot veel bevordering en voortgang in de heiligmaking tot hare zaligheid; dat geve God aan zijn bondvolk. Amen.

4. Wat ware het te wenschen, dat begenadigde menschen licht van den Geest ontvangen mogten, om haar zaligmakend geloof in al zijne werkingen, in al de vermogens van hare ziel te beschouwen, voornamelijk bepaaldelijk het geloof in Christus, dat haar vereenigt met Christus, Gal. 2:20, *Ik leef, doch nietmeerik, maar Christus leeft in mij*, dat bestaat in deze zes stukken.

1. De Geest Gods verlicht het verstand om zoo veel van zich zelven te kennen, dat zij den Heere Jezus noodig hebben, en zoo veel van Christus te kennen, dat zij hem in alles noodig hebben tot zaligheid, en zoo door het oog des verstands op Christus

te zien, dat het geloof van opzien is naar Christus, om Hem te begeeren, dat de opziende beschouwende daad des geloofs is in het verstand, Hoogl. 5: 1b, *En al wat aan Hem is, is gansch begeerlijk, zulk een is mijn Liefste, ja zulk een is mijn Vriend.*

2. De Geest van Christus overreedt zoo het oordeel der vrorien, om de toestemming te geven en goed te keuren, om door Christus te moeten behouden worden, dat is het getuigenis Gods, dat de Vader van zijnen Zoon getuigt, en dat de Zoon van zich zelven getuigt in het Verbond dergenade, Matth. 3 :17, *Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in welke Ik mijn welbehagen heb,* Joh. 14:16, *Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven, niemand komt tot den Vader, dan door Mij, dat getuigenis Gods keurt de zielgoed en sfemt dat toe, en zegt daar amen op, dat is de toefemmende daad des geloofs, dat eene geloofs- daad van het verlichte oordeel is in de ziel, door den Geest in haar gewerkt, volgens Joh. 3:33, die zijn getuigenis heeft aangenomen, die heeftverzegeld dat God waarachtig is.*

3. In het geheugen werkt God de Heilige Geest, daar Hij haar te binnen brengt hare eigene schuld, wegens hare zonden en doemwaardigheid, entegelijk de noodzakelijkheid, dat Christus door het Evangelic wordt aangeboden. De Geest brengt die zielen, door zijn zaligmakend werk des geloofs, in haar geheugen te binnen, hoe rampzalig de mensch buiten Christus is, en dat Christus zoodanigen noodigt als zij zijn, Matth. 11 : 28, *Komt tot Mij, die belasten beladen zijt, en Ik zal u ruste geven voor uwe ziele.* Bijgevolg dat noodzaakt ecne ziel, om naar Christus te gaan, om door Hem behouden te worden, dat is een werk van den Geest des geloofs, om haar naar Christus te drijven, in het geheugen en in de memorie der ziel, die sommigen wel te binnen brengt, vliedt den tockomen- den toorn, in haar geheugen en memorie en andere, Jes. 55:1, *d Alle gij dorstigen, komt tot dewateren,* en andere, Jes. 55:22, *wendt u naar mij toe en wordt*

behotiden, o alle gij eiriden der aarde, want Ik bed God en niemand meer, dat menigmaal zoo krachtig door des Geestes bewerking, op de memorie en ge^e heugen van Gods volk gewerkt wordt, als door eerie inspraak des Geestes, dat haar dringt en dwingtbm naar den Heere Jezus te gaan, om door Hem behouden te worden, dat is eene oefenende daad des geloofs, gewerkt in de memorie van Gods volk.

4. De Geest bewerkt de conscientie der ziel met behauwdheid, en die veroordeelt haar zoodanig, dat de beschuldigde veroordeelde conscientie, door engte en benauwdheid, tot den Heere Jezus hare toevlugt neemt, vliedende naar den Heere Jezus als de vlugtend.e naar de vrijstad, met een toevlugtnemend vertrouwen, om door Hem behouden te worden, Ps. 2:12, *Wel- gelukzalig zijn ze die op Hem betrouwen.* Dat toevlugt- nemend geloof, met eenig vertrouwen, om door Hem behouden te worden, is eene geloofsoefenende daad der conscientie, die naar Christus vliedt en vlugt; uit benauwdheid geperst zijnde om te vlugten,- te vlieden, om door Hem behouden te worden, zoodat de conscientie haar wel zoo klemt en benauwt, dat zij met het worstelende geloof wel met Jacob zegt; *Ik zal U niet laten gaan voor dat Gij mij gezegend hebt; ja zoo wel dat zij met het vreezend, bevend geloof, al bevende tot den Heere vlugten, om behouden te worden,* Hoz. 11 : 11, *Zij zullen bevende aankomen als een vogelken uit Egypte, en als een duive uit het land Assyrien* en Hoz. 3:5, *En zij zullen vreezende komen tot den Heere, en tot zijne goedheid in het laatste der dagen.* ■ -

5. De Geest bewerkt zoo haar wil, dat zij vrijwillig en gewillig is met haar wil, om den Heere Jezus aari te nemen, Joh. 1:12, *Zoo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij magt gegeven kinderen Godd te worden.* Die aannemende daad des geloofs enje gelijk, dat die ziel zich zelven aan den Heere Jezus overgeeft, om door Hem behouden te worden, en onj Hem Koning over haar hart te maken, om Henr te

dienen, dat is de overgegevene daad des geloofs van de ziel aan den Heere Jezus, en dat is eene daad van den wil, die daartoe van den Geest gewerkt wordt, haar wil is voor Hem en onder Hem gebogen, volgens Ps. 45:12, *Dewijl Hij uw Heere is, zoo buigt u voor Hem neder.*

6. Bij den wil bewerkt haar de Geest, om met al hare driften en genegenheden Hem te begeeren, en in liefdedrift naar Hem uit te zien, te verlangen, dat daardoor de gevoelige hartstogtelijke bewegingen gaande worden, waardoor de ziel met veel weekheid is aangedaan, in tranen van liefde tot Hem en tranen van verlangen naar Hem, met betuigingen van hare liefde tot Hem uit te storten, zoodat de Geest Gods al hare bewegingen zoo aansteekt, dat al hare hartstogtelijke bewegingen des lichaams daarbij komen, en de ziel gevoelt met tranen hare liefde uitgaan naar den Heere Jezus. 6 Dat zijn zulke verkwikkelijke blijde tranen! Dan is haar geloof werkende door de liefde, dan gevoelt de ziel dat zij Jezus lief heeft. Daar komt dan van daan, als vele zwakke zielen dat eens hebben, dan gelooven zij dat zij den Heere Jezus lief hebben en dat zij deel aan Hem hebben. Maar als dien gevoeligen invloed des Geestes ophoudt, en den gevoeligen invloed van haar hart ophoudt, dan twijfelt de ziel al weder, en omdat haar geloof op dat gevoel gebouwd was, zoo duurt dat maar weinig langer, ja vele zwakke geloovigen, zoo lang als dat gevoel duurt; als iemand het bij het licht des Geestes eens krijgt te beschouwen, zoo straalt het zaligmakend geloof overal in door, als de ziel dat zoo ondervindt, hare liefdetranen geven te kennen hare hoogachting voor den Heere Jezus, 1 Petr. 2:7, *U dan die gij geloof is Hij dierbaar.* Hare sterke begeertens en liefdens verlangens geeft te kennen haar geloof van hongeren en dorsten, Matth. 5:6, *Zalig zijn ze die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid.* Hare betuiging, van hare oprechte liefde tot den Heere Jezus, om Hem op het teederste te willen hebben

en Hem te dienen, geeft haar geloof van aankleven aan Hem en van haar aannemen van Hem en van haar overgeven aan Hem te kennen. Alle die geloofs-oefeningen werken alle onder elkanderen; daargaat dan wat om op hare knieën, omtrent den Heere Jezus, schoon dikwijls die duistere geloofs-oefenende ziel niet gelooven kan, of durft vasthouden, dat dat geloofs-oefeningen zijn, omdat zij er geen licht in heeft, en omdat het haar van den satan bestreden wordt, en dat haar geloof zeer zwak is.

Ten laatsten. Dat het den Heere eens behaagde, dat zwakke, bekommerde zielen zich eens bijdezes stukken mogten nederleggen, om haar zaligmakend werk des geloofs, in al de vermogens van hare ziel eens na te gaan, om te zien of zij het zoo niet ondervonden hebben, ja dagelijks ondervinden, en dat zij haar zaligmakend geloof, dat zij ontvangen hebben, uit hare oefening des geloofs leerden kennen, zien en gelooven, om God de eere daarvan te geven, vooral dat zij mogten leeren al de vermogens van hare ziel kennen, en hoe en op welke wijze, dat het geloof in al de vermogens der ziel, zijne werking bijzonder heeft. 1. Het verlichte verstand beschouwt den Heere Jezus, om Hem te kennen. 2. Het verlichte oordeel geeft toestemming aan Hem, van zijne noodzakelijk, dat zegt Amen. 3. Door de memorie komt haar Christus in al zijne noodzakelijkheid te binnen, om Hem te begeeren. 4. De conscientie jaagt en drijft hen naar Christus. 5. Met haar wil neemt zij den Heere Jezus aan. 6. En al de hartstogtelijke bewegingen en driften, voegen haar bij den wil, om hare liefde omtrent Hem te oefenen. De Heere geve aan zijne duistere kinderen licht en genade, in en over dit stuk, wegens haar geloof, tot zijne eer en bevordering van hare zaligheid. Amen.

Op dit stuk is toepasselijk:

Fontein van alle licht, geef aan uw volk verstand, Om 't zaligmakend werk, des Geestes onderpand,

Te zien in haren Geest en al deszelfs vermogen, . Om U daaryan de eer te geveri haar omhogen. ... Dat lot eri prijs en eer, te geven naar haar kracht,- Tot foem van uw gena, U worde toegebracht.

Het Negende Stuk.

1. -Vr. Daar staat Jes. 50:10, *Wie is er onder ulieden, die den Heere vreezt, die naar de stemme zijns knechts libort, als hij in de duisternis wandelt en geen licht heeft, dat hij betrouwe op den naam des Heeren, en sjteine op zijnen God.* Wat is het voornaamste van dien tekst?

• Antw. 1. Dat het de Heere Jezus, diedoorjesaja dat zegt, volgens onze geleerde kantteekenaars.

1.12. Dat het alleen ziet op de godzaligen, die hier voorkomen.

. 3. Die komen in vier opzigten voor. 1. Dat zij den Heere vreezen. 2. Dat zij naar de stemme zijns knechts hooren. 3. Dat zij in duisternis wandelen,

4. Dat zij geen licht hebben.

4. Daaraan geeft de Heere Jezus tweeerlei raad.

1. Dat zij zouden betrouwen op den naam des Heeren.

2. Dat zij zouden steunen op hunnen God.

Vr. Hoe veel vragen liggen hier voornamelijk in idezen tekst?

. Antw. Acht voorname vragen, zoo als die hierna volgende zijn: 1. Wat het zegt, den Heere te vreezen.

2. Wat het zegt, naar de stemme zijns knechts te hooren. 3. Wat het zegt, in duisternis te wandelen. 4.

Wat het zegt, geen licht te hebben. 5. Wat het zegt, te betrouwen op den naam des Heeren. 6. Wat het zegt, te steunen op zijnen God. 7. Wat die vraag zegt, wie is er onder ulieden. 8. Wat de gronden zijn voor zoodanigen, om te vertrouwen op den naam des Heeren en te steunen op haren God.

Vr. Wat zegt het voorname, wat het is den Heere te vreezen ?

Antw. Drie voorname stukken. 1. Dooreen boven-

natuurlijk licht - in de ziel in de wedergeboorte ontvangen te hebben, om zoo veel van het waardige, van het noodzakelijke, van het' voordeelige, van het verkwikkelijke, van God te kennen, in zijn verstand en van zijne dienst, om daardoor overreed te zijn in zijn oordeel, om gewillig te zijn dien God te dienen, Jer. 10:7, *Wie zou U niet vreezen, want het komt U toe.*

2. In dat ontzag en eerbied voor God te hebben, om uit liefde tot Hem en uit kinderlijke vrees voor Hem en in gehoorzaamheid aan Hem, te vreezen tegen Hem te zondigen, Gen. 39:9, *Hoe zoude ik zulk een groot kwaad doen en zondigen tegen God, met een opregte lust en begeerte, om dien God lief te hebben en te dienen, Ps. 18:1, Hartelijk zal ik U liefhebben, Heere mijne sterkte.*

3. In een gezigt van eigen onmagt, kracht en sterkte door het geloof bij den Heere te zoeken, om Hem zoo te vreezen, Ps. 119:5, *Och dat mijne wegen gericht werden om uwe inzettingen te bewaren, dan zoude ik niet beschaamd warden.*

Vr. Wat zegt het naar de stemme zijns knechts te hooren, namelijk van Christus, die zich zelve hier de knecht des Vaders noemt, uit kracht van zijn Middelaarsambt ? Jes. 42 :1.

Antw. Voornamelijk drie stukken. 1. Het getuigenis van Christus aan te nemen door het zaligmakend geloof, dat alle heil en zaligheid alleen in en bij Hem te vinden is, volgens zijn eigen getuigenis, Joh. 14:6, *Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven, niemand komt tot den Vader dan door Mij.* 2. Daar de ziel al haar heil en zaligheid bij dien Middelaar zoekt, om op Hem te zien, Hem te begeeren en tot Hem te komen, door hare dagelijksche geloofsoefeningen tot Hem, Joh. 6:37, *Al wat Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen.* 3. In die gewillige onderwerping aan Hem, als haar Koning Hem te gehoorzamen, Ps. 45:12, *Terwijl Hij uw Heere is, zoo buigt u voor Hem neder.*

Vr. Waarin bestaat dat in duisternis te wandelen ?

Antw. In drie stukken: 1. De verberging van Gods aangezicht, dat de ziel hare genade niet ziet, Ps. 30:8. *Maar toen Gij uw aangezicht verbergdet werd ik verschrikt.* 2. Als vrome menscjen in uitwendige zware gevallen zijn, daar zij geen uitkomst zien, even als Israel in de woestijn, de Jordaan van voren en Pharao's heir van achteren, Exod. 14:10. 3. Als vrome menschen inwendig over haar staat duister en uitwendige duistere gevallen daar bij hebben, even als Job 1 :29. Dat is het zwaarste het wandelen in duisternis.

Vr. Wat zegt het, als godzaligen geen licht hebben?

Antw. In drie voorname stukken: 1. In zulken zwaren duisternis, dat de vromen het bijna opgeven, en bijna tot wanhoop komen, om ooit gered te worden, Klaagl. 3:18, *Mijne sterke is vergaan en mijne hoope van den Heere.* 2. Als de middelen weinig of geen nut aan vromen doen, en dat zij haar kerkgaan of bij vromen gaan of bidden wel zouden nalaten en zeggen, Klaagl. 3:8, *Ook wanneer ik roep en schreeuw, sluit Hij de ooren voor mijn gebed.* 3. Als zij moedeloos zondig spreken, zelfs van en tegen den Heere, Ps. 77:10, *Heeft God vergeten genadig te zijn ?* Jes. 40:27, *Mijn weg is voor den Heere verborgen en mijn regt gaat van mijnen God voorbij,* Jes. 49:14.

Vr. Wat zegt het te betrouwen op den naam des Heeren, en waarin bestaat het voorname van dien raad van Christus?

Antw. In drie voorname stukken. 1. Dat zulken toch zouden erkennen, dat God haar God is, en dat zij deel aan God hebben, volgens Klaagl. 3:24, *De Heere is mijn deel, zegt mijne ziel, en daarom zal ik op Hem hopen.*

2. Dat zij op Gods volmaaktheden en deugden zouden leeren zien, dat zijn naam is, God de onveranderlijke, Mai. 3:6. *Want Ik de Heere worde niet veranderd,* en dat God getrouw is, Ps. 89:34, *Maar*

mijne goedertierenheid zal Ik van Hem niet weg-nemen, noch in mijne getrouwheid niet feilen, die God die onfeilbaar is in zijne beloften en in zijn verbond', Hebr. 13:5. Want Hij heeft gezegd Ik zal u niet begeven, Ik zal u niet verlaten.

3. Het zegt, dat zulken tot den Heere hare toevlugt zouden nemen en op den Heere wachten, tot dat Hij hen genadig zij, dat geeft dat woord betrouwen te kennen, Ps. 2:12. Opmerkelijk is Jes. 30:18, *Daarom zal de Heere wachten, opdat Hij u genadig zij, welgelukzalig zijn alien die Hem verwachten.*

Vr. Waarin bestaat het voorname van dien raad dat de vromen in duisternis geen licht ziende, dan nog zouden steunen op hunnen God?

Antw. 1. Op al de vorige ondervindingen van de beloften Gods, die de Heere aan hen gedaan heeft, pleiten, Ps. 119:49, *Gedenk het woord tot itwen knecht gesproken, op hetwelk Gij mij hebt doen hopen.*

2. De Heere de zaken toevertrouwen op zijne deugden, zijne almacht en waarheid, Ps. 9:11, *En die uw naam kennen, zullen op IJ betrouwen.*

3. Den Heere zijne gansc'n zaak overgeven, het in zijne hand geven te gelooven, Ps. 10:14. *Want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in awe hand geve..* Bijvoorbeeld Abraham, *op hope en tegen hope*, Rom. 4:18, 21.

Vr. Wat zegt die vraag, wie is er onder ulieden?

Antw. 1. Dat er maar weinigen zijn die den Heere vreezen. want *velen zijn geroepen maar weinigen uitverkoren.*

2. Het zegt alien zulke, geene uitgezonderd, Matth. 11 :28, *Komt tot Mij aile belasiën, en Ik zal u ruste geyen.*

3. Het zegt aile, algemeen, hoe naar of didster dat iemand van Gods volk mogt zijn, Ps. 68:15, *Al laagt gijlieden tusschen twee rijgen van steenen.*

Vr. Wat zijn de gronden en het regt datdezulken hebben, om op den naam des Heeren te betrouwen

en om te steunen op hunnen God, en te gelooven dat God hun God is?

Antw. 1. Omdat de zoodanigen den Heere vreezen, dat sluit in een veranderd mensch te zijn, en tot het Verbond der genade te behooren, Jer. 32:40, *En Ik zal mijne vreeze in haar harte geven*. En die den Heere zoeken en vreezen, zal God nooit verlaten, Hebr. 13:5; Ps. 9:11. *Omdat gij nooit verlaten zult die U zoeken*.

2. Omdat zoodanigen naar destemmezijnsknechts hooren, dat sluit in zich, in Christus te gelooven, Hem aan te nemen en met Hem vereenigd te zijn, zoodanigen zullen zeker zalig worden, Joh. 6:35. *Die in den Zoon gelooft die heeft het eeuwige leven*. En op die twee stukken steunt die raad van Christus.

3. Al die in Christus gelooven en tot Hem komen, die zijn van den Vader aan den Zoon gegeven, en de zoodanigen zal Christus nobit uitwerpen. Joh. 6:37. En daarop steunt deze heilzame raad, en dat zijn de onfeilbare gronden en het regt dat zij hebben, en om te betrouwen en om te steunen.

4. Op alle de deugden en volmaaktheden Gods, die alle ten goede zijn voor die Hem vreezen enop Hem vertrouwen, Rom. 8:31. *Want zoo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn*.

5. Op zijnen God, die de Verbonds-God is van alle die Hem vreezen, en die in den Zoon Gods gelooven, Ps. 115:13, *Hij zal zegenen die Hem vreezen, de kleinen met de grooten*.

6. Op het vorig licht dat zulken gehad hebben: want Jn duisternis wandelen en geen licht hebben, dat sluit in, van te voren eenig licht gehad en bezeten te hebben, omdat natuurlijke menschen als dood zijn door de zonde, Eph. 2:1, en geestelijk blind zijn, Openb. 3:17. Bijgevolg, het zijn alleen vrome menschen die in duisternis raken, nadat zij eenig licht gehad hebben, Ps 30:7,8. En natuurlijke menschen kennen geene duisterheid der vromen, noch ook het geestelijk licht dat vromen hebben, 1 Cor. 2:14

Maar de natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn.

Vr. Wat zijn wel de voornamen oorzaken, dat vrome in zulke duisterheid raken, en dat de Heere zijn aangezigt voor hen zoo verbergt?

Antw. Niet om hunne dagelijksche struikelingen dan zoude al Gods volk in zulke duisterheid raken, *want wij struikelen alle in vele*, Jac. 3:2.

2. Ook niet altijd om hunne zonden, want de Heere doet het wel naar zijn vrijmagt, tot hare beproeving, om hen te leeren in duisterheid aan Hem te gelooven en Hem aan te kleven, Jac. 1:12, *Zalig is de man die de verzoeking verdraagt, want als hij beproeft zal geweest zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen*. De voornaamste oorzaken dat vromen in zoodanige duisterheid raken, is, na ontvangene genade tegen de klopping des Geestes en der conscientie te zondigen, of in zware ergerlijke zonden te vallen en groote ergernis te geven, dat gewoonlijk met zware verberging van Gods aangezigt bezocht wordt, of dat vromen tegen de klopping des Geestes en hare conscience van den Heere afwijken, de wereld gelijkvormig worden, en hun eigen zin doen, en zoo de Geest bedroeven, en dan door duisterheid al hun vodge werk der genade verdacht houden, chardoor raken zij in zoo zware duisterheid; dat leert de ervaring naar Gods woord, dat't veeltijds gebeurdt. als vromen van jongs af genade krijgen, en in de wereldsche afleiding en verleiding komen, daardoor komen af te wijken en voor een tijd in zorgeloosheid vervallen, volgens Ooenb. 2:4, *Maar Ik heb even u. dat gij uwe eerste liefde verlaten hebt, bedenkt dan waarvan gij uitgevallen zijt, en bekeert a, en doet uwe eerste werken*, dat zijn der vromen voornamen oorzaken van hare duisterheid.

Vr. Wat aanmerkingen maakt gij over dit stuk?

Antw. 1. Wat moet Gods volk hare zondige afwijkingen en het bedroeven van den Geest niet bitter bekoopen, dat de Heere dat bedreigde aan

zijn volk waar maakte, Jer. 13:16. *Geeft eere den Heere uwen God, eer dat Hij het duister make en ■-| eer uwe voeten zich stooten adn de schemerende j bergen, dat gij naar licht wachtet, en Hij datzelve tot eene schaduw des doods stelle, en tot eene j duisternis zette.*

2. Wat zijn de raadgevingen van den Heere Jezus niet zeer heilzaam voor zijn volk, gelijk ook te zien is, Openb. 3: 17 en Matth. 11 :28 en elders; en wat moet des Heeren duister volk niet dikwijls roepen: Heere geeft ons dat Gij ons gebiedt, en dan zult • Gij niet te vergeefs gebieden.

3. Wat is hier niet in te zien, dat Gods volk, al komen zij door het zondigen in nog zoo nare duisternis, dat de vreeze Gods en haar geloof altijd in hen is en blijft; en bijgevolg, de genade Gods, al kunnen zij dat in vele jaren noch zien, noch ge- looven voor zichzelf, als somtijds voor een korte. stond; en dat wordt- haar al wakker weder bestreden en als een gordijn voorgeschoven; bijgevolg zijn het vrome menschen, die een kind des lichts zijn, die in duisternis zitten en geen licht zien, omdat zij hun licht, weinig of veel dat zij gehad hebben, kw.ijt | zijn, en voor geeh waar genadenlicht houden; bijgevolg raakt dit alleen vrome menschen; en natuurlijke menschen, zoo lang zij onbekeerd zijn, hebben noch deel noch lot in dezen dierbaren raad van Christus. J.-

4. Wat is hier niet in' te zien,, dat Gods volk wel in zware zonden kan vallen, en in een nare duister- heid en bijna tot de wanhoop kan komen, maar dat j | •God hen in zijne kracht bewaart, dat zij nooit uit de genade en gunst Gods kunnen noch zullen vallen., Jj wegens Gods onveranderlijkheid in zijne genade liefde en troiiw, Mai. 4:6, *Ik de Heere worde niet veranderd., , ; daarom zijt gij 6 zaad Jakobs niet verteerd.* En wat / is dat niet tot een grootetroost voor duistere vromen..

5- Wat heeft iedere vrome niet te waken voorna- mentlijk jonge vromen, om niet af te wijken, om in zulken zware duisternis niet te raken; en die daar-

voor bewaard zijn, hebben reden God te danken, en te waken en te bidden om daarvoor bewaard te worden.

6. Al dat goede van die heilzame raad en die bewaring Gods van zijn volk, vloeit uit het genaden- verbond, dat in alles wel geordineerd en onveran- derlijk is, Jes. 54:10. Daarop past:

En kind des lichts dat wandelt in de duisternisse, En moet het vriendelijk licht van 's Heeren aanschijn [misse, Dezond'. het grootstekwaad. is doorgaans oorzaak meest Van al haar kruis en smart en kwelling van haar geest. God geve aan zijn volk in duisternis het licht, Om Christus raad te volgen door het Geestes licht, Tot dat zij na deez' tijd eens achter de gordijnen Der wolken, voor uw troon volmaakt voorU verschijnen.

Het Tiende stuk.

Vr. Waarom wordt die tekst uit Rom. 8:29,30 genoemd een gouden keten der godzaligheid, of anders een gouden keten van het verbond der genade?

Antw. Om deszelfs voortreffelijkheid, *want die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij te voren verordi- neerd den beelden zijns Zoons gelijkvormig te zijn. op- di-r Hij deerstgeboren zij onder vele broederen, en die Hlste voren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroe- pen, en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd en die Hij gerechtigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt.*

Vr. Waarom wordt die tekst voornamelijk zoo genoemd ?

Antw/. Omdat daarin voorkomt het eeuwig besluit der verkiezing en de voornaamste schakels dergoe- deren van het verbond der genade.

Vr. Wat zijn wel de voornaamste besluiten Gods, die den eeuwige, almachtigen, algenoegzamen, alleenwijzen,

besluitenden God van eeuwigheid besloten heeft?

Antw. 1. Het eeuwig besluit der verkiezing, Rom. 8:29, *Want die Hij te voren gekend heeft.*

2. Het eeuwig besluit der scheppmg, Jer. 33:25. *Zoo zegt de Heere, indien mijn verbond niet is van dag en nacht, indien Ik de ordening des hemels en der aarde niet ingesteld heb.*

3. Het eeuwig besluit van Gods regeering en onderhouding aller oingen, Jes. 46 :10, *Die van den beginne aan verkondigd het einde en van ouden af de dingen die nog niet geschiedt zijn, die zegt mijn raad zal bestaan en ik zal mijn welbehagen doen.*

4. Het eeuwig besluit van het einde dat God heeft voorgehad in al zijn besluiten en weiken, zijn eigen heerlijkheid en de zaligheid zijner uitverkorenen, Rom. 11:36, *Want uit Hem en door Hem cn.tot Hem zijn alle dingen, Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*

Vr. Om welke reden maakt gij in dit boekje zoo- veel werk om vele stukken met onze geleerde kanteekenaars te bewijzen?

Antw. 1. Om reden dat de groote Eijbels daar de geleerde kanteekeningen in zijn in veler handen zijn en dat vele eenvoudige vromen die niet veel boeken hebben of lezen, daardoor veel nuttigheid kunnen hebben en licht krijgen kunnen in veel duistere stukken van Gods heilig en onfeilbaar Woord.

2. Omdat onze geleerde kanteekeningen, schoon dat zij niet kanoniek als de Bijbel moeten aan- gezien worden; nochtans naar het zeggen van vele oude leeraars, die beproefde godzalige geleerde men- schen zijn, zijn onze kanteekeningen zoo geleerd, klaar, nuttig, leerzaam, en de grondteksten die daarin verklaard worden, zijn zoo klaar opengelegd, als wel in vele andere geleerde godzalige lieden hare geschriften niet gevonden worden, daarom doen vrome menschen wel, dat zij een goed gebruik maken van onze kanteekeningen.

Vr. Wat verstaat gij door den eersten schakelvan

den gouden keten van het verbond der genade?

Antw. Het eeuwig besluit der verkiezing, voorgesteld in die woorden: *Want, dien Hij te voren gekend heeft, Efez. 1 :4, Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem voor de grondlegging der wereld.*

Vr. Wordt dat besluit der verkiezing des Vaders wel meer genaamd de voorkennis des Vaders?

Antw. Ja, 1 Petr. 1:2, *de uitverkorenen naar de voorkennis Gods des Vaders*, dat is, naar het eeuwig besluit of voornemen des Vaders zeggen onze kanteekenaars; en Rom. 9:11, daar wordt genocmd het voornemen Gods, *opdat het voornemen Gods dat naar verkiezing is vast bleve.*

Vr. Wat verstaat gij door die voorkennis Gods, dat eeuwig besluit en voornemen des Vaders?

Antw. Dat God van alle eeuwigheid sommige menschen heeft uitverkoren tot de zaligheid, daar Hij de anderen heeft verworpen en voorbijgegaan, Rom. 9: 13, gelijk geschreven is, *Jakob heb Ik lief gehad en Ezau heb Ik gehaat.*

Vr. Wat is de oorzaak van deze eeuwige vrij- magtige verkiezing?

Antw. 1. Niet eenige deugd of geloof of goede werken die den mensch doen zoude, 2 Tim. 1:9. *Die ons heeft zalig gemaakt en geroepen met een heilige. i urging, niet naar onze werken, maar naar zijn eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus voor de tijden der eeuwen.* Waarom het geloof in den Heere jesus getoond wordt een vruchtgevolg van die verkiezing te zijn, Joh. 6:37, *Al wat mij de Vader geeft zal lot Mij komen.* Bijgevolg, al de uitverkorenen worden van den Vader aan den Zoon gegeven in her genadenverbond. Joh. 17 :6, *Zijwaren awe*, door uwe eeuwige verkiezing, volgens onze kanteekenaars, *maar Gij hebt Mij dezelvegegeven.* Bijgevolg, alie die tot Christus komen zijn van den Vader uitverkoren, en het komen door het geloof is daar een zeker vruchtgevolg van, gelijk ook het komen tot Christus door het geloof, voor Gods volk en bond-

genooten een onfeilbaar bewijs voor hen is, dat zij van den Vader van eeuwigheid zijn uitverkoren.

2. De Heere Jezus Christus, de Borg van het verbond der genade, zijne gerechtigheid is ook de ydierdierende oorzaak niet van de eeuwige verkiezing; de uitverkorenen zijn wel uitverkorenen van den Vader in Christus voor de grondlegging der wereld, Efez. 1: 4, maar niet om Christus wil, om deze volgende redenen:

Eerste reden. De Heere Jezus Christus is wel de Borg van het genadenverbond, Hebr. 7 :22, maar niet de Borg van de eeuwige verkiezing.

Tweede reden. Het verbond der genade is gevloeid uit de eeuwige verkiezing; omdat de Vader die uitverkorenen heeft uitverkoren, daarom heeft Hij die uitverkorenen, die de zijnen waren, door een eeuwige verkiezing aan den Zoon gegeven in het verbond der genade, volgens Joh. 17:6, *Zij waren uwe maar Gij liebt Mij dezelve gegeven*, om die als Middelaar des verbonds te koopen.

Derde reden. De eeuwige verkiezing en het verbond der genade zijn twee onderscheidene zaken, daarom worden die ook door Paulus in dezen gouden keten des genaden-verbonds onderscheiden voorgesteld, *want dien Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij te voren verordineerd*.

Vr. Wat is dan de eenige oorzaak van dat eeuwig besluit Gods der verkiezing?

Antw. Alleen zijne opper-sovereiniteit en het vrijmagtige welbehagen Gods, en zijne vrijmachtigegenedige ontferming, Matth, 11 : 25,26, *Ik dank U Vader, dat gij deze dingen den wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kinderkens geopenbaard. ja Vader, wantalzo is geweesthet welbehagen voor U*, Luc. 12:32, *Envreest nietgij kleinkuddeken, want het is uws Vaders welbehagen ulieden hetKoningrijk te geven*. Eph. 1:5, *Die ons tevoren verordineerd heeft tot aanneming totkinderen, door Jezus Christus, in zich zelven, naar het welbehagen zijns wicens*, Rom. 9:16, *Zoo is het dan niet desgenen die wil, noch*

desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.

Vr. Wat nuttige aanmerkingen maakt gij over dit voorgaande stuk?

Antw. 1. Dewijl die groote, zalige, algenoegzame God de eerste oorzaak alter dingen is, en dat alle dingen bestaan door Hem, dat die God ook de eerste en alleene oorzaak is van des menschen heil en zaligheid, waarover wij alien moeten uitroepen Rom. 11:36. *Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen, Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*

2. Dat eeuwig besluit der verkiezing is de eerste bron, en als de fontein daar het verbond der genade uit vloeit, want de Vader heeft de uitverkorenen uitverkoren in Christus, Eph. 1:4, om die naar zijn eeuwig voornemen door Christus den Middelaar te behouden en zalig te maken.

3. In dat eeuwig besluit der verkiezing en verwerping, is bij uitnemendheid te zien Gods souvereiniteit en vrijmagt en voornamelijk zijne onbegrijpelijke ontferming in het verkiezen zijner uitverkorenen en zijne groote liefde en barmhartigheid, Rom. 9:15, *Ik zal Mij ontfermen diens Ik Mij ontferm, en zal barmhartig zijn dien Ik barmhartig ben.*

4. Schoon de vrijmagtige souvereine God de verwoepelingen heeft believen voorbij te gaan, zoo kunnen noch de verworpene duivelen noch de verworpene goddeloozen, den vrijmagtigen, regtvaardigen, genadigen, algenoegzamen, volzaligen, nooit volprezenen, souvereinen God niet beschuldigen van onregt. Aan den eenen kant dewijl het alleen Gods loutere ontfermende barmhartigheid is, dat Hij zijne uitverkorenen uit loutere genade, om de gerechtigheid van den Borg wil genadig zijn op eene Gode betamelijke wijze, daar noch duivelen, noch goddelooze verwoepelingen iets tegen kunnen inbrengen. En aan den anderen kant, dewijl de regtvaardige heilige God de verworpene duivelen om hare boosheid en goddeloosheid straft, 2 Petr. 2:4, *Want indien God de engelen die gezondigd hebben, niet gespaard heeft,*

maar die in de hel geworpen hebbende, overgegeven heeft den kelenen der duisternis om roer net oordeel bewaard te warden. Daar de uitverkorene engelen, daar Paulus van zegt, 1 Tim. 5:21, *Ik betuig voor God en den Heere Jezus Christas en de uitverkorene engelen*, in de waarheid zijn staande gebleven en eeuwig gelukkig zijn. Zoo zal Cod in zijn regtvaardigheid en wraakoefenende gerechtigheid degoddellooze verworpingen, om bare boosheid en goddeloosheid straffen, gelijk de Heere den goddelooze verstokten Pharao gedaan heeft, Rom. 9:17. Het is zeer opmerkelijk dat onze geleerde kanteekenaars zeggen over dit stuk, Rom. 9:16 en 17. Welkers eigen woorden om deszelfs nuttigheid en kracht, ik hiertoe bijbreng, pag. 45. Is het dan ontfeiming, zoo is het geen ongerechtigheid, want ontferming ziet op de ellende des menschen, en is een weldaad die onverdiend is en uit enkele goedwilligheid voortkomt, en van geen onregtvaardigheid kan beschuldigd worden, zoo zij met niemands ongelijk wordt gevocgd, pag. 48. Met dit voorbeeld van Pharao bewijst hij het tweede lid der antwoorden op de voorgaande tegenwerping, namelijk, dat er ook geene onregtvaardigheid in is, ten aanzien van degenen die in hare zonden worden verlaten en verworpen, dewijl God zulks regtvaardig doet en tot zijns naams eere rigt.

5. Het stuk van het besluit der verkiezing is een van de voornaamste stukken onzer religie, tot troost, blijdschap, verwondering en vastigheid voor des Heeren volk, alzoo dat het de eerste bron is daar al hare zaligheid uit vloeit, en een vast fundament van de vastigheid en onveranderlijkheid van haar genadenstaat en eeuwige zaligheid, alzoo dit besluit der verkiezing vast en onveranderlijk is, waarmede ook de Heere Christus zegt, Marc. 13:22, om te verleiden, indien het mogelijk ware, ook de uitverkorenen, ten bewijze dat dit onmogelijk is.

Vr. Als nu goddelooze onbekeerde menschen over dit stuk van onze religie zeggen, wegens dit stuk

van het besluit der verkiezing, *ben ik uitverkoren, ik zal wel zalig worden, en ben ik verworpen, dan kan ik loch nooit zalig worden*, en leggen heimelijk de schuld van haar verloren gaan op den Heere en blijven vast in hare zondige goddeloosheid daar op voortgaan, wat zoudt gij zulke menschen antwoorden?

Antw. 1. Met de krachtige woorden van Paulus, Rom. 9:20, *Maar doch. 6 mensch wie zijt gij die tegen God antwoordt, zal ook het maaksel tot den gene die het gemaakt heeft zeggen, waarom hebt Gij mij alzoo gemaakt?* dat Paulus krachtig aandringt, vers 21, 22, 23.

2. Zulke menschen hebben nog geen gezigt, van de diepte der ellende, daar zij door Adams val in. igekomen zijn, Rom. 5: 12.

3. Zulke menschen hebben nog geen gezigt, dat het hare eigene boosheid, onbekeerlijkheid en goddeloosheid is, waarom zij haar loom vergaderen als een schat ten dage des looms en dat het haar eigen goddeloosheid is, waarom God haar regtvaardig veroordeelen en verdoemen.

4. Het komt voort uit een vijandschap tegen God, ten onrechte God willende beschuldigen van onregtvaardigheid, daar hare eigene goddeloosheid de schuld van hare verdoemenis is, het is dat blind goddeiccs versand des vleesches, dat vijandschap tegen God is. daar dat uit vooikomt, Rom. 8:7, *Daarom, dat het (verstand) of bedenken des vleesches vijandschap tegen God is.*

5. Cod roept zulke menschen toe, Jes. 4:14. *Wash uw hart van boosheid djcruzalcm, opdatgij behouden wordt.* Hoe lang zult gij gedachten uwer ijdelheid- in het binnenste van u laten vernachten?

6. God roept zulke menschen toejer. 4:18, *Gwen weg en uwe handelingen hebben u deze dingen gedaan, dit is uwe boosheid, dat het zoo bitter is, dat het aan uw hart raakt.* De genadige ontfermende God drukke deze woorden door zijne Geest op het.

hart van zulke menschen, tot zijne heerlijkheid en hare spoedige bekeering.

7. De goddeloosheid van zulke menschen blijkt daaruit, die doorgaans zoo spreken, om dat zij aan die waarheid geen geloof willen geven, of omdat zij lust hebben om in hare goddeloosheid en onbekeerlijkheid te leven en voort te gaan. dat zij zoo geneigd zijn om met haar vleeschelijk vijandig verstand en oordeel daar tegen te twisten en haar zelven wegens hare zonden heimelijk vrij te pleiten, en de schuld van hare verdoemenis op den Heere willen leggen. Dat is met regt genoemd het wiegtoew des duivels, daar de duivel duizenden van menschen mede zoekt in slaap te wiegen en te behouden, om dienaarden afgrond te slepen. O goddeloosheid en vijandschap tegen God! dat allervolmaakst, allerzuiverst, aller- heiligst Wezen, om dat onbevlekt allervolmaakste licht, ten onregte te willen beschuldigen van onregt, die godslasterlijke gedachten die in de rampzaligheid van duivelen en goddelooze verdoemden geschied. De God aller genade overtuige zulke menschen van hare goddeloosheid, en ontferme zich over haar naar den rijkdom van zijne barmhartigheid tot hare zaligheid.

8. Wat moeten godzalige menschen, die het heugt hoe zij voor hare bekeering ook zoo vijandig tegen God over dat stuk haar hebben schuldig gemaakt, en die dat wiegtoew des duivels tot hare smart wel kennen; wat moeten zij haar niet verwonderen over den rijkdom van Gotjs genade over haar, dat God ook die zonden, nevens alle hare zonden en goddeloosheid haar heeft vergeven, en wat hebben zij niet de waken en te bidden, om zulke opkomende gedachten, die of van den duivel of van haar verdorven deel in haar opkomen, daarover te waken om die uit haar hart te houden of te krijgen en daar verzoening over te zoeken.

Vr. Wat wil Paulus zeggen met die woorden, *die heeft Hij ook verordineerd den beelde zijns Zoons gelijkvormig te zijn?*

Antw. Dat God alien die van Hem zijn uitverkoren, het ook zoo geschikt heeft, dat al de uitverkorenen den beelde zijns Zoons gelijkvormig worden, alzo het woord verordineeren, schikken is te zeggen, volgens verklaring van onze kanteekenaars over die woorden, Hand. 13:48, *Daar geloofden erzoovelen als er ten eeuwigten leven verordineerd waren.*

Vr. Wat wil dat zeggen, den beelde des Zoons gelijkvormig te zijn?

Antw. Dat zegt voornamelijk twee zaken, eerst Christus beeld gelijkvormig te zijn in zijn lijden, Een tweede, Christus beeld gelijkvormig te zijn in heerlijkheid, alzo dat best met de meening van Paulus in den zamenhang overeen komt, volgens de kanteekeningen.

Vr. Wat is dat te zeggen, den beelde Christi in zijn lijden gelijkvormig te zijn, dat God daartoe de uitverkorenen geschikt heeft?

Antw. Dat voldoet aan Paulus zeggen, vers 17, *Zoo wij anders met Lem lijden opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden.*

2. Die waarheid dient tot troost voor de godzaligen in al haar lijden en wederwaardigheden, vs. 18, *Want ik lioude het daar voor, dat het lijden dezes tegenwoordigen tijds niet is te waardeeren bij de Heerlijkheid die aan ons zalgeopenbaard worden.*

3. Daar kunnen nu alle godzaligen staat op maken, dat alien die God uitverkoren heeft tot zaligheid van eeuwigheid, Hij die ook heeft geschikt, om door lijden geheiligd* en verheerlijkt te worden, 1 Petr. 4:1, *Dewijl dan Christus in het vleeschgeleden heeft, zoo wapent u met dezelve gedachten.*

4. Moeten alle dingen den godzaligen ten goede werken, zoo moet ook het lijden haar ten goede werken, vs. 28, en dat alles is, bij uitnemendheid tot troost der godzaligen, daar deze woorden op volgen: *want dien Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren verordineerd en geschikt den beelde zijns Zoons gelijkvormig te worden.*

Vr. Wat zegt het, het beeld zijns Zoms gelijkvormig te worden in heerlijkheid?

Antw. Gelijk Christas door lijden is ingegaan in zijne heerlijkheid, dat den godzaligen ook te voren geschikt en verordineerd waren, door lijden in te gaan in heerlijkheid, vs. 17.

2. Dat God het lijden voor de vrome menschen geschikt heeft, om haar heiliger en de heiligheid van Christas meer gelijkvormig te maken, Hebr. 2:10, *Maar deze kastijdt ons tot nut, opdat wij zijner heiligheid zouden deelachtig worden*, omdat de volmaakte heiligheid van Christas, die geen zonde gekend heeft, is het volmaakte beeld van Christas.

3. Dat Gods volk hier allengskens en met trappen opklimmen, om Christas beeld gelijkvormig te worden, 2 Cor. 3:18, *En wij alien met ongedekte aangezichten de heerlijkheid des Heeren aanschouwende als in een Spiegel, worden naar datzelfde beeld veranderd in gedaanten van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest*. Tot. dat de vrome menschen eens volmaakt verzadigd zullen worden met volkomen heiligheid en met het volmaakte beeld van Christas, Ps. 17:15, *Ik zal verzadigd worden met uw beeld, als ik zal opwaken*.

Vr. Wat zeggen die woorden van Paulus, op dat hij de eerstgeborene zij onder vele broederen?

Antw. Paulus verstaat door die woorden, dat Christus de eerstgeborene zij, dat Christus in alles de eerste en de meeste zoude zijn, en in lijden en in heerlijkheid, gelijk alle eerstgeborene onder het Oude Testament de eersten en meesten waren door haar eerstgeboorte, zeer groote voorregten bezaten boven hare broederen, waarom Ezau schreeuwende en schreiende zeide: *Mijne eerstgeboorte heeft hij genomen*. Gen. 27:36.

Vr. Wat zegt dat, opdat hij de eerstgeborene zij onder vele broederen?

Antw. Dat er vele broederen in het Oude Testament ook op dezelfde wijze uitverkoren en geschikt waren,

door lijden in te gaan in heerlijkheid, en ook waren ingegaan in heerlijkheid.

2. Dat ook onder het Nieuwe Testament vele broederen op dezelfde wijze door lijden zouden ingaan in heerlijkheid tot het einde der wereld toe.

3. Dat dat nu de schikking Gods is, dat alle de uitverkorenen, die een groot getal van velebroeders e.i zusters van Christus uitmaken, Ps. 22:23, *Zoo zal ik uwen Naam mijnen broederen vertellen*, waar- van de Heere [ezus het hoofd is, van die vele leden: Christus nu zijnde in alles de voornaamste, de eerste en de meeste, Hij haar Koning, zij zijn onderdanen, Hij haar Borg" en Verlosser, zij zijne verlostte, Hij haar Hoofd, zij zijne leden; op dezelfde wijze moesten door lijden gaan in heerlijkheid, dat Paulus zeer krachtig bewijst, Col. 1 :18, *En Hij is het Hoofd des ligchaams, namelijk der gemeente, Hij die het begin is, de eerstgeborene uit de dooden, opdat Hij in alles de eerste zoude zijn*.

4. In dit stuk ligt weer een uitmuntende troost voor alle lijdende godzalige menschen, die alien een lot hebben, om met Christus en voor en door Christus te lijden, dat zij ook alien met Hem haar Hoofd zullen verheerlijkt worden.

Daarop is toepasseiijk:

O Souvereim* God. Gij hebt Uw volk verkoren En eeuwig voorgekend, eer zij waren geboren, Vrijmagtig, e-- de grooid des werlds was geleid. Tot uwer heedijkheid, tot hare zaligheid.

U komt daarvan de 'of, tot eere van Uw Naam, Van d'engelen heirschaaer en van Uw volk te zaam.

Het Elfde Stuk.

Vr. Wat is de tweede schakel in den gouden keten van het verbond der genade?

Antw. De roeping, en die Hij te voren verordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen.

Vr. Waarin bestaat die roeping?

Antw. Het is het genadewerk door Gods Geest gewerkt in de ziel van eenen uitverkorene, waar- door Hij geroepen wordt uit de duisternis, van de staat der natuur tot het licht van den staat der genade, 1 Petr. 2:9, *Om te verkondigen dedeugden desgenen, die u geroepen heeft uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht.*

Vr. Hoe velerlei roeping komt onsin het Woord voor?"

Antw. Eene uitwendige roeping door de uitwen- dige bediening, Matth. 22:14, *Want vele zijn geroepen maar weinige uitverkoren,* en een inwendige hartveranderende, zielsvernieuwende, krachtige verlichtende roeping, 1 Petr. 2:9, en dat is de roeping daar Paulus hiervan spreekt.

Vr. Wat voor namen draagt die roeping in Gods Woord?

Antw. 1. Een geroepene door Jezus Christus., Rom. 1 :6, *Onder welke gij ook zijt geroepene Jezu Christi,* omdat die roeping een roeping tot Christus is, Matth. 11 :28, *Komt alien tot Mij, die belastzijt,* en omdat die roeping gepaard gaat met bet zalig- makend geloof dat tot Christus leid, en dat de ziel met Christus vereenigt, Joh. 6:37, *Al wat de Vader Mij geeft zal tot Mij komen,* en daarom ook genoemd, 1 Cor. 1 :9, *God is getrouxv, door welken gij geroepen zijt tot de gemeenschap zijns Zoons.*

2. Eene heilige roeping, 1 Cor. 1 :2, *Den geroepenen K'eiligen,* omdat God door die roeping heiligt en afzondert van den gemeene hoop, om hen daardoor van de wereld af te scheiden, en tot zijne gemeenschap te brengen en tot de gemeenschap der vromen, om met haar gemeenschap te oefenen.

3. Eene roeping in de genade Christi, Gal. 1 :6, *Van dengenen die u geroepen heeft in de genade Christi,* omdat de ziele door die roeping komt in de genade Christi en omdat die roeping geschied door Gods genade, Gal. 1 : 15, *En Mijgeroepen heeft door zijne genade.*

4. Eene roeping tot de hoope der zaligheid, Efez.

4:1, *Gelijkerwijs gij ook geroepen zijt tot eene hoope uwer beroeping*, omdat men door die roeping in die zalige hoope der zaligheid is, en reeds door die hoope zalig is, *wij zijn in hope zalig geworden*, Rom. 8:24.

5. Eene roeping tot Gods koninkrijk en heerlijkheid, I Thess. 2:12, *Die u roept tot zijn koninkrijk en heerlijkheid*, omdat die roeping is tot deeeuwige gelukzaligheid, Openb. 19:9, *Zalig zijn ze die geroepen zijn tot het avondmaal van de Bruilof tdes Lams*.

6. Eene roeping, gesteld bij de verkiezing en het geloof, Openb. 17:14, de geroepene en de uitverkorenen en geloovigen, omdat, die een geroepene is die is een uitverkorene en geloovige.

7. Eene hemelsche roeping, Hebr. 3:1, *Hierom heilige broeders, die der hemelsche roeping deelachtig zijt*, omdat die roeping van en uit den hemel is, en tot den hemel brengt, 2 Thess. 2:14. *Waartoe Hij u geroepen heeft, door ons Evangelic, tot verkrijging der heerlijkheid onzes Heeren Jezu Christi*.

8. Eene roeping Gods die van boven is, Fil. 3 : 14, *Tot den prijs der roeping Gods die van boven is*, omdat de geroepenen van God, van boven uit den hemel, op het einde van haar godzaligen loopbaan, hier de kroon der onverderfelijke heerlijkheid zullen ontvangen. Alle deze uitnemende benamingen van de roeping, kunnen ook met regt genoemd worden, de ware eigenschappen van die zalige roeping te zijn.

Vr. Wat is het voorname ondervindelijke van die roeping, waarom het eene roeping genaamd wordt.

Antw. 1. Men roept iemand die ver van ons is, zoo ook een mensch in den natuurstaat, is ver van God af, en leeft in eene vervreemding van den Heere, en zoekt buiten God zijn heil, daar het niet te vinden is, en door die roeping komt hij van verre nabij God, en van vervreemd van God in de gemeenschap met God, dat leert de ondervinding, volgens Efez. 2:13. *Gij die eertijds verre waart, zijt nabij geworden door het bloed van Christas*.

2. Men roept iemand die slaapt of dood is, als Christus deed aan Lazarus, Joh. 11: 43, *Jezus riep met een groote stein, Lazarus kom uit.* Zoo ook de mensch in den natuurstaat, is dood door de zonde, bijgevolg blind, ongevoelig, hard, koud in de liefde en slapende in de zorgeloosheid en gemakkelijkerheid van zijn goddeloos, wellustig, wereldsch leven buiten God en ziet en merkt zijn gevaar niet, om alle dagen schielijk in den dood en verdoemenis te storten, tot dat God hem door die roeping levendig gevoeligen werkzaam maakt, en tot zijn zielsbehoudenis doet werkzaam zijn, volgens Efez. 2:1, *U heeft Hij mede levendig gemaakt, daar gij dood waart door de zonden en misdaden, omdat de zonde den zondaar verblind en verhard, tot dat de Geest hem levendig maakt, Efez. 5:14, Ontwaakt gij die slaapt enstaat op uit de dooden.*

3. Men roept iemand door zijne stem, zoo ook geschiedt het door de stem van het Evangelie, dat is het gewone middel dat God gebruikt, 2 Thess. 2 :14, *Waartoe Hij u geroepen heeft door ons Evangelie.* 6 Als God iemand door het Evangelie zoo roept, wat heeft dan dat woord, waardoor de mensch aan zich zelven ontdekt wordt, eene groote kracht op die ziel, tot levendigmakende hartveranderende genade, dat weten best alien die het door Gods genade zoo hebben ondervonden.

4. Men roept iemand in de wereld tot groote aanzienlijke ambten, daartoe iemand noodig heeft in de politic of in de kerk, eene behoorlijke roeping en ook bekwaammaking. Toen de Heere Saul riep tot het koninklijk ambt, toen veranderde God zijn hart, 1 Sam. 10:9, namelijk geene geestelijke verandering, maar God gaf hem een koninklijke geest om te regeeren. Als God iemand roept in de genade, dan krijgt hij de zalving des Geestes, 1 Joh. 1 :20, *Doch gij hebt de zalving van den Heiligen, en gij weet alle dingen,* daartoe maakt God zijne kinderen bekwaam tot alle geestelijk goed werk, daar zij te

voren ondeugende toe waren. Daardoor worden zij geestelijke menschen om te kunnen begrijpen de geestelijke zaken, en die te onderscheiden doorhaar verlicht verstand en vernieuwd oordeel, want door die roeping worden zij bekwaam gemaakt van den Heere, om als geestelijke Koningen en Priesters, geestelijk werkzaam te zijn, om Gods deugden te verkondigen, om Gods lof te vertellen, om te vertellen wat God aan hare ziel gedaan heeft, volgens Openb. 1:6, *En die ons gemaakt heeft tot Koningen en Priesters, Gode en den Vader, tot verwondering van die dat door Gods genade ondervinden, en tot verwondering van anderen, die de zoodanigen in den natuurstaat gekend hebben, en nu zien wat verandering die menschen door hare roeping gekregen hebben, volgens jes. 61 :9, Alle die haar zien, zullen ze kennen, dat zij zijn een zaad dat de Heere gezegend heeft.* Die vier zaken worden van alien ondervonden, die de Heere naar zijn eeuwig besluit der verkiezing belooft te roepen, tot een bewijs van hare verkiezing dat ieder godzalige in zijn trap en mate ondervindt, als zij van den Heere worden geroepen.

5. Paulus vergelijkt deze roeping bij de roeping die geschiedt bij de loopbanen, Phil. 3:14, *Ik jaag naar het wit, tot den prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus Jezus, en dat heeft ook zijne zoete ondervindelijke overeenkomsten, bestaande voornamelijk in dit volgende:*

1. In de loopbaan werd niemand geroepen, of hare namen werden in het boek der loopers aangeschreven, zoo ook alle die die roepingen Gods ondervinden, zijn hare namen geschreven in het boek der verkiezing, Luc. 10:20, *Maar verblijdt u veel meer daarin, dat uwe namen geschreven zijn in de Hemelen, dat het boek des levens genaamd wordt, dat van God geopend zal worden in den grooten oordeelsdag, Openb. 20:12. En ik zag de dooden klein en groot, staande voor God, en de boeken*

werden geopend, en een ander boek werd geopend dat des levens is. Daarom laat Paulus deze roeping volgen in dezen gouden keten van het Verbond der genade; want *die. Hij te voren. gekend heeft, die heeft Hij ook geroepen.* Bijgevolg is deze roeping een onfeilbaar bewijs van de eeuwige verkiezing, in alien die van God geroepen worden, en die roeping ondervonden hebben.

2. Die geroepen werden in de loopbaan, werden geroepen om te loopen en te stridden, zoo ook alien die van God geroepen zijn, worden geroepen om te loopen en te strijden op de loopbaan der godzaligheid, waarom de Heere Jezus al de geroepenen toeroept, Luc.'13:21, *Strijdt om in te gaan door de enge poort* en niemand zal de kroon des levens ontvangen of hij moet hier wettig gestreden hebben, 2 Tim. 2:5, *En indien niemand strijdt, zoo worrit hij niet gekroond zoo hij niet wettelijkgestreden heeft.*

3. Niemand werd gekroond, in de loopbaan geroepen zijnde, voor dat hij wettelijk gestreden of geloopt had, zoo ook het loopen en strijden in de loopbaan der godzaligheid moet geschieden wettelijk hij moet van God door zijne genade geroepen zijn, en strijden en loopen naarden regel van Gods Woord: Gal. 6:16, *En zooveel als er naar dezen regel wandelen, over die zal zijn zijne vrede en barmhartigheid.* En op die wijze ondervinden het alle geroepene godzaligen, omdat al die den Heere roept tot heerlijkheid, die worden van God geroepen tot deugd en godzaligheid, 2 Petr. 1:3, *Desgenen die ons geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd.* (

4. Die geroepen werden in den loopbaan, die moesten loopen en strijden tot den einde toe, want aan het einde hing de kroon, zoo ook, alle geroepene, heilige, Godzaligen moeten volharden tot den einde toe, om de kroon der zaligheid te geneten, Matth. 24:13. *Maar wie volharden zal tot dem einde toe die zal worden.* Zeer opmerkelijk zegt Paulus, 2 Tim. 4:7, 8, *Ik heb den goeden strijd gestreden.*

Ik heb den loop geeindigd, Ik heb het geloof behouden, voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid welke mij de Heere, de rechtvaardige Regter in dien dag geven zal, en niet alleen mij, maar ook alien, die zijne verschijning hebben liefgehad

Vr. Welke nuttige aanmerkingen maakt gij over dit stuk?

Antw. 1. Dewijl niemand van zijn eeuwige verkiezing kan verzekerd zijn, als door en uit zijne roeping, zoo is het ieders pligt zich zelven te onderzoeken, of hij een van God geroepene is, om van zijne verkiezing verzekerd te zijn, en om zijne verkiezing daaruit op te maken, volgens 1 Petr. 2:10. *Voorts broeders be.naarstigt u te meer om uwe roeping en verkiezing vast te maken,* dat is, om uit uwe roeping van uwe eeuwige verkiezing verzekerd te zijn, volgens de verklaring onzer kanteekenaars.

2. Daartoe is zeer nuttig, dat ieder deze ondervindelijke vier stukken hem zelven eens afvraagde, mijne ziel, kent gij wat van dat vervreemden van God van verre, of wat nabij den Heere geraakt te zijn, kent gij dat eertijds mijne ziel, die eertijds verre waart zijt nabij geworden, mijne ziel kent gij wat het is van dood levend geworden te zijn, kent gij de inwendige roeping, door de uitwendige stem des Evangelies, kent gij mijne ziel, wat het is, door die roeping bekwaam gemaakt te zijn, tot geestelijke werkzaamheden: daar de mensch in de natuur ondeugend toe is? om door die stukken eens door te loopen en in mijn eigen ondervindig eens in te zien, of ik een geroepene ben, en dan mijne verkiezing daaruit te besluiten. > n door het geloof van redeneringen, des Geestes licht in te roepen, en bidden om het stuk op te maken.

3. Wat zou het nuttig zijn, als ieder, die ditleest hem zelven eens afvraagde, mijne ziel, zijt gij al van God geroepen op den loopbaan, zijt gij al aan het strijden en loopen op dien loopbaan, mijne ziel, strijdt en loopt gij al wettig, uit eenen goeden grond der

opreghtheid en naar eenen goeden regel van Gods Woord en tot een goed einde, tot Gods heerlijkheid en uwe eigene zaligheid. Mijne ziel, wilt gij in Gods kracht ook volharden, wel wacht dan ook de kroon op het einde.

4. Wat is onze gezuiverde gereformeerde religie niet troostelijk, die wegens dit stuk der roeping leert, dat men van zijn eeuwige verkiezing en zaligheid kan verzekerd zijn nit zijne roeping, daar men in de roomsche kerk leert, dat niemand van zijne genade kan verzekerd zijn, en daar niet naar staan moet.

5. Wat zijn er al natuurlijke menschen in de gereformeerde kerk zelfs, die dat stuk niet gelooven en der vromen verzekering voor inbeelding aanzien, omdat zij de inwendige roeping niet kennen. 6. Wat zijn zoodanigen nog blind en ongelukkig, mogt deze zuivere waarheid den zoodanigen tot overtuiging dienen van hare blindheid en dwaasheid, tot hare spoedige bekeering.

6. Wat maken vrome menschen haar in dit stuk niet schuldig, dat zij niet meet werk maken om uit hare roeping haar te benaarstigen om hare roeping en verkiezing vast te maken, om tot verzekering te komen.

7. Wat is er eene algemeene duisterheid in deze duistere geestelijke dagen onder de vromen en hoe weinig vaste, gefondeerde, verzekerde vromen worden in onze dagen gevonden. 6. Dat de Heere zijn licht aan zijne kinderen beliefde te geven, tot hare spoedige verzekering.

8. Wat zijn er onverschillige vromen in onze dagen, die de verzekering zoo noodzakelijk niet stellen, daar het ons in Gods Woord zoo dringend wordt aanbevolen, om ons te benaarstigen, om tot verzekering te komen.

9. Wat handelen zoodanige vromen verkeerd, die van den duivel en van haar eigen hart bedrogen worden, alsof de verzekering tot zorgeloosheid leidt, en als men verzekerd wordt, dat men dan zorge-

loozter wordt en zoo feeder dan niet leeft. 6. Wat werken zulken met haar praktijk tegen hare belijdenis aan van onzen catechismus, die zegt dat datonmo- gelijk is, tegen onze partijen in de 64 vragen van onzen Heidelbergschen catechismus. Zoodanige vromen mogen wel gelooven dat haar de satan en haar eigen hart daarin bedriegt, en dat de duivel onder Gods toelating aan dat snoer vasthoudt om haar van hare verzekering af te houden; omdat zoolang de vromen onverzekerd leven, zij God zijne eer niet zoo kunnen geven, om Hem te danken voor hare ontvangene genade, om voor haar zelven met veel meer troost en blijdschap te leven. De God aller genade opene zijne kinderen hare oogen, om hare verkeerdheid te zien en het bedrog des duivels, tot hare spoedige verzekering. Amen.

10. In dit stuk is te zien, hoewel gepast het is, dat deze twee verzen genoemd worden den gouden keten van het genaden-verbond, daar Paulus afklirrt van het eeuwige besluit der verkiezing tot de zalige roeping die in der tijd geschiedt, en dan verder zal afklimmen tot de voorname goederen des genaden-verbonds die volgen. Wat is dat een nuttig stuk tot opening van het genaden-verbond, dat het ook daarin gelijk in alles welgeordineerd is. De Heere verlichte zijne kinderen, om daar veel licht door te ontvangen. Amen.

11. Moest de Heere Jezus de eerstgeborene zijn onder vele broederen, om in alles de eerste, de meeste, de voornaamste zijner broederen te zijn. Wat is dat niet in alles gepast op den Zoon Gods, de Borg van het genaden-verbond. 1. De eerstgeborenen onder het oude Testament hadden het regt om te heerschen over al hare broederen, Christus Jezus is de AHeenheerscher van al zijn volk en broederen, Ps. 45: 12, *Dewijl Hij uw Heer is, zoo buigt u voor Hem neder*, daarom wordt van Hem gezegd, Ps. 72:8, *En Hij zal heerschen van zee tot zee en van de rivieren tot aan de einden der aarde*. 2. De eerst-

geborenen hadden een dubbel deel in de goederen boven hare broederen. De Heere Jezus heeft den Geest ontvangen, niet met die mate, als zijne broederen maar boven. die mate zijner broederen, Ps. 45:8, *Daarom heeft U o God uw God gezalfd met vreugde olie boven awe medegenooten*, 3. De eerstgeborenen waren de dubbel gezegende, ontvanger de voortreffelijkste zegeningen van hare ouders, Gen. 27:28, 29. Christus is de eerste en meesgezegende als Middelaar van zijnen Vader, als het hoofd boven de leden, Ps. 45:3, *Gij zijt veel schooner dan de menschen kinderen, genade is uilgestort in uwe lippen. daarom heeft u God gezegend in eeuwigheid*. 4. De eerstgeborenen waren de voornaamste om anderen te zegenen. Christus is de groote Zegenaar, want Hij is dat gezegende zaad, in wien alle geslachten der aarde zouden gezegend worden. 5. De eerstgeborenen moesten den Heere opgeofferd worden. Christus heeft hem zelve geofferd als Borg en is alzoo de voornaamste in zijn lijden, gelijk Hij de voornaamste is in heerlijkheid boven zijne broederen, en zoo in alles de eerste en de meeste.

12. Wat ware het wenschelijk en nuttig voor Gods volk, dat zij dat gelooviggebruik van Christus wisten te maken, om Hem in alles zoo te erkennen, en geloovig gebruik van Hem te maken. Op dat vorige stuk is toepasselijk:

Wat is 't een zalig volk, dat van God is verkoren, Geroepen in der tijd, uit duisternis herboren, Tot dat wonderbaar licht, door d' Evangeliestem, Door 'sGeestes kracht gewrocht en toegeschikt van hem Die daar van toekomst lof en eer en heerlijkheid, Van 't volk, voor wien dat goed voor eeuwig is bereid. Hier toe te brengen, en met loven en met psalmen Te zingen, om zijn roem eens eeuwig uit te galmen.

Het Twaalfde Stuk.

Vr. Wat is de derde schakel in den gouden keten van het verbond der genade?

Antw. De regtvaardigmaking, en die Hij geroepen heeft, deze heeft hij ook geregvaardigd.

Vr. Waarin bestaat de regtvaardigmaking?

Antw. Het is de regterlijke doch genadige daad des Vaders, vloeiende uit zijne eeuwige liefde, dat Hij alleen om Christus wil den uitverkorenen, ellendigen, doemwaardigen, doodschuldigen, goddeloozen zondaar of zondares hare zonden vergeeft, en haar het regt schenkt tot het eeuwige leven en de zaligheid, dat zij door het geloof aannemen en zich toeegenen.

Vr. Wat zijn de voorname stukken der regtvaardigmaking?

Antw. 1. God de Vader die regtvaardigt.

2. De zondaar wordt gerechtvaardigd.

3. De bewegende oorzaak, Gods vrije liefde.

4. De verdienende oorzaak, Christus verdiensten.

5. De regtvaardigmaking zelfs bestaat in de vergeving der zonden en het regt tot de zaligheid.

6. Het middel is het zalmakend geloof.

7. De werkmeester des geloofs, God de Heilige Geest.

Vr. Waarom wordt de roeping voor en de regtvaardigmaking in orde na de roeping gesteld?

Antw. Omdat de roeping en de regtvaardigmaking wel op eenen tijd geschieden, maar in orde volgt de regtvaardigmaking. De roeping is de voorkomende genade, en de regtvaardigmaking is de vrijmakende genade, van zondenschuld, vloek en straf, en ook omdat het eene regtvaardigmaking des geloofs is, zoo moet het geloof zijnen invloed hebben aan de zijde der ziel in het stuk van de regtvaardigmaking.

Vr. Wanneer wordt eene ziel geregvaardigd?

Antw. Op denzelfden tijd als zij geroepen, vernieuwd en wedergeboren wordt, op dat stondekje

der minne, dat God over haar bepaald had, Ezech. 16:8, *Als ik nu bij a voorbij ging, zag Ik u, en ziet uwen tijd was de tijd der minne, en zoo breide Ik mijnen vleugel over a ait.*

Vr. Wat is het wezentlijke onderscheid dat er is tusschen de regtvaardigmaking en de heiligmaking?

Antw. 1. De regtvaardigmaking gaat voor, de heiligmaking volgt in orde.

2. De regtvaardigmaking geschiedt geheel volmaakt Ps. 103:3, *Die al awe ongerechtigheid vergeeft*, maar de heiligmaking geschiedt maar ten deele hier, doch zal eens volmaakt voltrokken worden in de heerlijkheid.

3. De regtvaardigmaking geschiedt buiten den zondaar aan de zijde Gods, maar de heiligmaking geschiedt binnen den mensch, door de instortende genade des Heiligen Geestes in de ziel.

4. De regtvaardigmaking gaat over de schuld, straf en verdoemenis der zonde, om die geheel weg te nemen; maar de heiligmaking gaat over de inwendige smet en verdorvenheid der zonden, om die allengskens weg te nemen in dit leven, om na dit leven tot de volkomen heiligheid te geraken.

5. Door de regtvaardigmaking krijgen zij het regt tot de zaligheid en de heiligmaking, en het leven in heiligmaking is de weg tot de zaligheid.

6. De heiligmaking der vromen van binnen in haar, is voor de vromen een bewijs, van hare regtvaardigmaking buiten haar, want schoon die twee weldaden en genade giften Gods, die de voorname goederen des genaden-verbonds uitmaken, zijn onderscheiden, zoo zijn zij nogtans nooit gescheiden.

Vr. Wat onderscheid is er tusschen het voornemen Gods om zijn volk te regtvaardigen, en tusschen de regtvaardigmaking zelf?

Antw. 1. Het voornemen Gods om haar te regtvaardigen, heeft God na het besluit der verkiezing van eeuwigheid genomen. Rom. 9:11, *Opdat het voornemen Gods, dat na de verkiezing is, vast bleef.* Maar de regtvaardigmaking geschiedt dadelijk, op den tijd

der minne, als God eene ziel regtvaardigt en niet eerder, al zoo weinig als Christus lijden en voldoening niet eer is geschied, voor dat Christus dadelijk aan het kruis geleden heeft, schoon het ook in Gods eeuwig voornemen was, dat Christus in der tijd lijden zoude, waarom gezegd kan worden, *dat het Lam geslacht is, voor de grondlegging der wereld*, namelijk in Gods voornemen en besluit, Openb. 13:8.

2. Het is naar het eeuwig voornemen Gods, dat Gods volk in der tijd wordt gerechtvaardigd. *God zijn al zijne werken van eeuwigheid bekend*, en zoo is dat eeuwig voornemen Gods, de bron, fontein en oorsprong, dat God voorgenomen heeft, naar het besluit der eeuwig verkiezing zijn volk te rechtvaardigen niet alleen, maar dat is de fontein, daar alle genade en zaligheid van God in der tijd, tot zijn volk uit voortvloeiën, de eenige bewegende oorzaak van hare regtvaardiging.

3. De regtvaardigmaking des zondaars voor God komt maar eerst te pas als een mensch schuldig, zondig en goddeloos is, want het is God, die den goddelooze regtvaardigt, bijgevolg zoo moet de mensch een goddeloos en zondig schepsel zijn, eer dat de regtvaardigmaking voor hem noodig is.

Vr. Wat onderscheid is er tusschen de regtvaardigmaking die aan Gods zijde in zijne vierschaar geschied, en tusschen de toepassende daad des geloofs, die in de conscientie der ziel geschiedt, om haar door het geloof toe te eigenen?

Antw. Aan alle vrome menschen geschiedt de regtvaardigmaking aan Gods zijde; op denzelfden tijd als zij geroepen en wedergeboren worden, worden zij in Gods vierschaar gerechtvaardigd 'in het begin der min, en al stierven dezulken kort daarna, met den moordenaar aan het kruis, zij zouden naar den hemel gaan. Daarom spreekt Paulus ook van zijne regtvaardigmaking op den weg naar Damaskus geschied, *Maar mij is barmhartigheid geschied*, maar de regtvaardigmaking, die in de conscientie der vromen, om

haar dat toe te eigenen geschied, dit gebeurt zeer dikwijls vele jaren daarna aan hare zijde door het geloof.

Vr. Terwijl de regtvaardigmaking geschiedt door het geloof, hebben dan al die vrome menschen, die haar dat niet kunnen toeëigenen, het geloof niet ?

Antw: Ja alle vrome inenschen krijgen het geloof zoodra zij in Gods vierschaargerechtigd worden, maar het is het geloof van opzien met den tollenaar, of het geloof van aankleven met de Kananische vrouw, of het worstelende geloof, het hongerende, dorstende geloof, het toevlugtnemend geloof, of dergelijk geloof.

Vr. Dewijl het allerkleinste geloof der vromen genoeg is om haar te regtvaardigen in Gods vierschaar, dewijl het niet is om het geloof, maar door het geloof, dat zij geregtvaardigd worden, en dat het kleinste geloof zoowel het geloof is in het wezen der zaak als het grootste, en dat het kleinste geloof zoowel het zaligmakend geloof is als het grootste, en dat het maar in de trappen verschilt en niet in het wezen der zaken, waar komt het dan van daan, dat klein zwakgeloofige menschen de regtvaardigmaking, door dat zwakke geloof zich niet kunnen toeëigenen, om een gerechtigd met bewustheid in zijn eigen conscientie te zijn?

Antw. 1. Omdat het klein zwak geloof, schoon zaligmakend aan de zijde Gods, en haar met den Heere Jezus vereenigende is, aan hare zijde niet sterk of groot genoeg is om zich toe te eigenen, dat zij een geregtvaardigde is, en zoo blijft hare conscientie beroerd en met vrees bezet, en daarom hebben zoodanigen noodig, dat God haar geloof vermeerderd, sterkt, en dat Hij haar schenkt het geloof van toeëigening, van vertrouwen, om het te mijnen en haar toe te eigenen door het mijnent geloof, Hoogl. 2:16, *Mijn Liefste is mijne en ik ben zijne.*

2. Zoolang een geregtvaardigde in Gods vierschaar het zwakke, klein geloof heeft, zoo wordt dat geloof, schoon zij het dagelijksch oefenen, haar betwist, of

het wel het opregte geloof is, en de ziel heeft doorgaans noch licht noch kracht genoeg, om te zien en te gelooven en vast te houden, dat dat het ware zaligmakend geloof in haar is, en zoo blijft de conscientie beroerd van dezulken, en kan tot geen voile vrede komen door vertrouwen, zoolang tot dat zij door den Geest gesterkt worden, om met het geloof van toeëigenen, het rustende, vertrouwende, steunende geloof haar dat toe te passen, Hoogl. 8 : 5, *En daar liefelijk leant op haar Liefste*, dat is het geloof van vertrouwen.

Vr. Is het geloof en de verzekering der genade onderscheiden ?

Antw. Ja want alle vrome menschen hebben het geloof, maar de minste leven in voile verzekering, waarom ook de verzegeling tot verzekering van het geloof wordt onderscheiden, Efez. 2 : 13, *In denwelken gij ook, nadat gij geloof d hebt, zijt verzegeld met den Geest der belofte.*

Vr. Hoe lang kan dat wel duren, dat eene ziel, die waarlijk een geregtvaardigde in Gods vierschaar is, evenwel aan hare eigene conscientie duizende malen vrees, dat zij nog geen gerechtigd is, en bijgevolg met weinig vrede in hare conscientie leeft, en hare dagen met veel beroeringen, twijfelingen en benauwdheden in hare conscientie doorbrengt?

Antw. De ervaring leert, dat het wel tien, twintig, dertig jaren duren kan, dat vromen door het aanklevend geloof den Heere aankleven met veel strijd en donkerheid en beroering en twijfelend leven, daar de genade in haar voor andere vromen zoeklaaris, dat niemand van de vromen die haar van nabij kent, daaraan twijfelt, en dat zij evenwel voor haarzelve noch licht noch kracht hebben, om haar dat toe te eigenen, daar zij nogtans al dikwijls veel van den Heere genoten hebben en noggenieten, maar kunnen het evenwel voor het genaden-werk niet houden, noch opniaken voor zich zelve.

Vr. Wat zijn wel de vbornaamste oorzaken, dat

vele vrome menschen zoo weinig verzekering hebben, en in zoo veel twijfeling en vrees leven en hare dagen doorbrengen?

' Antw. I. Van Gods vrijmagt; gelijk God vnmagtig is in hetgene Hij geeft uitwendig, de eene meer de andere minder goederen in de wereld, zoo is God ook vrijmagtig in het bedeeleu zijner genade in de trappen, de eene meer believende te geven dan de andere, naar zijne vrijmagt. Het gaat met de vrome menschen in dat stuk van regtvaardigmaking, als met de manna rapers, die veel verzamelden, hadden niet over, en die weinig hadden kwamen niet te kort, zoo zijn de kleinste gekrookte rietjes zoo wel geregtvaardigd in Gods vierschaar, als de grootste eikenboomen der geregtigheid.

2. Dat vele vromen leven in de wereld met veel kommer en slommer en onderdrukking onder natuurlijke menschen, en hebben weinig opwekking, en vele afleidingen en verleiding en tegenloop, en bij al des duivels bestrijdingen en de kracht der verdorvenheid, vele bittere ontmoetingen, zoodat zij als een lelie onder de doornen leven, waardoor het werk der genade wordt te onder gehouden, en zoodanigen met weinig blijdschap en verzekering en met veel smarten hare dagen doorbrengen, die moeten zich troosten, met die belofte, Ps. 126:5, *Die met tranen zaaijen, zullen met gejuich maaijen.*

3. Als iemand in zijne jongheid het begin der genade ontvangt, en in Gods vierschaar al geregtvaardigd is, en komt eer hij doorbreekt in de genade, in de afleiding en verleiding der wereld, en doet met de wereld mede, gevende veel ergernis, zoodanigen moeten dat doorgaans met veel donkerheid bekoopen, omdat zij tegen zoo veel klopping harer conscience en tegen genadenlicht gezondigd hebben. Zeker godzalig heer klaagde daarover, dat de Heere hem deed zien dat het daar van daan kwam, schoon hij feeder en godzalig leefde, omdat hij in zijne jongheid wasafgeweken, en tegen veel genadenlicht gezondigd had, en de

wereld een tijd langgelijkvormig was geworden, dat beklagde hij zeer, ziende dat de Heere hem daarom met zoo veel duisterheid vele jaren beliefdde te laten leven.

Vr. Wat is wel het voorname dat eene ziel ondervindt en gewaar wordt, als de regtvaardigmaking aan haar geschiedt?

Antw. Zij ondervindt alles wat er in devierschaar van een wereldsch regter geschiedt, als een veroordeelde patient vrijgesproken en geregtvaardigd wordt en dat bestaat in het volgende:

Vooreerst. In een vierschaar is een regter; zoo ondervindt eene ziel dat zij met een regtvaardig en heilig Regter te doen heeft, een God die alle dagen toorn, en de Geest Gods overtuigt de ziel in de vierschaar van hare conscientie als een doemwaardige, en daagt haar voor zijn oordeel te moeten komen, en zoo wordt de vierschaar gespannen in de conscientie, die haar benaauwt, beroert en aanklaagt bij den Vader, die haar als de Regter van hemel en aarde voorkomt.

2. In een vierschaar is een veroordeelde patient; zoo is de ziel verlegen en veroordeeld door des Geestes overtuiging, dat zij haar verloren staat ziet en zich zelve vindt verloren, verlegen, benauwd, biddende met een Tollenaar voor God: *Heere, wees mij arm zondaar genadig*, Luc. 18:13.

3. In een vierschaar zijn beschuldigers; zoo ook, de ziel wordt beschuldigd, 1. Van den satan, 2. Van de wet, die haar veroordeelt, dat zij tegen alle geboden Gods gezondigd heeft, volgens het geestelijkder wet.

Dat de begeerlijkheid tot zonde, ook zonde is, en van God daarvoor gehouden wordt, waarvan hare conscientie haar bok veroordeelt, en zij zich zelve veroordeelt, zoodat de ziel zich zelve moet veroordeelen en uitroepen, Ps. 130:3, *Heere zoo GiJ de ongeregtigheden gadeslaat, wie zal bestaan?*

4. De ziel doet al wat zij doen kan, om genade als een arme patient biddende, en als de ziel dat wat gevoelig en met tranen doen kan, dan heeft zij hoop. Even als een patient, die al doet wat hij

kan om zijn regter te bewegen; zoo doet ook de ziel; zij gaat reformeren, zonden laten, deugden doen, en zoekt heilig te leven, om dan beterbijden Heere te staan. Zoo diep ligt de ziel in Adam ge- vallen, dat zij alles wil doen wat zij kan, om genade te krijgen. Zoo diep ligt de ziel gevallen onder het werk-verbond; dan zoekt de ziel het eens in hare tranen, dan eens in hare goede gestalte, dan eens in haar pligten, naardat zij die wat wel verrigten kan; dan heeft de ziel hoop dat het nog gaan zal, door de zwaarte van hare zonden te zien of te voelen; dat gaat er al om en wordt op die wijze ondervonden.

5. In een vierschaar is een advokaat of voorspraak voor een patient bij den regter; dat doet de Geest, die de Geest van Christus is, zij zien den Heere Jezus, den Borg, den Middelaar van het Verbond der genade, in zijne dierbaarheid, noodzakelijkheid, en bewerkt door hetzaligmakendgeloof van Christus, drijft haar naar Christus, en leidt haar tot Christus, Ps. 45:15, *In gestikte kleederen zal zij tot den Koning geleid worden.* Christus komt haar voor, noodigende haar, Matth. 11:28, *Komt herwaarts alle vermoeiden en belasten, en Ik zal u rust geven voor uwe ziele.* Dan wordt de ziel bewogen, om van de wet naar Christus te gaan, en te zien dat Christus het einde der wet is. Dan neemt zij de toevlugt door het geloof tot Christus, dan ziet zij door het geloof op Christus, om door Hem behouden te worden, dan begeert de ziel Christus, dan ziet de ziel dat zij buiten den Heere Jezus verloren is, en dat al het andere haar niet- helpen kan, dan wenscht en begeert de ziel in Hem gevonden te worden. 6 de Heere Jezus is haar zoo dierbaar, als haar alles ontvalt, 1 Petr. 2:7, *U dan die gij geloof t is Hij dierbaar.* Zij gaan door Christus tot den Vader, pleitende op zijne gerechtigheid, biddende: *Aanschouwt mij niet in mij zelve, maar aanschouwt mij in dien Geliefde.* En zoo raakt de ziel allengskens meer van onder het werk-verbond en van de Wet tot het Genaden-

Verbond, en tot den Borg en Middelaar van het Genaden-Verbond om behouden te worden. Dit alles gaat er om in de ziel.

6. Als de Geest Gods de ziel meer licht en kracht des geloofs geeft, om Christus door het geloof aan te nemen, op zijn eigen aanbieding zich zelve aan Hem overgevend, om hare zaligheid buiten zich- zelve in Christus te zoeken, en haar op zijne aan- gebodene gerechtigheid durft nederleggen, om hare gansche zaligheid op Hem te wagen, op des Vaders belofte, *dat die in Hem gelooven, vergeving der zonden zullen hebben;* en dat de ziel daarop steunen en zich dat toeigenen kan; dan wordt de ziel ge- regtvaardigd in hare conscientie, en gelooft dat haar alle hare zonden om Christus wil vergeven zijn, en dat haar het regt tot de zaligheid van God uit genade geschonken is; en dan gelooft de ziel, dat zij in Gods vierschaar geregtvaardigd is. Dit alles leert de ondervinding in de vromen, dat het op deze wijze toegaat, als eene ziel in Gods vierschaar en ook in de vierschaar van hare eigene conscientie geregtvaardigd wordt.

7. Van dat alles geeft de Geest Gods sommigen van de regtvaardigen, die geregtvaardigd zijn, het zegel, het getuigenis en den witten keursteen, waar- van gesproken wordt in het boekje, *het Kinderdeel der Vromen tot hare verzekering.*

Vr. Wat nuttige aanmerkingen maakt gij over dit stuk ?

Antw. 1. Wat is God wijs en goed over zijn volk, dat Hij haar, als Hij haar regtvaardigt, zoo bewerkt door zijnen Geest, waaruit dat zij daarna weten en geloovig besluiten kunneri. op wat tijd en wijze dat zij geregtvaardigd zijn, als alle die zes ondervinde- lijke stukken in haar zijii omgegaan, hier even te voren gesteld, waaraan eene ziel zich toetsen kan, of zij naar het Woord en de ondervinding der vromen het ook zoo heeft ondervonden, om het besluit op te maken.

. 2. Die van jongs af genade krijgen en geregtvaardigd worden, die is dat stuk zoo klaar niet, en die weten den tijd zoo niet, omdat zij het in hare jonge jaren ondervonden hebben, als zij het niet kende, en daarover wegens hare jongheid zoo goed niet konden oordeelen, als die tot jaren gekomen zijn, hoewel al zulke vromen hare ondervinding overeenkomen, met die in der tijd geregtvaardigd zijn; maar de tijd en wijze hoe het in het begin is toegegaan, dat weten doorgaans die, die in hare jonge jaren geregtvaardigd zijn zoo niet.

3. Wat is deze gouden keten niet nuttig om het Genaden-Verbond meer te leeren kennen, ookinhet stuk van de vrije regtvaardigmaking, om de vrije genade Gods daarin te zien.

4. Wat leven menige vromen, zijnde vele jaren geregtvaardigd in Gods vierschaar, en die in hare eigene conscientie met veel vrees en benauwdheid over dit stuk zijn aangedaan.

' Vr. Hoe is dat te verstaan, dat de ziel geheel vol- maakt geregtvaardigd is, daar zij, nadat zij geregtvaardigd is, nog zoo zondig blijft, en dagelijks om de vergeving van hare zonden bidden moet?

Antw. 1. De regtvaardigmaking, daardoor wordt de ziel geregtvaardigd van de schuld en straf der zonde, maar niet van de smette der zonde, die blijft haar nog bij tot dat zij sterven.

2. Al is er geene verdoemenis voor een geregtvaardigde, die door het geloof geregtvaardigd is, volgens Rom. 8:1, zoo blijft er nog wat verdoemelijks in haar over, ook al zijn zij geregtvaardigd, ja al zijn zij daarvan verzekerd, zoo past haar dagelijks als doemwaardigen in zich zelven, doch begenadigden, hare doemwaardigheid voor God te belijden, en te gelijk Gods genade te roemen, en God daarvan de eere te geven. Dat is de praktijk der heiligen van alle tijden geweest, en het zal de praktijk der godzaligen blijven zoo lang als er een godzalige in de wereld leven zal.

3. Dewijl alle geregtvaardigden dagelijks struikelen in vele, en dat vrome menschen wel zwaar in zonden kunnen vallen en ook vallen, waardoor hare conscientie haar beklaagt, en dat zij de bewustheid van de regtvaardigmaking in hare conscientie kwijt raken, schoon die in Gods vierschaar altijd dezelfde blijft, zoo moeten de vrome menschen al dikwijls met den geregtvaardigden David bidden, Ps. 25:11, *Heere vergeef mij mijne ongerechtigheid, want die is groot*, en met dienzelfde geregtvaardigde David, Ps. 51 :1. *Zijt mij genadig o God naar awe goedertierenheit*, En omdat de vromen door de zonde, daar zij in vallen, hare conscientie zoo beroeren en benauwen kunnen, alsof zij nooit de bewustheid van hare regtvaardigmaking gehad hebben, en die geheel kwijt kunnen raken, en wel kermen moeten, Ps. 51 :14, *Geeft mij weder de vreugde uwes heils*; zoo moeten zij bidden om de vergeving der zonde, daar zij het bewijs door de zonde zoo menigmaal van kwijt worden, om dat weder te krijgen, en zoo bidden zij al haar leven om de vergeving der zonden. En wat dat is als een vroom mensch op zijne knieën voor God ligt, en kermt voor den Heere, ontfermt U mijner over een doemwaardigen, doodschuldigen, vloekwaardigen, melaatschen, ellendigen, doch begenadigden worm; dat is de natuurlijke menschen niet wijs te maken, omdat zij dat zoo niet ondervinden, omdat zij nog genadeloos zijn.

Vr. Wat zijn de voorname gevolgen dier regtvaardigmaking der vromen?

Antw. 1. Vrede met God, Rom. 5:1, *Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door Jezus Christas onzen Heere, een vrede Gods die alle verstand te boven gaat*.

2. Vrede met de conscientie hebben zoodanige vromen, die geregtvaardigde in hare eigene conscientie door het geloof geworden zijn. Wat dat is onthaald te worden met die lekkernijen van eene bevredigde conscientie, weet niemand als die het ondervindt,

volgens Jes. 54:13, *En de vrede awer kinderen zal* ^3° God^wordt haar Vader om Christus wil, die te voren haar vertoornd Regter was, want door het ge loot zijn zij kinderen Gods, daar zij te voren ^{wa^{re}J^l} *kinderen des toorns gelijk alien de anderen*, Efez. 2:3.

4. Hare regtvaardigmaking is haar het onfeilbaar bewijs van hare eeuwige verkiezing, *want die Hijte voren gekend heeft, die heeft Hij ook geregivaardigd.*

5. Door die rechtvaardigmaking is Gods volk bevrijd van zonden, schuld, straf en verdoemenis, om de geregtigheid van Christus, die als Borg voorhaar heeft voldaan; en zijne geregtigheid en heiligheid die zij door het geloof aannemen, wordt de hare door toerekening, en zoo hebben zij het regt tot de zaligheid, en hare personen worden God aangenaam, en dan hare daden, Gen. 4. *God zag Abel en zijn'offer aan*, eerst Abel en dan zijn offer.

Tot slot. 1. Wat zien wij hier niet uit het verkeerd handelen der vromen, die als de Heere haar door zijnen Geest overtuigt van haren ellendigen verloren staat, die dan alles doen wat zij maar kunnen om eerst heilig te zijn, en God tebewegen of te behagen met hare pligten en deugden, en zoeken eerst geheilgd en dan geregivaardigd te worden. Daar van daan komt al dat sukkelen en verkeerd werken in het begin van hare verandering, en dat zij zoo sukkelen en zoo weinig voortgang maken in de genade, tot dat de Heere haar de oogen wat meer opent van haar verstand en oordeel, om te zien dat zij eerst moeten zoeken geregivaardigd te worden, en dan geheilgd, en dat zij niet als heiligen, maar als goddeloozen moeten geregivaardigd worden, en dat al haar bidden, schreijen, pligten en alle andere zaken haar niet kunnen helpen in het stuk van regtvaardigmaking, maar dat zij alleen door de geregtigheid van Christus, zoo goddeloos en slecht als zij zich bevinden, moeten geregivaardigd worden, en dat zij dat door het geloof op het onfeilbaar Woord uit vrije genade moeten

aannemen, en haar toeëigenen op de belofte en noodiging, gedaan aan ellendigen, doemwaardigen in zich zelve; en dat is de weg om dan als een geregivaardigde door het geloof in vereeniging met Christus te gaan werken, om dan deugden en pligten te doen als een geregivaardigde door het geloof, enkel en alleen uit dankbaarheid en erkenenis voor de genotene verlossing, en om uit liefde tot God en uit vrees voor God, en in gehoorzaamheid en dankbaarheid aan God, de pligten en deugden te verrigten.

2. Dat laatste stuk, om zich zoo melaatsch en ellendig als men is, maar over te geven, om op het vrije aanbod Christus door het geloof aan te nemen, is zoo zwaar voor onze natuur, die zoo diep gevallen ligt in Adam en in het werk-verbond, dat zeker vroom begenadigd mensch eens tegen mijzeide: dat -de Heere mij gebood om het allerzwaarste te doen ■ dat iemand kan opgelegd worden, ik zoude het eerder kunnen doen als gelooven. En dat is de waarheid, en daaruit blijkt dat gelooven een werk is, daar de Almachtige kracht des Geestes toe noodig is. Dien Geest hebben vrome menschen noodig inte roepen: *Heere ik geloof, maar komt mijn ongelooft te hulp.*

3. Die vromen, die God geeft in zulk een mate te gelooven, dat zij hare eeuwige zaligheid enkel op den Borg, op de vrije genade in Christus leggen, en die zoo krijgen te gelooven, kunnen hieruit zien wat een schat zij boven anderen ontvangen hebben, dat zij geloovig haar dat kunnen toeëigenen, om God daarvan de eere te geven, en veel ontferming te hebben en te oefenen met zoo veel sukkelende, zwak- en kleingeloovige vrome menschen.

4. Wat kan hier niet uit gezien worden, hoe noodig dat vrome hebben, die eerstbeginnde zoo verkeerd werkende zijn, om den ontfermende Hooge-priester te hebben, om hare Voorspraak bij den Vader te zijn, om verzoening te doen over al dat verkeerd werken, en hoe zij Christus noodig hebben om zijn oogenzelf tot verlichting meer te hebben, en

den Geest Gods in te roepen om zijn licht en kracht, om te gelooven in meerder mate.

5. Wat is dit een stuk om natuurhijke menschen te overtuigen. 1. Zoo lang als zij die zes ondervinde-Hike stukken niet hebben onderyonden, die hier voren gesteld zijn dat vromen ondervinden, dat zij tot nog toe niet geregvaardigd zijn in Gods vierschaar. 2. Zoo lang als iemand nog niet geregvaardigd is, zoo heeft hij nog geen bewijs dat hij een uitverkorene is, want *dien Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij geregvaardigd*, en zoo is de regtvaardigmaking een bewijs van de eeuwige verkiezing. 3. De zuivere bevassing te hebben van de regtvaardigmaking en die waarheid door het historisch geloof te kennen en toe te stemmen. Zoo lang als er de ondervinding, hoe het toegaat, als iemand geregvaardigd wordt, niet bij komt dan kan de bloote bevassing van die waarheid niemand zalig maken. O mogt iemand, die op de bloote bevassing steunt, dat men door vrije genade in Christus moet geregvaardigd worden en dat men dat alleen door het geloof aanneemt, en al de dierbare waarheden die in onze gezuiverde Gereformeerde religie zoo zuiver geleerd wordt, omdat de zuivere bevassing van de zaak der regtvaardigmaking de zaak zelfs niet is, door de ontfermende genadige verbonds God de oogen geopend worden, om te zien en om haar te ontdekken tot hare zaligheid. 4. Hieruit is te zien, dat, zoo lang een mensch niet is geregvaardigd in Gods vierschaar, dan is zoo een mensch al zijne deugden en pligten maar blinkende zonden bij God, omdat alle onze deugden en pligten, zoolang als onze personen door Christus, die in de regtvaardigmaking aangenomen wordt, God nietaangenaam zijn, zoo zijn ook onze deugden God niet aangenaam, omdat zij niet geschieden in het geloof, en al wat niet in het geloof geschied is zonde, God moet eerst onze personen in genade aanzien en dan onze deugden, Gen. 4:4, *En de Heere zag Abel en zijn offer aan*. Abels persoon en offerhande was God aangenaam

van wege zijn geloof, ziende op de offerhande van Christus zeggen onze kantteekenaars. En zoo moeten wij eerst een gerechtvaardigde zijn, dan zijn wij in onze personen God aangenaam en dan worden onze deugden ook den Heere aangenaam. De God aller genade ontferme zich en geve geestelijke oogen om dat voor zich zelve te zien, aan alien die dat noodig hebben, om dat te zien tot hare zaligheid. Amen.

Op dit stuk is toepasselijk:

Regtvaarflijg Regter, Gij vergeeft uw volk haar zonden, Om Christus uit gena, die Gij voor haar gezonden hebt, tot een offer voor uw volk als Borg gesteld, Om haar te lossen en te koopen van 't geweld, Van duivel, dood en hel, Gij schenkt uw volk het leven. Hier door't geloof, en zult haar't eeuwig leven geven, U zij daarvan de roem, de lof, de heerlijkheid, De dank, de prijs, de eer tot in der eeuwigheid.

Het Dertiende Stuk.

Vr. Wat is de vierde schakel in den gouden keten van het verbond der genade?

Antw. De heerlijkmaking, want *dien Hij geregvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt*.

Vr. Wat verstaat gij door die heerlijkmaking?

Antw. De heiligmaking hier en de heerlijkmaking na dit leven.

Vr. Waarom wordt de heiligmaking hier genoemd de heerlijkmaking?

Antw. 1. Omdat de heiligmaking het begin van de heerlijkmaking boven is. 2. Omdat de heerlijkmaking boven eene voltrokken heiligmaking van de begonnen heiligmaking hier is.

Vr. Wat verstaat gij door de heiligmaking hier, die een begin van heerlijkmaking na dit leven is?

Antw. De ingestorte heiligende en heiligmakende

genade Gods, het vernieuwde beeld Gods in zijn beginsel, dat ontvangen wordt in de wedergeboorte, dat nieuwe vernieuwde deel, dat wedergeboren deel, dat beloofd wordt in de belofte van het genaden- Verbond, Ezech. 36:26, *En ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwen geest geven in't binnenste van u.*

Vr. Is dat te zeggen, dat God eene nieuwe ziel en nog eenen Geest bij haren geest of hare ziel geeft?

Antw. Dat is eene grove dwaling dat te stellen, maar het is te zeggen, dat de Heere aan zijn volk schenkt, dat hare zondige, ellendige, blinde, geeste- looze, genadelooze ziel, die door de zonde het beeld Gods heeft verloren, vernieuwd en veranderd wordt door zijne ingestorte genade, volgens de beloften van het genaden-Verbond. Zach. 12:10. *Ik zal uit- storten den Geest der genade en der gebeden.*

Vr. Wordt de ziel van Gods volk geheel vernieuwd aan deze kant der eeuwigheid?

Antw. Neen, maar ten deele, dat genoemd wordt eenen ouden mensch en eenen nieuwen mensch, Efez. 4: 24, *Dai gij zoudt afleggen den ouden mensch, en den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschapen is,* dat wordt genoemd het wedergeboren deel en het onwedergeboren deel, Rom. 7, genoemd het geestelijk en het vleeschelijk deel vs. 26, *Zoo dan ik zelve diene wel met den gemoede de wet Gods, maar met den vleesche de wet der zonde.*

Vr. Hoe gaat dat toe in de vrome menschen met die twee deelen, die in hare ziel zijn?

Antw. Die strijden tegen elkanderen, van dat eene ziele wordt wedergeboren af tot dat hij sterft. Die geestelijke strijd begint in de wedergeboorte en die eindigt met den dood. Gal. 3:17, *want het vleesch begeert tegen den Geest, en den Geest tegen het vleesch, en deze staan tegen over elkanderen.* De kwade lusten des vleesches strijden tegen de goede lusten, die de Heilige Geest werkt, zeggen onze kanttreenaars zeer nadrukkelijk over die tekst.

Vr. Hoe geschiedt die strijd tusschen vleesch en geest in de vromen, naar de goddelijke schikking daaromtrent?

Antw. Dat het verdorven vleesch, dat geheel in den natuurstaat daar heerscht, het vleesch dat daar zit als op den troon, dat krijgt in de wedergeboorte dan doodsteek, om zoo te spreken, om niet meer te heerschen, maar om van het genaden- deel door des Geestes kracht gedood en gekruist te worden en te sterven, Efez. 4:5, *Doodt dan uwe leden, die op aarde zijn,* Rom. 8:13, *Maar indien gij door den geest de werken des ligchaams dood, zoo zult gij leven,*

Vr. Wat onderscheid is er tusschen de vromen haar strijd, tusschen het genaden deel en het verdorven deel, en de strijd die nog wel in de natuurlijke menschen tegen de zonde gevonden wordt?

Antw. Als de natuurlijke menschen strijden tegen de zonden, dat is de strijd niet der vromen, v/egens het genaden deel en het verdorven deel, maar in natuurlijke menschen strijden de eene zonde tegen de andere, en dat bestaat in de natuurlijke menschen in dit volgende:

1. Als de zonde van hoogmoed in de natuurlijke menschen haar zin wil hebben, dan strijdt de zonde van gierigheid daartegen, en die zegt, dat zoude te veel moeten kosten. En als de zonde van hoogmoed haar zin gedaan heeft, dan knaagt de zonde van gierigheid daarover. En als de zonde van gierigheid haar zin doet, dan knaagt de zonde van hoogmoed daarover, omdat die ook gaarne haar zin had, en zoo strijden die twee zonden tegen elkanderen.

2. Als de zonde van begeerlijkheid tot hoerijerij of dronkenschap den mensch aanpoort om zijn zin te hebben, dan zegt de zonde van eerzucht, zoo gij dat doet, dan zult gij uwe eer en achting onder de menschen verliezen, en die eerzucht strijdt daartegen, en zoo strijden die twee zonden tegen elkanderen; daar komt het van daan, als de natuurlijke

menschen de zonde met elkander doen kunnen, dat het niet geweten wordt, en zij krijgen gelegenheid om de zonde te doen, dan doen zij die, als God haar geene wederhoudende genade geeft, en daarom worden de zonden van de natuurlijke menschen, werken der duisternis genaamd, omdat zij die in de duisternis zoeken te doen Zij zouden hare zonden niet durven doen voor eenig mensch, en zij durven die doen voor het oog van den alzienden, overal tegenwoordigen God, tot een bewijs, dat Gods hoogte en alwetenheid haar voor het oog niet is.

3. De zonde van begeerlijkheid tot dieverij zoude gaarne haar zin hebben om rijk te willen worden, maar de zonde van eerezucht, eigen eer en achting, met de zonde van geveinsdheid, arglistigheid, en bedrog, die zegt tegen de begeerlijkheid, dat laat ik u niet toe, want zoo dat gezien wordt, dan zoude ik voor een diet en onregtvaardigegehouden worden, en wil dan de begeerlijkheid tot dieverij hare zin hebben, zoo moet die zin doen van de zonden: arglistigheid, geveinsdheid, bedrog, eerezucht en eigen achting, om met liegen en bedriegen onder schijn van regt des naasten goed te krijgen en te steelen. En als dan de begeerlijkheid haar zin gekregen heeft, dan is de zonde van eigen eer en achting vol be- nauwheid, dat haar geveinsdheid en bedrog nog eens uit zal komen en op zulk eene wijze strijden in de natuurlijke menschen de eene zonde tegen de andere.

4. De melancholic zonden, spruitende uit ondankbaarheid en onvergenoegdheid in den mensch, zegt tegen de zonde van wellustigheid, gij moet mij wat vermaken. En als de zonde van wellustigheid zijn zin gedaan heeft aan de melancholic, hetzij met kaartspel, drinkerijen of andere onmatige zondige wellustigheden, en als die mensch weder tot stilte komt, dan is de melancholic weder erger dan te voren en zit vol jaloerschheid en nijdigheid, waardoor de mensch zich zelven als verteert en anderen tot een last en smarte is, omdat de melancholic een

zonde is dat niemand het zoo een mensch van pas maken kan, en zoo strijd de eene zonde tegen de andere in de vleeschelijke menschen, die als in een rosmolen wordt omgevoerd van de eene zonde tot de andere. O wat is hier in deze schilderij te zien het nare ongelukkige leven van de natuurlijke menschen, wat moet een mensch vele lastige zondige heeren dienen, daar hij een slaaf van is, zoo lang hij door Gods genade niet wordt veranderd en God niet dient, daar alle heil en waar vergenoegen en rust in te vinden is. De God aller genade overtuige daarvan de natuurlijke menschen tot hare spoedige ontdekking en zaligheid. Amen.

Vr. Waarin is nu de strijd tusschen vleesch en geest onderscheiden in de vromen, van de strijd der natuurlijke menschen tegen de zonde?

Antw. De strijd tusschen vleesch en geest in de vromen bestaat: dat het genaden-deel in die nieuwen mensch, strijd tegen het verdorven deel, den nieuwen mensch strijd tegen den ouden mensch, dat is, dat de zonde strijd tegen de deugd, de onheiligheid tegen de heiligheid, het onwedergeboren deel tegen het wedergeboren deel, het nieuwe deel wil God dienen, hoe heiliger hoe teederder hoe liever, en het verdorven deel is vol begeerigheid om te zondigen en port aan en wil zondigen naar zijn zondigen aard en kwelt dat genaden-deel op eene schrikkelijke wijze, zoodat de vrome menschen met Paulus wegens dat verdorven deel wel moeten uitroepen: Rom. 7 : 24, *Ik ellendig mensch wie zal mij verlossen nit het ligchaam dezes doods?* En zoo strijdt het heilige deel tegen het onheilige deel.

De zonde van hoogmoed strijdt tegen de deugd van nederigheid, de zonde van begeerlijkheid strijdt tegen de deugd van matigheid en kuisheid, de liefde Gods strijdt tegen de liefde tot de zonde en tot het schepsel, de hemelschgezindheid strijdt tegen de aardsghezindheid in de vromen, en zoo strijdt het heilige deel tegen het onheilige.

Vr. Heeft dan dat verdorven deel zijn zondigen aard en natuur niet verloren in de vromen?

Antw. Neen, het verdorven deel in de vromen heeft zijne heerschappij en grootste kracht verloren door Gods genade in de vromen en wordt door het tegendeel aan banden gelegd, zoodat het niet uit kan breken, even als wilde dieren die aan ketenen zijn gebonden, om hare boosheid niet te doen, haar eigen aard behoudende. Zoo heeft de zonde zijn eigen aard behouden in de vromen, maar wordt door het genadendeel verhinderd en ingeteugeld; daaren- tegen hindert het verdorven deel het genaden deel, dat het ook zijn zin niet kan doen, om God te dienen en te believen en te verheerlijken naar zijnen aard en dat gaat gebogen onder het verdorven deel, zoodat vrome menschen dikwijls als geestelijke martelaars gemarteld, gekweld en aangevallen worden van haar verdorven deel, dat zij al zuchtende gebogen gaan onder de kracht der verdorvenheid en met Paulus moeten zeggen: *als ik het goede wil doen dan ligt het kwade mij bij.*

Vr. Wat zijn de geestelijke partijen in dezen geestelijken strijd, om de eene partij het genaden deel te helpen, en wat is de partij dan het verdorven deel?

Antw. God de Heilige Geest, die de Heiligende Geest is en die in de vrome menschen woont met zijne genade, die helpt, die ondersteunt de vromen, dat zij in dezen geestelijken strijd niet altijd onder- liggen, en die bewaart haar in zijne goddelijke kracht om staande te blijven, en die geeft haar kracht om teg overwinnen, en daarom is die overwinning aan de zijde der vromen zeker, die Gods Geest roepen en bidden de vrome menschen in, om hulp en kracht, en gaan door het geloof om Christus wil tot den Vader en vragen Hem, op de beloften van het genaden-verbond, om hulp en kracht, en gebruiken den Heere Jezus als haren Koning, om kracht uit Hem te bidden en te ontvangen, en dan de vromen die helpen elkander met raad te geven, hoe het best

te strijden en voor elkanderen te bidden, waartoe ook de Heere verordineerd heeft al de middelen der genade, die de vrome menschen in gehoorzaamheid gebruiken, die God belooft heeft te zegenen.

Vr. Welke is de partij van het verdorven deel in de vrome menschen?

Antw. Den duivel, die onder Gods toelating Gods volk aanvalt en aanport om te zondigen, 1 Kron. 21:1, *De Satan porde David aan om Israel te tellen.* Die gaat om haar rond, als een brieschende leeuw, die zift de vromen dikwijls als de tarwe en daar spant het verdorven deel mede aan. Den duivel is als het vuur door inwerpende zonden, en het verdorven deel, naar zijn zondigen aard, is als tontel dat in brand gestoken wordt, en de wereld van buiten met de wereldsche menschen die verleiden, die verlokken met haar schijnschoon en dreigen, en vallen aan op de vromen, om haar te kwellen, kwaad te doen en te verstrikken, en daar spant dat verdorven deel ook mede aan, omdat het zoo geneigd is om te willen zondigen, zoodat de vrome menschen zijn als een witte lelie onder eene groote hoop doornen die stekel- achtig en smartelijk zijn, Hoogl. 2:2, *Gelijk een lelie onder de doornen, zoo is mijne vriendin onder de dochteren.*

Vr. Wat uitwerkingen heeft dat doorgaans wel in vrome menschen, die dat zoo ondervinden?

Antw. 1. Sommige vromen dat zoo ondervindende kunnen niet gelooven dat dat met de genade bestaan kan, en door onkunde denken zij dat andere vromen zoo zondig niet zijn als zij tot hare smart ondervinden, en zoo houden zij zich zelven verdacht en blijven daardoor in twijfel en kunnen niet gelooven dat haar werk goed kan zijn, daar zij zich zoo zondig bevinden, schoon zij onder de zonde zeer dikwijls zuchten en er gebogen onder gaan.

2. Anderen vreezen duizendmaal dat zij nog in zware zonden zullen vallen of geheel afvallen en die zwijgen stil en durven niet uitkomen voor andere

vromen, om van zich zelve te spreken, omdat zij vreezen als ik dan eens afval of in zonden val, dan zoude Gods naam gelasterd worden, die gaan met veel vrees en benauwdheid daar heen, tot dat de Heere haar meer genade geeft om door te breken en uit te komen onder de vromen.

3. Anderen zich zoo zondig en verdorven nogbevindende, die zien haar zuchtend genadendeel over het hoofd, en zien al op dat verdorven deel en blijven zoo in ongelooft jaren lang zitten, bij gebrek dat zij geen licht hebben om haar bestredene, zuchtende, heiligende genadendeel te zien; en omdat het genadendeel klein en zwak is en het verdorven deel groot en sterk, zoo zien zij haar genaden-deel niet en als zij dat nog al zien, dan wordt het haar bestreden, of het wel het genaden-deel is, en gaan daar henen als verdrukte nedergebogene zielen tot dat de Heere die gebogenen oprigt en door zijnen Geest versterkt en vertroost en haar licht geeft om haar genaden-deel te zien.

4. Andere vromen, door de kracht van de verdorvenheid en der verleiding en afleiding die in de wereld is en de zondige gelegenheden raken menigmaal in zwaar verval en vallen wel in zware zonden, dat zij zoo bitter moeten bekoopen met slagen en donkerheid, tot dat de Heere haar genadig weder te regt brengt, en dat zij weder opstaan uit hare afwijking en weder keeren tot den Heere, volgens Jer. 4:22, *Keert weder gij afkeerige kinderen, Ik zal uwe afkeeringe genezen.*

5. Andere worstelen, strijden, bidden dagelijks tegen hare verdorvenheden, maar om dat zij veel in eigen kracht werken en niet vorderen of weinig, worden zij wel eens moedeloos en denken ik raak er mijn leven niet door, en zeggen ook wel eens, ik zal nog eens omkomen door de hand Sauls, tot dat de Heere haar genade geeft, om geloovig in Gods kracht te werken en dan breken zij door Gods genade door en komen tot meerder licht en krachtig in de genade.

6. Andere vromen, die krijgen licht en genade van den Heere, om haar genaden-deel met Paulus, Rom. 7, zoo wel te zien en te gelooven als haar verdorven deel; en omdat de Heere haar geeft te gelooven dat zij genade gevonden hebben in zijne oogen, en dat God haar veranderd heeft zoo strijden zij geloovig tegen de verdorvenheid in des Heeren kracht, vragende dagelijks door het geloof haren Vader, pleitende op zijne belofte; en om dat de Heere haar genadig van hare genade heeft verzekerd, zoo weten zij door het geloof veel gebruik te maken van den Heere Jezus, om haar dagelijks voor Hem neder te leggen, om kracht van Hem te ontvangen, tegen hare verdorvenheden en roepen en bidden veel den Geest der heiligmaking in, om kracht en genade tegen de verdorvenheden, waardoor zij kracht krijsende haar pad bemoedigd, geloovig en in verzekering bewandelen, uit- en opziende om na dit leven eens geheel van de verdorvenheden ontslagen te zijn, volgens Ps. 17:15, *Maar ik zal uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigd worden met uw beeld, als ik zal opwaken.*

Vr. Wat sluit dat verder in als Paulus zegt: *endie Hij geresgvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt?*

Antw. Niet alleen het begin van de heiligmaking, maar ook deszelfs voortgang om in heiligmaking voort te gaan en te groeijen in de genade, volgens de belofte, Ps. 92:14, *Die in het huis des Heeren geplant is, dien zal gegeven worden te groeijen.*

Vr. Waarin bestaat het voornamelijk van den groei en voortgang in de heiligmaking?

Antw. Zij groeijen in kennis; haar verstand wordt door den geest dagelijks meer verlicht en haar oordeel opgeklaard, om te zien haar eigen zonde, melaatscheid en om hare eigene onmagt meer te zien, haar eigen onkunde, haar eigen zwakheid; dat is, groeijen in de genade, volgens Hos. 6:3, *Zij zullen kennen en zij zullen vervolgen te kennen.*

2. Zij leeren meer zien haar eigen afhankelijkheid, de genade in zijne dierbaarheid, Christus volheid en

deszelfs noodzakelijkheid, de waarheid in zijne schoonheid, zij krijgen meer licht in het verbond der genade en in de genade Gods in haar, zij leeren hare twee deelen, maar onderscheiden zien in haar, hare veranderingen, hare liefde Gods om met Petrus te zeggen, Joh. 21 :15, *Heere Gij meet alle dingen, Gij weet dat ik U lief heb*, en veel andere geestelijke stukken krijgen zij te zien, en met meer opgeklaardheid daar over te oordeelen.

3. Zij sterven dagelijks meer aan hare eigen gerechtigheid, eigen kracht, eigen wil, eigen zin, aan hare begerlijkheden en driften, zij worden meer verloochend aan de aardsche dingen, aan de schepselen, en krijgen meer op te hebben met de genade Gods, met de hemelsche dingen, en dat is alles groeijen in de genade.

4. Zij worden allensskens deftiger, nederiger, bedachtzamer, bescheidener, vriendelijker, ontfermender, lijdzamer, ootmoediger, matiger, liefdragender, gaarne vergevender, zachtmoediger, hemelschgezinder, goederterender, glanziger in haren wandel, en op die wijze worden zij haar Hoofd Christus, meer gelijkvormig.

5. Zij doen hare godsdienstige pligten zuiverder met minder bijeindens, zij zoeken God meer de eere van alles te geven, met meer erkenenis van dankbaarheid, hare godsdiensten gezetter, opzettelijker, de hoogheid Gods is haar op het hart, en zoo dienen zij den Heere met vrees en uit vrees voor Hem en uit liefde tot Hem, en in dankbaarheid aan Hem, en krijgen meer vrijmoedigheid om uit te komen voor den Heere, voor zijne zaak, voor zijne waarheid, voor zijn volk, en breken door al de beletselen henen in de genade.

6. Zij groeijen in geloof en hoop, haar geloof en hoop op de genade Gods en op den hemel wordt sterker, hare ondervindingen van de blijken van Gods genade worden meerder, zij kunnen, zij willen hare genade nu zoo niet meer wegwerpen en loochenen;

zij vreezen den Geest te bedroeven, en dan zien zij dat zij dit maar al te veelgedaan hebben; en hebben zij nu minder gevoel dan te voren, zij hebben hu meerder en sterker geloof als te voren, op den Heere Jezus en zijne gerechtigheid, en op vrije genade durven zij het meer wagen als te voren, hare vorige onderzinding van de gevoelige blijken en bewijzen van Gods genade, die zij voor jaren door onkunde en ongeloof hadden weggeworpen, die rapen zij nu door geloof op, en geven God de eer, en zoeken in dankbaarheid wegens ontvangene genade, feeder voor God te leven, en zoo nemen zij in sterkte toe, volgens Ps. 84:8. *Zij gaan van kracht tot kracht, een iegelijk van haar zal verschijnen voor God in Sion*, en worden zoo voorbereid voor den hemel.

Vr. Groeijen al de vromen in de heiligmaking op die wijze zoo als daar is voorgesteld?

Antw. 1. Zij groeijen wel alien, want het is de genade eigen te groeijen, maar zij groeijen alle niet evenveel, daar zijn kinderen, mannen en vaders in Christus onder de vromen, elk naar die mate zoo als de Heere zijn volk naar zijne vrijmagt belieft te geven.

2. In de regtvaardigmaking zijn alle vromen geheel gerechtvaardigd in Gods vierschaar, en zoo gaan de kinderen in de genade zoo wel naar den hemel als de mannen en vaders; maar in de heiligmaking, die met trappen geschiedt, verschilt de eene vrome veel van den andere, de eene wordt eenen eikenboom in de genade, en de ander blijft een gekrookt rietje, en beide gaan naar den hemel.

3. Als men beschouwt de hinderpalen die de vromen verhinderen, dan is het geen wonder dat haar groei zoo verhinderd wordt. 1. De booze duivel bestrijdt hare genade, en die werpt haar schrikkelijke gedachten in, goddelooze atheïsterij, daar zij dikwijls van beroeren; en dan werpt hij haar in, dat kan met geene genade bestaan, en de booze duivel werpt het zelf in, en op menigerlei wijze worden zij ge-

plaagd en bestreden, en dat beneemt haar voortgang.

2. Haar eigen woelende begeerlijkheden en verdorvenheden, die nog haar bozen wil willen doen, die ouden mensch die plaagt haar, die belet haar den groei, en de wereldsche kommer en slommer en afleiding en verleiding, beletten haar voortgang, dit alles verhindert haar groei en houdt haar den hemel uit de ziel; maar het zal Gods volk hareziel als zij sterven, niet uit den hemel houden.

Vr. Dewijl alle dingen moeten medewerken die God liefhebben, en naar zijn voornemen geroepen zijn, hoe werkt de zonde die in haar is overgebleven, Gods volk ten goede.

Antw. Nooit werkt de zonde ten goede uit haar eigen aard, maar door Gods genade, op dezewijze:

1. Door de zonden moeten zij leeren door Gods genade tot Christus te komen, om al haar heil in Hem te zoeken en door de vrije genade te willen behouden worden.

2. De zonde houdt haar nederig, om kleine en slechte gedachten van zich zelve te hebben en te houden, door de genade Gods.

3. De zonde leert haar veel ontferming oefenen met andere vromen, wegens hare verdorvenheid, om elkanders lasten te dragen, en andere vromen zoo ligt om hare verdorvenheden niet te veroordeelen, noch hare genade verdacht te houden door Gods genade.

4. De zonde leert haar lossen van de aarde te zijn, en doet haar zuchten om eens van dat ligchaam der zonde ontslagen te worden, en God heiliger en volmaakt te dienen in heerlijkheid.

5. De zonde leert haar strijden, waken, zuchten, bidden, worsfelen en yeel gebruik van den Middelaar te maken, tot verzoening Hem als Priester gebruiken, en als Koning kracht bij Hem te zoeken, en als die groote Profeet te leeren, op wat wijze te strijden, en den Geest in te roepen, in te bidden, en gebruik van God den Heiligen Geest door hetgeloof te maken; en dit alles leert haar de zonde, doch niet uit zich

l.;

zelve, maar door Gods genade, die ook de zonde haar doet medewerken ten goede.

Vr. Wat zegt dat nog verder, *en die Hij geregtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt?*

Antw. Dat God zijn volk, dat Hij hier verheerlijkt met het begin der heiligmaking, verheerlijkt met haar te vernieuwen naar zijn beeld in het begin, en dat de Heere dat na dit leven zal voltrekken, om haar volmaakt heilig, en volmaakt heerlijk te maken in heerlijkheid, waarom zij genoemd worden, Dan. 7: 27, *Heiligen der hooge plaatsen*, Ps. 16:3, *Maar tot de heiligen die op de aarde zijn, en de heerlijken in denwelken al mijn lust is.*

Vr. Waarin zal voornamelijk de volmaakte heerlijkheid van des Heeren volk bestaan na dit leven?

Antw. In eene volmaakte heiligheid; dat zij dat beeld Gods, dat zij in Adam gevallen liggende, door de zonde verloren hebben, en dat zij hier in zijn beginsel in de heiligmaking weder krijgen, zullen volmaakt bezitten in heerlijkheid, Ps. 16:15, *Maar ik zal uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigd worden met uw beeld als ik zal opwaken.*

Vr. Dewijl tevoren getoond is, dat vrome menschen, die van God uitverkoren zijn, daartoe geschikt en verordineerd zijn, om het beeld zijns Zoons gelijkvormig te zijn, en in lijden en in heerlijkheid; waarin bestaat het voorname van dat lijden, waartoe zij verordineerd en geschikt zijn?

Antw. 1. Vrome menschen moeten lijden van den satan, die haar bestrijdt, aanvecht, beroert, bedriegt en aanpoort om te zondigen; die listige slang, die Eva bedrogen heeft, die doet haar zoo yeel kwaad als zij kan, en als God den duivel toelaat; en dat begint als zij op den weg naar den hemel komen, en dat duurt tot het laatste uur haars levens.

2. Zij moeten lijden van de wereld; de wereldsche goddelooze menschen haten haar, omdat zij van de wereld niet zijn, en die vijandschap is al voorgesteld

in het Paradijs, Gen. 3:15, en die wereld die in het booze ligt die smaadt haar, drukt haar, vervolgt haar en beliegt haar, sprekende alle kwaad van haar, en in tijden van vervolging wordt haar het leven benomen, en dat al, of om de waarheid, of om hare godzaligheid, Christus roept haar toe, Joh. 15:18, *Indien u de wereld haat, weet dat zij Mij eer geheet heeft dan. a.* .

3. Christus heeft eens voor de zonde geleden, Hij regtvaardige voor ons onregtvaardigen. Dat leed Christus als Borg om harent wil; maar zij lijdten om hare eigene zonden, daar worden zij om gekastijd, Hebr. 12:10, en zij worden gedrukt van hare eigene verdorvenheden, daar hebben zij mede te worstelen, daar gaan zij al dikwijls onder gebogen, en moeten dikwijls uitroepen, Rom. 7 : 24: *Ik ellendig mensch! wie zal mij verlossen van het ligchaam dezes doods ?* Zij worden als gemarteld van hare verdorvenheden, dat scheelt haar van binnen in hare denkskracht, die nog zoo verdorven in haar is, en al doet Gods volk de zonde niet dadelijk, zoo valthaar de begeerlijkheid tot de zonde zoo zwaar, dat het is alsof zij gepijnigd worden, en hoe meer liefde dat zij tot den Heere hebben, hoe minder dat zij de begeerlijkheid tot de zonde in haar zelve dragen kunnen.

4. Zij lijdten onder al de kruizen en verdrukkingen en tegenspoeden die haar ontmoeten hier in de wereld, en zoo gaan al veeltijds de vrome menschen gedrukt en gebogen naar den hemel, en moeten zoo haar hoofd Christus gelijkvormig zijn in lijdten, en zullen ook als leden van hem na dit leven worden verheerlijkt.

Vr. Wat nuttige aanmerkingen maakt gij over dit stuk?

Antw. 1. Men kan hier in dien gouden keten van het Genaden-Verbond zien, een groot deel van den weg die God houdt met zijn volk, tot opening van het Verbond der genade, van de eeuwige verkiezing af, hier door den tijd naar de eeuwigheid.

2. Men kan hierin zien, dat niemand na dit leven

volmaakt heilig, noch zalig worden zal als die hier in het begin heilig en zalig gemaakt wordt.

3. Ieder vrome kan uit zijne heiligmaking leeren zien en opmaken, zijne rechtvaardigmaking, zijne roeping, zijne verordineering, zijne verkiezing en na dit leven zijne heerlijkmaking; want alle deze schakels in dezen gouden keten zijn aaneen geschakeld; daar het eene is, daar is ook het andere, want het eene is een bewijs en een gevolg van het andere.

4. Wat is de God aller genade wijs en goed voor zijn volk, dat zijn beeld, dat zij door de zonde in Adam verloren hebben, dat Hij haar dat weder schenkt, zoodat datgene dat zij in het werk-verbond verloren hebben, dat krijgen zij door het Genaden-Verbond weder.

5. Heeft het verdorven deel der vromen nog zijn eigen aard behouden, en zijn de verdorvenheden nog van de eigen natuur, als die van de voren waren; zoo dat zij maar hare heerschappij benomen zijn, en door de genade als wilde dieren zijn, die door ketenen aan een band liggen. Wat moet elke vrome niet waken en benauwd zijn voor zijn eigen verdorvenheden, om te bidden, om in geene verzoeking te komen, en om in geen zware zonden te vallen.

6. Dewijl dat zoo is, dat de duivel rondom de vrome menschen gaat als een brieschende leeuw, zoekende haar te benadeelen, en haar genade en geloove te ziften als de tarwe, haar met vurige pijlen van atheïstij, vuile zondigegodlasterlijkegedachten inwerpt, haar bestrijdt, haar listiglijk bedriegt en met de wereld en het verdorven deel aanspant, en haar aanport om te zondigen; wat hebben vromen niet van nooden in de wapens te staan tegen de verleidende Delila der wereld en tegen de booze duivelen, Ef. 6:11, *Doet aan de geheele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omleidingen des duivels*, en om te leeren onderscheid maken tusschen de booze inwerping des duivels, die schielijk van buiten worden ingeworpen, die dikwijls zoo gruwelijk zijn, dat zelfs

onze natuur daarvan ijst; en als vromen dat maar als vuur kunnen afschudden dat op haar geworpen wordt, en daar geene toestemming aan geven, is dat alleen voor des duivels rekening, en onderscheid maken tusschen de goddelooze opwallingen van haar eigen verdorven hart, daar allerlei zondige gedachten uit opwellen, die met de begeerlijkheden en booze lusten des vleesches overeenkomen, en daar de satan op weet te werken onder Gods toelating, en ' dan komt de wereld en wereldsche menschen, ja vromen die geven aanleiding tot zondigen, als die in zonden vallen, gelijk David gedaan heeft aan Bathseba. 6 Wat moeten vromen elkander niet toeroepen, 1 Cor. 16 :13, *waakt, staat in het geloove, houdtu manlijk en zijsterk.*

7. Wat hebben natuurlijke menschen haar niet te wachten om zwaar bestredene vrome menschen, die zware aanvechting en bestrijding des duivels hebben, om die niet te verdenken, alsof het maar inbeeldingen waren, omdat alzoo weinig als natuurlijke menschen der verkwikkelijke, vertroostende, verzegelende werkingen der vromen, die den goeden Geest in haar werkt, kennen, zoo kennen zij de bestrijding des satans der vromen bij ondervinding niet, en daarom houden zij dikwijls die beide verdacht. 6 Wat is dat dikwijls niet een bewijs, dat zulke menschen nog dood en blind zijn in het geestelijke, en lasteren dat zij niet verstaan, daar zij zelfs nog eenen gevangenen slaaf des duivels en onder zijn rijk zoetvoerig henen gaan, en dat nog zien noch voelen, omdat zij nog dood zijn door de zonde en misdaden, Eph. 2: 1. Ach dat de ontfermende God naar den rijkdom zijner genade believe door zijnen Geest de oogen des verstands te openen tot hare spoedige verandering, bekeering en zaligheid. Amen.

■ Op dit stuk is toepasselijk;

God die van eeuwigheid zijn volk heeft uitverkoren, Die- roept haar in der tijd, en haar regtvaardig maakt. Vernieuwt haar naar zijn beeld in Adam eerst verloren.

Ten deele hier op aard Hij haar ook heilig maakt. Tot dat Hij na deez' tijd haar eens volmaakt zal geven, Verzadigd met zijn beeld, volmaakt heilig te leven. Hem zij daarvan de eer, de heerlijkheid en kracht, Tot in der eeuwigheid van zijn volk toegebracht.

Het Veertiende Stuk.

Vr. Wat zegt voornamelijk die belofte van het Genaden-Verbond, Zach. 12:10, *Ik zal uitstorten den Geest der genade en der gebeden.* Wat is de Geest der genade die uitgestort zoude worden?

Antw. De Geest der genade genaamd, omdat die Geest alle genade werkt in dicgenen, waarover Hij wordt uitgestort; Hij maakt die geestelijk doode, een geestelijk levende. Hij verandert en vernieuwt de gansche ziel in al hare vermogens, Hij werkt het geloof de liefde, de heiligmaking en de hoope. Hij werkt het begin der genade, de voortgang in de genade, de voleindigcnde genade alle genade.

Vr. Wat zegt de uitstorting des Geestes?

Antw. De groote mate en overvloed der genade, voornamelijk in die dagen daar deze profetie op ziet, als Christus in het vleesch zoude komen, Zach. 13:1, *Te dien dage zal er eenefonteingeopend zijn.*

Vr. Van welke Persoon wordt deze belofte gedaan ?

Antw. Van God den Vader, omdat de Geest van den Vader uitgaat, Joh. 15:26, namelijk de Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat en wordt uitgestort, en werkt alle genade in de vromen.

Vr. Wat verstaat gij door den Geestdergebeden?

Antw. Dienzelfden Geest, die de Geest der gebeden genaamd wordt, om zijne menigvuldige gaven en genade, daar ook het bidden eene van is, Rom. 8 : 26, *Maar de Geest zelve bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtigen.*

Vr. Waarom staat de Geest der genade voor, en waarom volgt de Geest der gebeden daarna?

Antw. 1. Omdat de genade Gods in orde voor- gaat, de voorkomende genade genoemd, en daar volgt dan het bidden op, Hand. 9. Op den weg naar Damaskus ontving Paulus de genade, en daarop volgde aanstonds het bidden, vs. 6, *Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?* En dat ondervinden alien die de genade Gods ooit ontvangen.

2. Omdat alwaar de Geest der gebeden niet is, daar is de Geest der genade niet, omdat het laatste altijd een gevolg van het eerste is.

3. Omdat de Geest der gebeden een bewijs is van den geest der genade, *want ziet hij bidt*, vs. 11.

Vr. Hebben dan natuurlijke menschen dien Geest der gebeden niet, daar zij dikwijls zulke gaven en talenten van bidden hebben, dikwijls meer dan vrome menschen die hebben.

Antw. De gaven des gebeds van den Geest te hebben, en talenten om ordentelijk en naar de letter van de waarheid te bidden, dat is de genade des Geestes niet, daar hier op gezien wordt.

Vr. Wat onderscheid is daarin, tusschen de gaven des gebeds van den Geest te hebben, en de genade des Geestes te hebben om te kunnen bidden?

Antw. 1. Omdat er gemeene gaven des Geestes zijn, die wel dierbare geschenken en gaven des Geestes zijn, maar geene zaligmakende gaven zijn, 1 Cor. 13:1, *Al ware het dat ik de talen der menschen en der engelen sprake, en de lief de niet hadde, zoo ware ik een klinkend metaal of luidende schel geworden.*

2. Omdat er zaligmakende gaven des Geestes zijn, die ook gaven des gebeds zijn, Rom. 8:26, *Want wij weten niet wat wij bidden zullen gelijk het behoort, maar de Geest zelve bidt voor ons met onuitspre- kelijke zuchttingen.* Het is opmerkelijk datonzekant- teekenaars zeggen over dat stuk, dat de Heilige Geest ons tot bidden verwekt, en onze lessen ons als voorspelt, hoe wij in alle zwarigheden moeten bidden. Bijgevolg, zoo kunnen natuurlijke menschen

wel hebben de dierbare algemeene gaven en talenten des Geestes om te kunnen bidden, daar zij nogtans de zaligmakende genade des Geestes in haar bidden missen en daarvan ontbloot zijn.

3. Zoo kunnen natuurlijke menschen, die de gaven des gebeds hebben, en goede talenten van bidden ontvangen hebben, wel zeer nuttig voor de kerk en voor anderen zijn, en veel nut, voordeel en stich- ting aan anderen, ook aan vromen toebrengen, en nuttige werktuigen voor anderen zijn, maar voor haar zelve, voor zoo vere zij de genade Gods daar niet bij hebben, nog onbekeerd en ongelukkig zijn. Het is zeer opmerkelijk dat Paulus, menschen met groote gaven en talenten, en die de ware genade en liefde Gods niet hebben, bij een klinkende en luidende schel vergelijkt, die aan anderen die dat geluid hooren, veel nut en voordeel doen, om te weten aan dat geluid den tijd, en de omstandigheden te leeren waarom die luidt, maar de schel zelf heeft daar het minste nut niet van, 1 Cor. 13: 1.

Vr. Op welke wijze zijn de vrome menschen onderscheiden van de natuurlijke menschen in en omtrent haar bidden, wat is daarin het onderscheid?

Antw. 1. De vrome menschen haar bidden vloeit uit een levendigbeginsel, door den levendigmakenden Geest, die haar heeft geestelijk levendig gemaakt, vernieuwd en veranderd, Eph. 2-. \, *Endoordeliefde Gods die in haar hart is uitgestort door den Heiligen Geest*, Rom. 5:5. En zoo bidden zij om genade, of om licht, of om troost, of om den gevoeligen invloed des Geestes, als zij donker over haar staat of dor in hare gestalte zijn, of om kracht tegen de ver- dorvenheid, omdat zij voelen en ondervinden en zien dat zij dat noodig hebben, of om liefde Gods in haar hart, omdat zij tot haar smarte ondervinden hare traagheid en hare kleine liefde tot God, of omdat zij zoo weinig van zich zelve kunnen ge- looven, zoo bidden zij: ik geloof, maar Heere komt

mijn ongelooft te hulp, of om nabijheid Gods, als haar hart zoo afzwervende van God is, of voor land of kerk of om Gods zegen voor zichzelf en de haren, of om de bekeering van hare onbekeerde kinderen, wel om lichamelijke, maar doorgaans meest om geestelijke zaken. En dit alles vloeit uit dat levendig beginsel en door den Geest die haar dagelijks daartoe opwekt, aanprikkel, en die haar door zijn invloed te hulp komt in het bidden, om God eens te loven, te prijzen, te danken, te verheerlijken. Tot dat alles en veel meer worden zij door den Geest der gebeden opgewekt en bekwaam gemaakt tot bidden.

2. Vrome menschen worden door den Geest der genade en der gebeden geleerd, die over haar is uitgestort, tot den Vader te bidden in Christus naam en om Christus wil, Joh. 16:23, *Al wat gij den Vader zult bidden in mijnen naam, dat zal Hij a geven.* Het is opmerkelijk dat de Heere Jezus zegt, Joh. 14:26. *Maar de Trooster, de Heilige Geest; welke de Vader zenden zal in mijnen naam, die zal a alles leeren,* en vs. 13, *De Geest der waarheid die zal a in alle waarheid leiden.* En op deze wijze ondervindt het al Gods volk die de genade ontvangen hebben, en op die wijze worden zij van de hemelsche akademie geleerd op welke wijze te bidden, volgens de belofte aan de ware Sions kinderen gedaan. Jes. 54:13, *En alle awe kinderen zullen van den Heere geleerd zijn.*

3. Die Geest die roept in haar, Abba, Vader, Gal. 4:6 *En overmits gij kinderen zijt, zoo heeft God den Geest zijns Zoons uitgezonden in awe harten, die roept Abba, Vader.* Die Geest, die roept Abba, Vader, dat is, die in ons werkt, dat wij met vrijmoedigheid en met verzekering tot God roepen, zeggen met opmerking onze kanteekenaars, en Rom. 8:15, *Maar gij hebt ontvangen den Geest der aan-neming tot kinderen, door welken wij roepen Abba, Vader.* Het is opmerkelijk dat dit woord Abba in de

Syrische taal te zeggen is Vader, volgens onze kanteekenaars, en beduidt deze zaken.

1. Het zegt zulk eene kinderlijke vrijmoedigheid tot God den Vader te hebben, door het getuigenis des Heiligen Geestes, vs. 16, *Diezelfde Geestgetuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn,* en het vloeit uit de kinderlijke vrijmoedigheid, dat vrome menschen met zoo veel liefdes uitwerking en gevoelige liefde van hare ziel, met tranen tot God den Vader in Christus naam roepen als een natuurlijk kind, uit bewustheid van de liefde die het van vader of moeder geniet, tot zijn vader roept: mijn vader, mijn lieve vader; zoo roept de ziel door het geloof, mijn Vader, mijn lieve Vader, met een kinderlijk vertrouwen en met eene kindelijke liefde, met tranen van liefde uitgaande tot den Vader, en met eene kinderlijke vrijmoedigheid, om hare ziel uit te storten als Hanna, 1 Sam. 1:15, *Ik heb mijne ziel uitgegotten voor het aangezicht des Heeren.* Dat is de nood van mijne ziel. Op diezelfde wijze ondervinden het Gods volk, in het verborgene op hare knieën voor den Heere; dat zij beter kunnen ondervinden, als aan anderen zeggen, en dat natuurlijke genadelooze menschen niet kennen bij hare eigene ondervinding.

2. Het zegt Abba, Vader, dat is Vader, Vader dat zegt die verdubbeling van Vader, Vader, de uiterste nood, daar de ziel zich in bevindt, volgens Dan. 9 : 19, *6 Heere hoort, d Heere vergeeft, d Heere merk op,* ja het zegt zoo een vrijmoedig en groot vertrouwen op God zijn Vader te hebben, als de Heere Christus in zijn uiterste lijden als Middelaar tot zijn Vader hadde, als Hij met vol vertrouwen tot zijn Vader riep: *Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten ?* Matth. 27:46, in die uiterste nood God zijn God en Vader noemde. Daar komt het van daan, dat vrome menschen alle dagen, ja in elk gebed, ja in een gebed wel dric en meer malen eene drukkende en dreigende zaak voor den Heere in haar bidden brengt, als het haar zoo drukt, even als Christus,.

Matth. 26:39, 42, 44, tot driemaal bad, zeggende dezelfde woorden: *Mijn Vader, indien het mogelijk is laat dezen drinkbeker van Mij voorbijgaan* En op diezelfde wijze ondervinden het Godzalige menschen, die het van den Heere door zijn Geest geleerd wordt.

Vr. Waaraan weet Gods volk, of hare gebeden van den Heere verhoord zijn?

Antw. Als zij door die bewerkingen en invloed des Geestes, met ernst en tranen hare gebeden voor den Heere krijgen uit te storten, biddende dat tot Gods eere is in het geloof, in Christus naam, Joh. 16:23, *Al wat gij van den Vader zult bidden in mijnen naam, dat zal Hij u geven.*

Vr. Als Gods volk om eene zaak, door den Geest met tranen bidt, en zij krijgen die afgebedene zaak dan niet, moeten zij dan daarnit besluiten, of datdeze ■vorige antwoorde geen waarheid is, of dat God haar niet verhoort?

Antw. Gansch niet. Zij zijn daarom wel verhoord, al krijgen zij die afgebedene zaak nooit, omdat die afgebedene zaak haar niet tot nut zoude zijn, zoo verhoort God haar daarin, als Hij haar die zaak niet geeft, en dat moeten zij van achteren leeren, als zij daarna God wel danken, dat de Heere haar die zaken niet gegeven heeft, omdat zij het schade- lijke van die zaak van achteren leeren zien, zoo bad Petrus eens: *Heere behoed U, dit zal a geenszins geschieden*, dat Gij zoudt gaan lijden, wil Petrus zeggen, en had Christus niet geleden, maar was Petrus en alle vromen met hare arme verlorene ziel •gebleven, waarom ook'de Heere Christus zegt, Joh. 16:7, *Het is a nut dat Ik wegga*; of de Heere geeft haar in plaats van die zaak, die zij afgebeden hebben, wat beters, als daar zij om bidden, even als David bad, om het leven van zijn kind, bij Bat- •seba in overspel geteeld, 2 Sam. 12:16. En God verhoorde hem daarin, dat God hem wat beters gaf, ■een Salomo Judith-Jah, een geliefden Gods, 1 Sam. 12:24, 25. En zoo bidden vrome menschen met

ernst en tranen door des Geestes invloed, om genade, om hare bekeering en om het geloof, omdat zij dan nog geen licht hebben om te gelooven, dat zij de bekeering, de genade Gods en het geloof hebben zij zijn al kinderen des lichts, en zij zien geen licht, Jes. 50: 10, en daarna geeft God haar licht, dat zij al genade, de bekeering en het geloof hebben, dat is eene tweede en meerdere genade, als daar zij om gebeden hebben, en dat leert de ervaring aan al Gods volk, als zij tot licht gekomen zijn, dan ondervinden zij dat zoo op die wijze:

Vr. Waaraan weet het Gods volk, nog verder, of hare gebeden van God verhoord zijn?

Antw. 1. Als God door zijnen Geest op haar bidden haar een antwoord, als door een inspraak geeft, en de eene of de andere Schriftuurplaats van verhooring haar voor doet komen, en dat zij op dien tijd gevoelt weekheid, sterkte en ondersteuning, en kracht om te gelooven, dat de Heere haar op dien tijd verhoort, even als Daniel eens door eenen engel, als hij nog sprak en bad, een antwoord van den Heere kreeg, Dan. 9:20, *Dat de Heere zijn gebed verhoord had onder het bidden.* Zoo werkt de Heere dat in, of op het bidden in zijn volk door zijnen Geest, volgens Ps. 85:9, *Want Hij zal tot zijn volk en gunstgenooten van vrede spreken*: zoo als dat in het ondervindingsboekje der vromen te zien is, over de werkingen des Geestes.

2. Als God zijne kinderen geeft te danken, omdat zij de afgebedene zaken ontvangen hebben, even als Hanna, 1 Sam. 1:27, *Ik bad om dit kind, en de Heere heeft mij mijne bede gegeven*, dan hebben zij de vervulling van hare gebeden gekregen van den Heere, Ps. 116:1.

Vr. Wat ondervindt Gods volk al omtrent het bidden?

Antw. 1. Sommigen als zij eerst bekeerd worden, zijn zoo dom als het jonge veulen en eenen woud- ezel, Job 24:5, *Ziet zij zijn woudezelen in de woestijn*, zij hebben dikwijls geen of weinig onderrigt en

■opvoeding van hare ouders gehad, en kunnen noch lezen, noch schrijven, en zijn dan zeer onbekwaam om te bidden. Een zeker vroom mensch zeide tegen mij, wegens dat stuk, dat God haar door eenen zwaren •donderslag, als een middel bekeerde, en dat zij in de stal bij de koeijen zijnde, op hare knieën viel, om te bidden om genade, maar dat zij niet wist of er édn God of drie goden waren of drie personen. Wat moet men verwonderd staan, als men zoodanige menschen eenige jaren daarna ontmoet, als zij de waarheid geleerd hebben, hoe zij met God weten om te gaan in het bidden, en hoe zij van God door rzijnen Geest geleerd zijn, zoo geestelijk, zoo eenvoudig, doch naar de waarheid, en hoe geloovig in vereeniging met den Heere Jezus en hoe zij weten den Geest Gods aan- en in te bidden, en door Christus tot den Vader te gaan, tot verwondering van die zoodanigen ■ontmoeten.

2. Anderen hoort men zeer klagen over weinig bekwaamheid in het bidden en brengen als de stamelende kinderen hare nooden en begeertens voor den Heere met schreijen en ach en och Heere te moeten zeggen, zonder de nooden zoo ordentlijk naar de waarheid van het woord, langs dien weg den Heere voor te dragen; maar de Geest leert haar zuchten, Rom. 8:26, *Want wij weten niet te bidden, zoo het behoort, maar de Geest bidt voor ons*, dat is, Hij leert ons bidden met onuitsprekelijke zuchtigen, en de Vader, die verstaat en weet den inhoud van datge- rstamel van zijne teedere gebrekkelijke kinderen wel, en verhoort haar, al kunnen zij het nietgelooven, vs. 27, *En Hij, die de harten doorzoekt, weet welke de meeningen des Geestes zijn*. De Heere Jezus roept .den zoodanigen toe, Hoogl.2:14, *Mijne duive, toont Mij awe gedaante, doet Mij uwe stemme hooren,want awe stem is zoet, en awe gedaante is liefelijk*.

3. Anderen klagen, dat zij nooit meer bestrijdingen van den satan onderworpen zijn, als onder het bidden, •zoodat zij al dikwijls zoo aangevochten en bestreden

worden, dat zij op dien tijd niet kunnen bidden, ja dat zij met zooveel afzwervende zondige gedachten in haar bidden geplaagd worden, *die als het wild gevogelte neder kwamen op het aas van Abraham zijn offerande*, Gen. 15:11, in hunne devotie, dat zij ook zoo invallen, dat de vrome menschen niet in staat zijn, om hare gebeden en dankzegging met eerbied behoorlijk te doen, zoodat zij zeer dikwijls buiten staat zijn, om hare gebeden en dankzeggingen den Heere voor te dragen. Dit laatste stuk ondervindt al Gods volk, den eenen meer als den anderen, en ook op den eenen tijd meer als den anderen.

Vr. Hoe is het te gelooven, dat zoodanige gebrekkelijke gebeden van Gods volk, als daar even voorgesteld zijn, verhoord worden van den Vader, daar die zoo gebrekkelijk zijn?

Antw 1. Die worden van den Vader verhoord niet om harent wil, maar om Christus wil, in wiens naam dat Gods volk om verhooring bidt, Dan. 9: 17, *Om des Heeren wil*, Hebr. 7 :25, *Alzoo Hij altijd leeft, om voor haar te bidden*, Hebr. 9:24, *want Christus is ingegaan in den hemel zelve, om te verschijnen voor het aangezigt Gods voor ons*, om verzoening te doen over de zonde van Gods volk, daarom dat vrome menschen zeer dikwijls moeten bidden: *Vader aanschouw mij en mijne gebeden niet, zooals ik in mij zelve ben, maar aanschouw mij in uw Zoon*. En zoo leggen zij door het geloof hare gebeden als op den gouden reukaltaar van de voorbedding Christus.

2. Omdat zulke gebreken en zondige ongestalten Gods volk tot de uiterste smarte is, wegens haar genaden-deel, dat zucht daarover, Rom. 7, en wenschd daarvan weder ontslagen te zijn; en hoe heiliger, hoe eerbiediger, hoe gelooviger, hoe gevoeliger met ernst en tranen dat Gods volk bidden en danken en God verheerlijken, hoe liever zij dat hebben. Zoo wil God, die een vriendelijke, genadige, barmhartige, ontfermende Vader om Christus wil over zijne gebrekkelijke van Hem geliefde kinderen is, die Hem

dienen en aanbidden, genadig verschoonen, volgens de belofte, Mai. 3:17, *En ik zal ze verschoonen, gelijk een man zijnen zoon verschoont, die Hem dient.*

3. God verhoort zijn volk op haar bidden, naar zijne beloften, maar niet- om haar bidden, want God de Vader verhoort zijn volk door het bidden, als middel oorzaak, Ezech. 36:32, *Ik doe het niet om uwentwil, spreekt de Heere, vs. 37, Hierom zal Ik van den huize Israels verzocht worden, dat Ik het hen doe.* Maar dat zij verhoord worden, doet God uit vrije genade, om zijn zelfs, om zijns Zoons wil. 1 Joh. 1:1,2, *En indien iemand gezondigd heeft, wij hebben eenen Voorspraak bij den Vader, Jezus Christas den regtvaardige, en Hij is eene verzoening voor onze zonden.*

Vr. Welke uitwerking heeft dat doorgaans in de vromen, dat zij haar zelve in haar bidden zoo melaatsch en gebrekkelijk bevinden?

Antw. 1. Sommigen uit onkunde en zwakheid des geloofs en kunnen niet gelooven, dat hare gebeden verhoord worden, omdat zij haar zoo gebrekkelijk in haar bidden bevinden?

2. Anderen verdenken haren ganschen staat, of haar werk der genade wel opregt is, omdat zij door onkunde en ongeloof niet gelooven, dat andere vrome menschen zoo melaatsch in haar bidden zijn, als zij zich bevinden, en durven daarom niet gelooven, dat haar werk goed is.

Vr. Wat zoudt gij zoodanigen vromen menschen op die twee vorige stukken antwoorden?

Antw. 1. Als iemand zoo lang moet wachten, om te gelooven, dat zijne gebeden verhoord worden, tot dat hij die niet gebrekkelijk en melaatsch bidden zal, dan zal hij nooit gelooven, dat zijne gebeden verhoord worden, omdat geen een vroom mensch een gebed, hoe kort het is, doen zal zonder eenig gebrek. Gods volk doet geen goed werk geheel volmaakt, dat leert de ondervinding naar het Woord.

Alls onze geregtigheden zijn als een wegwerpelijk kleet, Jes. 64:6.

2. Dat zij denken, dat andere menschen daarover niet te klagen hebben, en ook zoo niet zijn, dat is onkunde, dat zoodanige te groote gedachten van andere vromen hebben, waarover zij met der tijd van andere vromen berigt krijgende, dat ook al door den verlichtenden Geest afleeren om zoo verkeerd over dat stuk niet te oordeelen of anders baart dat voor haar veel twijfelingen over haren staat. De Heere geve zijne duistere kinderen genade en licht, om dat te leeren zien. Amen.

Vr. Hoe gaat het doorgaans en veel met de natuurlijke menschen omtrent het bidden?

Antw. 1. Sommigen bidden bijna niet of weinig en dat zij nog bidden als zij bidden, dat zijn haar morgen- en avond-formulier gebeden, die zij van buiten geleerd hebben, en die zeer dikwijls van sommigen door toevallen nog verzuimd worden, en van anderen op haar bed gebeden worden, dikwijls half slapende, en haar formulier gebeden voor en na den eten zijn zij zoo gewoon, dat zij die bidden, zonder eens aan God te denken, omdat zij dat zoo gewoon zijn.

Vr. Wat zoudt gij van zulk een bidden denken, hoe de Heere zulke gebeden houdt, daar die alwetende God de getuige van zulk bidden is?

Antw. 1. Vele van zulke gebeden zijn voor den Heere en daarvan zegt de Heere, Amos 5:23, *Doet het getter uwer liederen van voor mijn aangezicht weg*, het is voor den Heere als het gehuil van eenen hond gerekend, van zulke menschen, die daar zoo oneerbiedig en half slapende liggen te bidden.

2. Zoodanigen die die formulier gebeden nog wat beschaafder en voor haar bed op hare knieën doen, is te vreezen, dat het meest mondwerk, taakwerk en sleurwerk en om de conscientie te stillen zal gehouden worden, dat de Heere gansch nietaangenaam is, volgens Spreuk. 15:8, *Het offer dergoddeloozen*

zs den Heere een grow el. De God aller genade ontferme zich over de natuurlijke menschen wegens haar zondig bidden en storte volgens de vorige belofte over haar uit den Geest der genade en der gebeden, tot zijne heerlijkheid en tot hare zalig- leiid. Amen. .

Vr. Wat zoudt gij oordeelen over vromen, die te zamen zijnde, uit onvrijmoedigheid of uit menschelijke vrees voor en na* het eten alien stil bidden, dat er niemand voorgeat om te bidden, maar dat elk voor zich zelve bidt des morgens en des avonds?

Antw. Dat het zondig en af te keuren is voor vromen, om de volgende reden:

Omdat onder het bidden, de een, die kort gebeden heeft, naar den ander zit te wachten, en die wat langer krijgt te bidden, die vreest, dat de anderen zitten te wachten, en dat maakt veel gebrek in het bidden, en is daarom voor alle vromen afte keuren.

Vr. Waar komt het van daan, dat vrome menschen zoo onvrijmoedig zijn, deeen voor, of met de anderen in elkanders bijzijn te bidden?

Antw. 1. Uit onvrijmoedigheid, omdat de satan het haar bestrijdt en betwist met anderen te bidden, om haar van het bidden af te houden.

2. Uit hoogmoed, of uit wantrouwen aan den Heere, of het bidden zoude slecht zijn voor anderen, of men zoude uit het bidden vallen; dat hoogmoed en wantrouwen van God is.

3. De eene schuift het op den anderen, en zoo blijft het werk ongedaan, het ware goed, dat ieder voor zich zelve dat werk begon te verbeteren in zijne familie.

Vr. Op welke wijze is het bidden goed te keuren in der vromen huizen best te zijn?

Antw. 1. Dat de hoofden des huizes, man of vrouw des morgens en des avonds op hare kniebn met hare familieen bidden, en des middags voor of na den eten; dat een van het huisgezin voorgeat om te bidden, en dat de anderen daarna bidt, dat is

ordentelijk en stichtelijk in godzalige familieSn, daarover gebiedt en geeft God zijnen zegen.

2. Dat in hare gezelschappen een vrome uit haar om Gods zegen den Heere bidt en dankt, en dat de andere met haar bidden, ook op bededagen en bij andere gelegenheden, dan is er zegen en stichting te wachten in vrome gezelschappen, de Heere geve ieder zijnen pligt te doen ten goede van zijn volk, en dat er verbetering in dit stuk, daar verval is onder de vromen, tot algemeen het gezien mag worden. Amen.

3. Daar genade is, daar wordt zelden gezien, dat Gods volk aan een formulier-gebed blijft hangen, omdat zij alien, daar de Geest der gebeden wordt over uitgestort, worden van den Geest geleerd te bidden door den Geest, om naar hare gestalte of omstandigheden, die tegenwoordig zijn, te bidden of te danken uit haar harte; omdat het beter is met weinig woorden, die uit het harte gebeden worden, de gebeden te doen voor den Heere, als met een lang Formulier-gebed. En als vrome menschen aan een eenig Formulier blijven hangen, dat is in haar eene zwakheid, dat zij geene vrijmoedigheid hebben, noch kracht genoeg om voor of bij anderen uit haar hart te bidden! Maar als God haar meer kracht geeft, dan laten zij die Formulieren na; op die wijze ondervindt het des Heeren volk in het stuk des gebeds.

Vr. Wat aanmerkingen, die nuttig zijn, maakt gij over dit stuk des gebeds?

Antw. 1. Wat is dat om te verwonderen, dat God zijn volk, daar Hij den Geest der genade en der gebeden over uitstort, naar die beloften van het Genaden-Verbond, dat God haar zoo leert bidden, zoo verstandig, zoo geestelijk, zoo ernstig, zoo ge- loovig, zoo gepast, tot verwondering van anderen, voornamelijk zulke botte menschen, die niet lezen kunnen. 61 Wat doet Gods Genade geen Wonderen en Mirakelen in de wereld onder de menschen, volgens Jes. 55:13, *Voor eenen doorn zal een dennen- boom opgaan, voor eenen distel zal een mirtenboom*

opgaan en het zal den Heere wezen tot eenen naam, tot een eetiwig teeken, dot niet uitgeroeid zal warden.

2. Wat behoorden vrome menschen in alles niet van den Heere Jezus Christus, als den eenigen voor- bidder van zijn volk, dien voorsprake, dien Hooge- priester, meer en veel geloovig gebruik te maken, voornamelijk over hare melaatsche gebeden.

3. Mogten natuurlijke menschen hier uit leeren zien, dat zij den Geest der genade en der gebeden missen, en hoe noodig zij hebben, dat die bclofte aan haar vervuld moet worden, zullen zij ooit zalig worden, uit Zach. 12:10.

4. Mogten vrome menschen, die zooveel verkeerde bevattingen hebben, en verkeerd oordeelen over haar bidden, daar wat meer van overreed worden, en omtrent het bidden meer aangespoord worden; dat geve de Heere aan zijn volk tot haar nut. Amen.

Daar op is toepasselijk:

God, Vader, die uw volk belooft hier in dit leven, Uw' Geest te storten uit, om die aan haar tegeven, Der gena en gebeén, om Christus uit genade, Uw volk is U verplicht te loven vroeg en spade, Door Psalmen en gebeén, uitloozend haar gemoed, In bidden, danken, voor het heil, dat gij haar doet.

Het Vijftiende Sfuk.

Vr. Als de Geest der genade en der gebeden wordt uitgestort, wordt dan de liefde Gods ook in het harte der vrome menschen uitgestort?

Antw. Ja, bev/ijs Rom. 5:5, *En de hope beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten is uitgestort door den Heiligen Geest, die ons gegeven is.*

Vr. Wat onderscheid is er tusschen het Geloofen de Liefde?

, A^w- Hoewel het geloof is w'erkende door de Liefde, zoo is npgtaps het geloof onderscheiden van

de liefde, en wordt daarom als een onderscheide Genade, eene zaligmakende deugd genoemd, 1 Cor. 13:13, *En nu blijft geloof en hope en liefde, deze drie, doch de meeste van die is de liefde.*

Vr. Waarin bestaat het onderscheid tusschen het geloof en de Liefde?

Antw. 1. Het zaligmakend geloof neemt de waar- heid en het getuigenis van God, in zijn Woord geopenbaard aan, het geloof neemt Christus en al zijne weldaden op zijne aanbieding voor haar zelve aan, als zoo een, die zoo is, zoo als de beloften en noodigheden van Christus en van het Genaden- Verbond voorstelt, en dan komt de zaligmakende Liefde. en die omhelst die Waarheden, die omhelst Christus met al zijne weldaden, en die Liefde gaat uit in verlangens, naar de genade Gods, en naar den Heere Jezus, en al zijne Genaden-goederen, en naar des Geestes invloed, met gevoelige-uitgaande be- geerten, en verlangende omhelzingen, Hoogl. 1:2, *Hij kusse Mij met de kusse zijnes rmonds; wantuwe uitnemende liefde is beter dan den wijn.*

2. Schoon het zaligmakend geloof in denzelfden tijd wordt ingestort, als de Liefde in de ziel wordt ingestort, zoo gaat nogtans het geloof in orde van de werkzaamheid der ziele voor: want omdat de ziele door het geloof, de waarheden, en Christus, en zijne weldaden heeft beschouwd en toegestemd, zoo omhelst de ziele die, en begeert die met al hare genegenheden: bewijs, omdat de geloovige ziele Christus liefde zoo bij uitnemendheid kende en toe- stemde zoo te zijn door het geloof daaruit vloeide het, dat de ziele in begeerten en verlangens, en omhelzende begeerten der Liefde, zoo wenschte en verlangde, om van den Heere Jezus gekusten omhelst te worden, met de gevoelige bewerkingen van Christus nabijheid door zijnen Geest.

Vr. Wat onderscheid is er tusschen het Geloof, de Liefde, en de Hope?

Antw. Hetgene dat het geloof beschouwd heeft en

toegestemd heeft, dat waarheid is, en dat het geloof voor waarheid heeft aangenomen, en dat de Liefde haar omhelst, en met veel uitgaande begeerten naar verlangt, daar komt de hoop, en die ziet de geloofde, omhelsde verlangde zaken met lijdzaamheid te gemoet op goede gronden, even als een schipper, die op goeden ankergrond liggende, zijn schip in 't toe-komende behouden zijnde, te gemoet ziet. De hope is *0. Is een anker der ziele*, Hebr. 6:19.

Vr. Om wat reden is de Liefde de meeste en voor-naamste van de drie Genaden-deugden, *Geloof, Hoop en Liefde*? 1 Cor. 13:13.

Antw. 1. Omdat geloof en hoop bij het afsterven der vromen zal ophouden; maar de Liefde zal blijven tot -in eeuwigheid. 1 Cor. 13:8. *De liefde vergaat nimmermeer.*

2. *De liefde is ait God; want God is liefde*, 1 Joh. 4:8. Om dat de volmaakte liefde het beeld Gods is, en dat vromen, wegens hare Liefde naar dat beeld Gods veranderd worden, hierin degenade en eens volmaakt in heerlijkheid; en dat kan van het geloof en de hoop niet gezegd worden, om dat beide die zullen ophouden.

Vr. Tot wat voornamen personen en zaken is deze Liefde, voor zoo verre die zaligmakende is, en het Genadenwerk des Geestes is in de ziele, werkzaam in de vromen?

Antw. Tot drie zaken, 1. tot God, 2. tot de Godzaligheid, 3. tot de Godzalige vrome menschen.

Vr. Op wat wijze is de Liefde der vromen werkzaam, voornamelijk omtrent God, als die in haar harte wordt uitgestort?

Antw. 1. Zij krijgen zooveel van God te kennen in zijne deugden en volmaaktheden, en als de Drieenige, Zalige, Algenoegzame Verbonds-God in Christus, genadig, barmhartig, vol van goedheid en genade, dat zij met hare ziele, die God hoogschattende, begeerende en uitgaande is in die Liefde naar God, om deel aan dien God te krijgen, daar al hare zalig-

heid in bestaat, en zoo zoekt de ziele door het geloof, dat werkende is door de Liefde, al haar heil, al hare zaligheid in dien God, alleen in dien God, als in het hoogste goed, die haar alleen kan zalig en gelukkig maken, Ps. 63:1, zegt de ziele door het geloof, *0 God gij zijt mijn God*, en dat geloof is werkende door de liefde, en daarom volgens deze Liefdens uitgaande omhelzende begeerten en liefhebbende dorstende verlangens, zegt zij: *Ik zoek u in den dageraad*, door middel van gebeden en begeertens in de gebeden der Liefde, die uit de Liefde Gods voortkomen: *Mijne ziel dorst naar u*, en gaat in Liefdens uitgaande gevoelige Liefde driften naar God uit: *Mijn vleesch verlangt naar u*, dat te kennen geeft, dat hare hartstogtelijke gevoelige bewegingen, door de Liefde aangestoken, zoo naar den Heere reikhalst, als een dorstige in een land dor en mat zonder water, door de medewerkende genade des Heiligen Geestes, die de Werkmeester der Liefde Gods is, en die de liefde Gods in de ziele heeft ingestort.

2. De ziele krijgt zooveel liefde tot dien zaligen God, en gaat in Liefde-verlangens uit, om dien God meer te kennen in liefde-begeertens, om dien God Lief te hebben, om dien God te vreezen, te dienen, te gehoorzamen, onderworpen aan dien God te zijn, en door die liefde geeft de ziele haar uit Liefde, en door die liefde aan dien God over, om Hem te dienen, en naar zijne heilige Wet en wil te leven. Hare Liefde is zoo werkzaam, dat zij alzoo gaarne dien God begeert en verlangt hem te lieven, en te dienen, als door hem gezaligd te worden. In deze twee stukken bestaat de voornamen werkzaamheid der Liefde tot God in den vrome, dat ondervinden, en daar ondervinden alle vrome menschen wat van, elk in zijne trap en mate, over wien ooit de liefde Gods in hare ziele door den Geest wordt uitgestort, en op sommige tijden worden die voorgestelde Liefdens-oefeningen van de Godzaligen in hare werkzaamheden

geoeffend en gepractizeerd, en ondervonden door Gods genade.

Vr. Waarin bestaat het voorname van de Liefde der vromen tot Godzaligheid?

Antw. 1. Die ziele, daar die Liefde wordt in uitgestort, kan door de Liefde Gods in haar niet meer in de zonde leven, en naar hare begeerlijkheden. Die Liefde Gods in Christus dringt haar, om hare gansche koers van het onzalig leven buiten God, in alle goddeloosheid en begeerlijkheid te verlaten, en af te scheiden, ook van alle goddeloozegezelschappen en goddeloozen, om met haar niet meer mede te doen, maar scheiden haar af van alle goddeloosheid, en de wereldsche begeerlijkheden.

2. De ziele, wordt door de Liefde gedrongen en gedwongen, hoe godzaliger, hoe heiliger, hoe teederder, hoe liever voor den Heere te leven in alle godzaligheid, en uit liefde tot God en voor God; hoe nederiger, hoe matiger, hoe regtvaardiger, hoe conscientiguzer, godsdienstiger, hoe liever te leven, daarna streeft de ziele als de loopers in den loop-baan naar het wit, dat zoekt de ziele door de Liefde, daar wenscht zij om uit liefde tot de deugd, tot de heiligheid, daar worstelt zij om tegen hare overgeblevene verdorvenheden, en dat is het voorname van de Liefde der vromen tot godzaligheid, en zoo wordt het van de vromen, elk in zijne trap en mate, door de Liefde ondervonden en gepractizeerd, volgens Tit. 2:11, 12, *Want de zaligmakende genade Gods is. verschenen alle menschen, en onderwijst ons, dat wij de goddeloosheid en de wereldsche begeerlijkheden verzakende, matiglijk, regtvaardig, en godzalig zouden leven in deze tegenwoordige wereld*, en op die wijze zoeken het de vromen door hare liefde, die zij tot God en godzaligheid hebben, te practizeren.

Vr. Waarin bestaat de Liefde der vromen omtrent de godzaligen?

Antw. 1. paarin, dat, alwaar de Liefde tot God en tot godzaligheid wordt uitgestort in de ziele door

den Heiligen Geest, daar wordt ook de liefde tot de godzaligen in de ziele uitgestort, en daarom wordt dat stuk van de Liefde tot godzaligen vergeleken bij de zalfolie in de zalving van den Hoogepriester Aaron, Ps. 133:1, 2. *Ziet hoe goed en lieflijk is 't dat breeders ook te zamen wonen, het is gelijk de kostelijke olie op het hoofd Aarons, nederdalende tot in den zoom zijner kleedingen.*

Vr. Is dan de liefde tot de vromen een zeker bewijs van de Liefde tot God en tot godzaligheid?

Antw. Ja, daar kan geen ware Liefde Gods, en tot de godzaligheid zijn, daar de Liefde tot de godzaligen ontbreekt, 1 Joh. 5:1, *En een iegelijk, die lief heeft dengenen, die geboren heeft, die heeft ook lief dengenen, die uit hem geboren is.*

Vr. Is dan de ware Liefde tot de vromen een onfeilbaar kenteeken van de genade Gods in de ziele?

Antw. Ja, 1 Joh. 3:14, *Wij weten, dat wij over-gegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben.*

Vr. Waar aan is die liefde tot de godzaligen te onderscheiden, die een kenteeken van de genade is, en de natuurlijke menschen hare Liefde, die zij tot godzaligen kunnen hebben?

Antw. 1. Natuurlijke menschen kunnen godzaligen liefhebben, omdat zij voordeel van de godzaligen genieten, en wel van haar gedaan worden, zoo hadden de Capemaiten achtung en liefde voor Christus om den broode, en volgden hem daarom, Joh. 6: 26, *Gij zoekt mij niet, omdat gij de teekenen gezien hebt maar omdat gij van de brodden gegeten hebt, en verzadigd zijt.* Zoo had Potiphar Jozeph lief, omdat hij zag, dat hij door Jozeph's getrouwheid gezegend wierd, Gen. 39:3, 4, *Als nu zijn heere Potiphar zag dat de Heere met Jozeph was, en dat al wat hij dede, de Heere door Jozeph's hand voorspoedig maakte, zoo vond Jozeph genade in zijne oogen.*

2. Natuurlijke menschen kunnen achtung en liefde voor godzaligen hebben, omdat, schoon zij diesma-

den en haten, dat haar wegens hare conscience afgeperst wordt, dat de vromen veel beter zijn als zij, 1 Sam. 24:17, 18, *Doe hief Saul zijne stem op en weende, en hij zeide tot David, gij zijt regtvaardiger dan ik.*

3. Om de godzaligen hare talenten en gaven kunnen de natuurlijke menschen achtung en liefde voor vrome menschen hebben, even als Herodes voor Johannes hadde, Marc. 6:20, *want Herodes yreesde Johannes, omdat hij een regtvaardig en heilig man was en hield hem in waarde, en als hij hem hoorde, deed hij vele dingen, en hoorde hem gaarne.*

4. Om de nauwe betrekkingen, die natuurlijke menschen op vromen hebben, als vader en kind, broeder en zuster, en dat zij veel liefde van haar genieten, als man en vrouw, dat zelfs in de dieren gevonden wordt de natuurlijke liefde; maar dat is de Liefde niet, die een kenteeken van ware genade is.

Vr. Waaraan is de Liefde te kennen, die een kenteeken is in vrome van ware genade?

-Antw. 1. Vrome menschen hebben malkanderen lief om de liefde Gods, die zij in malkanderen zien, en hoe meerder teedere, opregte, doorbrekende liefde Gpds, dat zij in malkanderen zien, hoe liever dat zij malkanderen daarom hebben.

2. De Godzaligen hebben malkanderen lief om het beeld Gods dat zij in malkanderen zien, en hoe heiliger, hoe opzettelijker in alle deugden van godzaligheid dat zij in malkanderen zien, hoe meer achtung, liefde en toegenegenheid, dat voor malkanderen hebben.

3. Om de inwendige vereeniging, die zij met malkanderen hebben, wegens het werk der genade, •waarin zij met malkanderen van eene ondervinding zijn, malkanderen verstaan wegens het geestelijk werk, zoo vereenigen zij met malkanderen, en daaruit vloeit hare liefde, en achtung, en zuivere genegenheid, die de vrome menschen tot malkanderen hebben, en deze drie stukken worden gevonden in alle god-

zaligen, en is voor haar een kenteeken van genade.

Vr. Om wat redenen en oorzaken zijn die drie stukken bewijzen van genade in de vromen?

Antw. 1. Men kan de vrome menschen niet liefhebben en beminnen, omdat zij God liefhebben of het is een bewijs van de ware vreeze en liefde Gods in ons, 1 Joh. 5:1.

2. Men kan de vrome menschen niet lief hebben om het beeld Gods, en om der vreeze Gods, of men bezit dezelfde genade, Ps. 15:1, 4, *Wie zal wonen op den berg uwer heiligheid, in wiens oogen de verworpenen veracht zijn, maar hij eert, die den Heere vreezen.*

3. Niemand kan met de vrome menschen vereenigen omtrent de ondervinding van het Genaden-werk des Geestes en de Geestelijke ondervindelijke bewerkingen des Geestes hebbe, of hij bezit de genade, 1 Cor. 2:24. *Maar de natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn: want zij zijn hem eene dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk moeten onderscheiden worden, en de natuurlijke menschen missen den Geest der genade en der gebeden, die is, zoolang zij in den natuurstaat leven, over haar nog niet uitgestort.*

Vr. Op wat wijze maken de vrome menschen, als zij de Liefde tot de vromen in haar vinden, een goed gebruik daarvan door het geloof van redkavelingen, tot vastigheid van hare genade voor haar zelve?

Antw. 1. Dat niemand de ware Liefde tot de vromen heeft, of zoo een heeft ook God lief, 1 Joh. 5:1.

2. Niemand kan de ware liefde Gods in hem hebben, of de Heere heeft hem eerst lief gehad, 1 Joh. 4:12. *Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad.*

3. Al dien de Heere in den tijd Lief heeft, dien heeft Hij van eeuwigheid liefgehad, Jer. 31:3, *Ik hebbe u lief gehad met eene eeuwige liefde, bijgevolg zoo behoorde een vrome door Gods genade het besluit op te maken, dat zijne liefde tot de vromen een bewijs van zijne eeuwige verkiezing is.*

Vr. Op wat wijze oefenen de vromen hare Liefde om'trent malkanderen?

Antw. 1. De Liefde leert haar veel met en voor malkanderen te bidden, malkanders nooden den Heere voor te dragen in 't verborgen, dat is een van de zuiverste liefde-pligten, daar minst het eigen onder is. En in het gebed des Heeren, dat sommige vromen alle dagen ten minste eens of meermalen bidden, of haar gebed mede sluiten, om de volgende redenen:

1. Om dat dat het allervolmaakste gebed is, daar alle lichamelijke en geestelijke nooderi worden in voorgesteld, om zoo hare gebrekkelijke gebeden daarmede te sluiten, en alles in te sluiten.

2. Omdat in het gebed des Heeren alle vromen voor malkanderen bidden, en dat men dan ook daar in dagelijks voor alle vrome menschen bidt, met te zeggen: *Onze Vader, enz.*

3. Omdat men in dat gebed-dan ook dagelijks den Heere looft en prijst, met te sluiten: *Want uw is het Koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid tot in der eeuwigheid.* Doch dewijl andere vromen dat niet doen, zoo is het ook best malkanderen daar niet in te bepalen, dewijl het ook dagelijks van de leeraars, volgens gewoonte in de Christen kerken gebeden wordt.

2. Die Liefde leert haar bij malkanderen tekomen in bijeenkomsten, om malkanderen te stichten en Psalmen te zingen, te bidden, te spreken tot stichting, om malkanders gaven en talenten, tot nut van malkanderen aan te leggen, met blijdschap en uit Liefde volgens de 55 vragen onzer Catechismus.

3. Die Liefde leert haar dagelijks, bij tijd en wijze gemeenschap te oefenen met malkanderen in eene aangename, heilige en heilzame verkeerung met malkanderen, tot nut en troost, en opwekking van malkanderen te zijn. *O hoe goed en lieflijk is het, dat zoo broeders zamen wonen,* Ps. 133:1.

4. Die Liefde leert haar, dat de van God gezegende vrome menschen met tijdelijke goederen, mededeelen, tot de behoeften der heiligen, om geringe vromen

van het hare te verkwikken, en die eens aan hare tafel te zetten, na dat elk gezegend is, en naar iedersgelegenheid, daar hij in is.

5. De Liefde leert haar getrouw aan malkander te zijn, malkander in alle nooden bij te staan en te helpen of te bezorgen met wat te geven, waardoor andere vromen geholpen worden, en zoo malkanderen tot nut, tot stut, tot raad tot moedgeving te zijn op de aarde, en dat uit eene zuivere Liefde wegensdie nauwe band en betrekking, die vrome menschen op malkanderen hebben, als kinderen van eenen Vader en leden van een Hoofd, met bidding en toewensching, volgens Ps. 122:6. *Bid om den vrede vanjeruzalem, wet moeten ze varen die u beminnen, vrede zij in uwe vestingen, welvaren in uwe paleizen.*

Vr. Wat nuttige aanmerkingen maakt gij over dit stuk?

Antw. 1. Dewijl in het Genaden-Verbond de Liefde des Vaders, die den Zoon uit Liefde gegeven heeft voor de uitverkorenen, ligt opgewonden, en dat de Zone Gods zijn zelven uit Liefde, als Borg des Verbondsvoor haar gegeven heeft, en God de Heilige Geest uit Liefde haar alles toepast, en in haar werktendatde Liefde in haar God, tot godzaligheid, en tot godzaligen wordt uitgestort; zoo is de Liefde als den gouden draad in't Genaden-Verbond, die overal zich vertoont, bijgevolg zeer toepasselijk omtrent het Genaden-Verbond, welke Liefde ook zal blijven tot in eeuwigheid.

2. Wat ware het wenschelijk dat vrome menschen die kenteekens van de ware Liefde, en tot God en tot godzaligheid en tot godzaligen in haar zelven konden zien, en leerden door Gods genade opmaken, om zoo uit al hare bekommelingen en twijfelingen over haren genadcnstaat te raken, tot eene bestendige verzekering, tot hare troost en blijdschap.

3. Wat ware het wenschelijk, dat natuurlijke menschen hieruit mogten leeren haar gemis indriestukken van de Liefde, en tot God, en tot godzaligheid en godzaligen, tot hare overtuiging, en ontdekking tot hare

Op dit stuk is toepasselijk:

O Liefdens heilfontein, 6 springbron van genade, Die uwe Liefde stort, in 'tvolk van uw verbond Door al de tijden heen, al vloeient vroeg en spade. Tot in der eeuwigheid, zal blijven vast gegrond, Geloof en hope blijft, zoo lang uw volk op aarde Zal blijven, maar de Liefd' blijft tot in eeuwigheid; Wie geeft u lofs genoeg, naar eisch daarvan op aarde Uw volk dat wacht daartoe een eeuwige heerlijkheid.

Het Zestiende Stuk.

Vr. Wie moet door dien Verlosserverstaan worden, daar .van Job zegt, Job 19:25. *Ik weetmijn verlosser*

Antw. De Heere Jezus Christos, ook naar de verklaring van onze kanteekenaars,

Vr. Wat geeft dat woord Verlosser te kennen?

Antw. Goel, Losser, of Verlosser, dat van de lossers van het Oude Testament gebruikt wierd, Lev. 25:25. Ruth. 2:10.

Vr. Wat was het werk van de lossers in het Oude Testament, dat zij als lossers deden, wegens hare personen. en wegens hare daden ?

1. *Hij moest van de nabestaande zzzjn*, Lev. 25:25.
2. *Hij moest den doodslager wreken van zinen broeder*, Deut. 19:6.
3. *Hij moest hem uit slavernij lossen*, Lev. 25:27.
4. *Hij moest de verarmde goederen lossen* Lev. 25:25.
5. *Hij moest de afgestorvene weduwen trouwen*. Deut. 25:5.

Vr. Is de Heere Jezus Christus als zoo een GoSl Losser, Verlosser, in de beloften van het Genaden-Verbond beloofd?

Antw. Ja, Jes. 59:20, *En daar zal een Verlosser tot Zion komen*, dat Paulus op den Heere Jezus toepast, Rom. 11:26.

Vr. Wat wordt aan Christus den Losser van het Genaden-Verbond als Verlosser toegeschreven ? .

Antw. 1. Dat hij de nabestaande van zijn volk is, Ps. 22:23, *Zoo zal ik uwen naam mijnen broederen vertellen*, Jes. 7:14. *Zijn naam zal heeten Immanuel*, Joh. 1:1, *Het woord is vleesch geworden*.

2. De Heere Jezus heeft zijn volk veriest van den duivel, die een moordenaar is van zijn volk, en van den beginne den kop vermorzeld, Gen. 3:15, *Want door zijnen dood heeft Hij te niete gedaan dengene, die hetgeweld des doods had, dat is den duivel*, Hebr. 2:14.

3. De Heere Jezus verlost zijn volk uit de slavernij des duivels en der zonden, dat hij daarvan heeft vrijgemaakt, Joh. 8:36, *Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn door de koopng met Zijn bloed*, 1 Cor. 6:20, *Gij zijt duur gekocht*.

4. De Heere Jezus als Verlosser brengt degeheele erfenis, die zijn volk door de zonde verloren had, tot haar weder, Hebr. 9:15, *En daarom is Hij de Mid-delaar des Nieuwen Testaments, opdat de dood daar tusschen gekomen zijnde, tot verzoening der over-tredinge, die onder heteerste Testamentwaren, degenen, die geroepen zijn, de beloftenisse der eeuwige erve ontvangen zouden*.

5. De Heere Jezus komt met al zijn volk in een geestelijk ondertrouw, en geestelijk huwelijks verbond, Hozea 2:19, *En Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof, en gijzult den Heere kennen*, Eph. 5:31,32, *En zij twee zullen tot een vleesch wezen, deze verborgenheid isgroot, doch ik zeg dit, ziendeop Christus en op de gemeente*, Hoogl. 2:16, *Mijne liefste is mijne, en ik ben dezijne*, bijgevolg, al wat de Goels, de Lossers, of verlossers in het Oude Testament deden aan de naastbestaande, als lossers lichamenlijk, dat doet de HeereJezus aan al zijn ge- loste gekochte volk geestelijk, en daarom met regt den Go61, Losser, Verlosser van het Genaden-verbond genoemd.

Vr. Is de Heere Jezus de Gold en Verlosser van

het Verbond der genade, is dan dat Verbond ook geen verbond der verlossing genoemd?

Antw. Ja, Luc. 1: 71, 72, *Namelijk eene verlossing van onze vijanden, opdat Hij barmhartigheid dede aan onze Vaders, en gedachtig ware zijns heiligen Verbonds.*

Vr. Waarom wordt het Verbond der Genade ook genoemd een Verbond der Verlossing?

Antw. 1. Om dat de Goel en Verlosser van dat Verbond als de Testamentmaker, met zijnen dood, en door zijn bloed de erfgenamen van dat Verbond gekocht en verlost heeft, Zach. 9:11, *U ook aan-gaande 6 Zion, door het bloed uws verbonds heb ik awe gebondenen ait den kuil, daar geen water in is, uitgelaten.*

2. Om dat de erfgenamen van dat Verbond door dat bloed des Middelaars en verlossers Christus, vrijgekocht en verlost zijn, Jer. 31:11, *Want de Heere heeft Jakob vrijgekocht, en hij heeft hem verlost uit de hand desgenen, die sterker was dan hij.*

3. Daarom ook Gods volk genoemd wordt het verlost volk, Jes. 62:12, *En ze zullen ze noemen het heilige volk, de verlost des Heeren.*

4. Daarom de Heere Jezus genoemd wordt haar Heiland, dat is haar Verlosser, Zach. 9:6, *Verheugt u zeer gij dochteren Zions, want ziet uw Honing zal u komen regtvaardig, en hij is een Heiland.*

Vr. Op wat wijze heeft de Heere Jezus, de Goel en Losser van zijn volk, die Verlossing, als bij trappen voor zijn volk te weeg gebracht?

Antw. 1. Dat de Heere Jezus van eeuwigheid dat Verbond der genade en der Verlossing heeft ingewilligd, om de Borg, de Middelaar, de Goel, de Losser, Verlosser te zijn in dat Verbond, Ps. 40:8,9, *Doe zeide Ik, ziet ik kome in de rolle des boeks is van Mij geschreven: Ik hebt lust d mijn God om uw welbehagen te doen,* Hebr. 10:5.

2. Dat Hij als de Verlosser in de volheid des tijds, van eeuwigheid bepaald, *zs gekomen in dewereld, is*

geworden uit eene vrouw, is geworden onder de wet; opdat Hij diegenen die onder de Wet waren ver- lossen zoude, Gal. 4:4, 5, *Hij, die het geen roof geacht heeft, die in de gestalte Gods zijnde, de ge- staltenisse eens dienstknechts heeft aangenomen.* Gehoorzaam geworden zijnde, daarvan de Vader heeft gezegd in de belofte van het Verbond der verlossing, Hoz. 1:7, *Maar over het huis Juda zal Ik Mij ont- fermen, en zal ze verlossen door den Heere haren God, dien Goddelijken Zoon, die God is boven al te prijzen tot in der eeuwigheid, hoewel Hij uit den Vaders is,* Rom. 6:5. Dat Goddelijke zelfstandige Woord is vleesch geworden, die den Hemel bekleedt met wolken, die ligt als een weerloos kind in de kribbe der beesten, Luc. 2:7, *In doeken gewonden, God wordt mensch, het Woord is vleesch geworden,* Joh. 1:14, om de uitverkorenen, als die Immanuel te lossen te verlossen, 6 wonderbare Verlosser, en verlossing, voor het verlost vrijgekochte volk, wegens het Genaden-Verbond der verlossing!

3. De Heere Jezus als Losser en Goel heeft als Verlosser en Middelaar al geleden, dat er te lijden was, en gedaan, dat er te doen was, volgens den *bepaalden raad Gods,* Hand. 2 : 23, van zijne geboorte tot aan zijnen dood, van den duivel verzocht, Matth. 4:1, van de goddelooze menschen gesmaad, gelasterd en verworpen, heeft gehongerd, gedorst; en dat als Middelaar en Verlosser, Joh. 15:18, *Indien u de wereld haat, zoo weet, dat zij Mij eer dan it gehaat heeft,* vers 25, *Zij hebben Mij zonder oorzaakgehaat.*

4. De Heere Jezus heeft voornamelijk gele'den zijn ziels lijden, als dien Goel, Borg en Verlosser van het Genaden-Verbond, in den hof Getsemand, Matth. 26:38, *Mijne ziele is geheel bedroefd tot den dood toe. Ver- raden van Judas,* vers 49. En in dien zelfden nacht in de zaal van Cajaphas heeft dien Goel voor zijn volk veel smaaden spot en bespuwing in zijngezegend aan- gezigt geleden, volgens Ps. 22 en is des morgens ge- bonden gebracht tot Pontius Pilatus, den stadhouder des

Keizers, Matth. 27:2. Nadat zij *dat Lam Gods, datde zonden der wereld wegneemt*, Joh. 1:29, eerst gebragt hadden tot Annas, Joh. 18:13, En na dat de Heere Jezus dien dierbaren Goddelijken Goel vandaartot Herodesis gezonden, en daar ook veel smaadheden heeft geleden, Luc. 23:11. En eindelijk in het regthuis van Pilatus, daar dien onbevleken en onschuldigen Borg en Lossers eenen doornen kroon op zijn gezegend hoofd is gezet, en eene purperen mantel aangedaan en hebben zijn Prophetischen Koninklijkambt bespot. en Hem geslagen en deerlijk geegeseld volgens Jes. 53:5, *Maar Hij is om onze overtredingen verwondet, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzelt; de straf, die ons den vrede aanbrengt was op Hem, en door zijne striemen is ons genezing geworden*. Van daar is Hij geleidt buiten de stad naar Golgotha, en daargekruist tusschen twee moordenaars, 'smorgens bij ons omtrent ten 9 uren; en omtrent ten 12 ure gaf de Borg des Verbonds, de Lossers en Verlossers van en voor zijn volk, den Geest. Hij regtvaardige voor ons onregtvaardigen, om zijn volk te lossen en te verlossen, volgens den eisch van het Verbond der Verlossing, Jes. 53 :10, *Als zijne ziele haar tot een schuldojfer zal gesteld hebben, zoo zal hij zaad zien, Hij zal de dagen verlengen, en het welbehagen des Heeren zal door zijnen handgelukkiglijk voortgaan*. Zoo isde Verlossers des Verbonds gestorven. Joh. 19 :30, *Doe Jezus danden edik genomen hadde, zeide Hij: het is volbracht, en het hoofd buigende, gaf den geest*. Zoo stierf de Vorst des levens, om als Lossers en Goel zijn volk te verlossen, Phil. 2:8, *En in gedaante gevonden als een mensch, heeft Hij hemzelven vernederd, gehoorzaam geworden tot den dood, ja tot den dood des kruises, en heeft dat al volbragt, dat er als de Verlossers des Genaden- Verbonds voor zijn volk te volbrengen, was, als Lossers in hare plaats, en om haar te verlossen*.

5. Jezus Christus is gestorven, opgestaan, opgevaren ten Hemel, en isgezeten ter rechterhand Gods; alles naar de'schriften, om van daar als verhoogde Lossers toe te passen aan zijn volk door zijnen Geest dat Hij op de

aarde door zijn bloed erworven heeft ;en is daar haar Voorspraak, Voorbidder, Propheet en Koning, Borg, Lossers, Middelaar en Verlossers, totdat Hij in den dag des Oordeels, en der Opstanding wederkomen zal op de wolken om te oordeelen levenden en dooden.

Vr. Wat aanmerkingen maakt gij over dit stuk?

Antw. 1. Hierin is te zien den onbegrijpelijken onnaspeurlijken rijkdom van Gods Genade en Liefde, dat God de Vader in het Verbond der Verlossing zijn eigen Zoon niet gepaard heeft, maar heeft Hem voor de uitverkorene doemwaardigen overgegeven, on] de Verbonds Verlossers te zijn voor zijn volk.

2. Wat dien dierbaren Goddelijken Zoon, den Zone God als Borg en Goel, Verlossers op Hem genomen heeft van eeuwigheid, en in de volheid des tijds volbragt heeft, en wat Hij geleden heeft voor zijn volk om haar te verlossen en door zijn bloed te koopen, en naar zijne onbegrijpelijke groote liefde, zijn leven te stellen voor zijne schapen en Verbondsvolk, om haar het leven te geven, Joh. 10:15, *Ik stelle mijn leven voor mijne schapen*, vers 28, *En Ik geve haar het eeuwige leven*.

3. De onbegrijpelijke groote ellendige toestand der uitverkorenen, zoo als zij in Adam zoo diep gevallen zijn door de zonde, zoo erfzonde als dadelijke zonde, zijnde kinderen des toorns, gelijk alle anderen, liggende onder den vloek der wet, onder de schuld en straf en heerschappij der zonde, verkochte slaven onder de slavernije en heerschappije des duivels, onder de schuld der verdoemenis, zijnde geestelijk blind ge- boren, geestelijk dood door de zonde van nature, liggende onder het verbroken Werkverbond, hebbende God en zijne gemeenschap, Hemel en zaligheid ver- beurd; van dat alles door de Verbonds Verlossers worden zij verlost van al dat kwade, en haarwordt toebragt den Hemel en voile zaligheid.

4. Hierin is te zien, hoe meer klaarheid Gods volk krijgen van het Verbond der genade, en van de Verlossers van dat Verbond, wat het werk Gods des Vaders is buiten den mensch, en wat het werk des

den niensch, en wat het werk van God den Heiligen Geest is binnen vrome menschen alleen; waaruit zij haar ktinnen verzekeren, dat zij tot het Verbond der genade als bondelingen alleen behooren. Dat is een gezegende weg vobr Gods volk, als het God zal believe te zegenen, om getroost, verzekerd, met blijdschap, heilig, teeder en gemoedigd te leven, en zalig te sterven en te erven: Dat geve de Heere aan zijn volk tot hare zaligheid. Amen.

5. Hier in is te zien, zoolang iemand, wie hij zij, het zaligmakend werk des Geestes nog niet van binnen heeft ontvangen, en de Geest in zijn zaligmakend werk in hem, en over hem nog niet is uitgestort, zoo een dat tot nog toe is missende, al was zoo een een uitverkorene, niemand hem zelven kan verzekeren, dat hij eendeelge- noot van het Verbond der genade is. Of het God be- haagde, een eenige dat nog missende, daarvan door zijnen Geest te overtuigen, en zijn Geest in zijn zaligmakend werk over zoodanigen uit te storten, tot zijne heerlijkheid en hare zaligheid. Amen.

Daarop is toepasselijk:

O Losser van uw volk, van slavernije en zonden, Van schuld, van vloek en stnet zijt gij voor haar bevonden Uw kruisdood heeft volbragt, al wat in 't Heil-Verbond Van eeuwigheid beraamd, tot lossinge bestond, U Alpha, Omega, zij eer en heerlijkheid, Met Vader en den Geest, tot in der eeuwigheid, Van al 't gekochte volk, en heilig Eng 'len t' zamen, Geef zegen en geef heil, ook over dit werk, Amen.

Tot slot,

Het Zeventiende Sink.

1. Dewijl dat mijn voornaam oogmerk geweest is dit boekje te schrijven, om natuurlijke menschen te overtuigen door het voorstellen van dit eenvoudig onderrigt wegens het Genaden-Verbond; doch voornamelijk om vrome menschen tot nut te zijn; zoo is miine wensch. dat het den Heere behagen mag

natuurlijke menschen te doen zien hoe ellendig en rampzalig de mensch van nature is, en hoe diep onder het Werkverbond hij in Adam gevallen is, en dat geen heil noch zaligheid te vinden is buiten het Genaden-Verbond; en hoe ongelukkig de mensch is, die geen deel aan het Genaden-Verbond, noch aan den Verlosser van het Verbond heeft; in tegenstelling van het onwaardebaar geluk van Gods volk te zien, die deelgenooten in dat Verbond zijn, gelukkig hier in den tijd en volzalig in de heerlijkheid. Dat er onder de •uitverkorenen, die in de wereld zijn, en nog onbekeerd in zulken jammerstaat steken, mogten door Gods genade aan haar zelven ontdekt worden, en overkomen door Gods genade uit de natuurstaat in de genade, tot Gods heerlijkheid en hare eigene zaligheid, al was het maar een eenige. Het is den Heere niet tewon- derlijk, die *door het blazen op de ramsbazuinen, en het gejuich des volks de muren van Jericho heeft omgeworpen*, die kan ook door het Almagtig werk des Geestes, door het geringste middel werken, opdat hij alleen de eere daarvan hebbe, om een uitverkoren 'zondaar of zondares tot zijne zalige gemeenschap te brengen. Dat geve en werke de Algenoegzame, Almag- tige God, die den Hemel en de Aarde gemaakt heeft, tot zijne heerlijkheid en der zielen zaligheid. Amen.

2. U aangaande dierbare kinderen Zions, daar de Algenoegzame God des Verbonds zijn werk der genade in begonnen heeft, voornamelijk eerstbeginnende, duistere, sukkelende, gekrookte rietjes in degenade: mogt het den Heere behagen ulieden te doen zien, dat de voorname oorzaak van uw sukkelten, en dat gij niet meer vordert en groeit in de genade, is, dat gij zoo weinig van het Verbond der genade, en deszelfs Verbonds Borge weet; hoe dat de weg Gods is, dien hij houdt, om de uitverkorenen te zaligen, en ten Hemel binnen te brengen, en dat uwe onkunde daaromtrent de voorname oorzaak is van al uw verkeerd werken. Dat het den Heere behagen mogte dit werkje aan u lieden te zegenen, om u tot hand-

leiding te zijn, om u te leeren zien, en practizeren om op eene Verbonds wijze werkzaam te zijn, om de genade Gods in Christus, die u wordt aangeboden in het Verbond der Genade als ellendigen, die uwe zaligheid buiten u zelve in God, en in zijne gemeenschap, en in Christus zoekt, aan te nemen van alles af te leeren zien, en op het vrije ruime aaribod in het Genaden-Verbond aan begeerige, dorstige verlegene zielen, gelijk gijlieden zijt, en u bevindt, die al zoowel begeert heilig als zalig te worden, om maar door het geloof op de noodiging en de beloften aan zulken in't Genaden-Verbond gedaan, het te wagen, en door het geloof aari te nemen om tot rust te komen, voor uwe ziele. De Heere zegene daartoe dit werkje aan ulieden tot uwen opbouw en groei in de genade. Amen.

3. Dewijl de ervarenheid dagelijks leert, dat jonge menschen, daar God in hare jongheid in werkt, en die open liggen voor de verleiding, die in de wereld, die in het booze ligt, is, om af te wijken van God, eer zij tot doorbreken in de genade komen, en door huwelijken met natuurlijke menschen, en voorspoed in de wereld komen af te zakken, haar eerste liefde te verlaten, de wereld gelijkvormig worden, en daar door in zulken verval raken, dat zij achter na met zooveel kastijdingen en donkerheden, en nare ongestalten moeten sukkelen, en dikmaal jaren lang doodbrakende daar henen gaan. 61 wat leven zulke menschen, schoon de wortel der zaak in haar is, een naar leven, en dienen de wereld met zooveel klop-pinge van haar gemoed, en zijn van de vromen als verlaten en afgescheiden, daar zij nogtans zooveel achting en liefde voor hebben, en leven met de natuurlijke menschen, zijnde als de verloren zoon, als omzwervende buiten haar vaders huis, en moeten hare afwijkingen zoo bitter en lange bekoopen. Zoo wensch ik dat dit werkje, waarin ook getoond wordt wat eene kracht het zondig verdorven deel der vromen noch behouden heeft in de vrome, u liedeii,

die jong in jaren zijt, tot waarschuwing mag dienen, om bewaard te worden, om in de wereld niet ver-slirigerd te raken, en voor zulke onheilen bewaard te worden dat ik u van harte toewensche daarvoor bewaard te worden. Amen.

4. En gij kinderen Gods, die door u afwijken en uwe eerste liefde te verlaten, in zoodanigen naren toestand gekomen zijt, als hier even te voren getoond is, en in zulken donkeren dorren toestand, in zwaar ongelooft en vervreemding, en omzwerving van den Heere geraakt zijt. 61 Weet toch dat te zondigen tegen Genadenlicht en tegen al de klopping van uw gemoed veel zwaarder is, als in onwetenheid in denatuurstaattezondigen; dat is den Geest te bedroeven, tegen zooveel ontvangen Genadenlicht te zondigen. Venedert u toch voor den Heere, hoe eer hoe liever, deHeere roept ulieden toe: *Keert weder gij afkeerige kinderen, en Ik zal uwe afkeeringe genezen*, En weet dit, dat gij door eene tweede bekeering, of liever wederkeering moet te regte komen, die doorgaans veel zwaarder is, als de eerste bekeering, en dan door geloof al het vorige Genadenwerk van uwe jongheid af, dat door ongelooft en donkerheid is wegge-wbrpen, door't geloof weer op te rapen en weder te keeren van uw afwijken, dat is de weg voor ulieden om te regte, en tot licht en verzekering van uwen Genadenstaat te komen, daartoe is zeer noodig het Genaden-Verbond te kennen in zijne onveranderlijkheid, om met belijdenis tot den Vader door het Geloof, door den Borge, en Verlosser Christus te gaari, alzo het Genaden-Verbond niemand; uitsluit als zulken, die haar zelve met achter te blijven uitsluiten; daartoe ik ulieden wensche, dat dit Werkje u daartoe nuttig wezen zal, om uit al uwe donkerheid te raken, en van uw afwijken en ergernis te geven af te raken, en uit verval op te staan en weder te keeren, opdat uw laatste nog mag uw beste worden tot voile verzekering; daartoe ik u alle genade toewensch van den Verbond-God, die de getrouwe God is en blijft. Amen.

5. En gij kinderen Zions, uitverkoren en begenadigt

volk Gods, die Genade ontvangen hebt om Genade te zien, te gelooven, en daarvan verzekerd zijt, en die tot nog toe in het licht wandelt, en nabij God met Azaph leeft. Ziet hier, en verwondert u over al 1 e de deugden en volmaaktheden Gods, in dit Genaden-Verbond uitblin- kende en vooral Gods vrijmachtige, ontfermende eeuwige Liefde en Genade omtrent ulieden, van God Vader, Zoon en Heiligen Geest, de zalige Verbonds-God een in wezen en alle drie de Personen bijzonder in het Genaden-Verbond, om ulieden voor den tijd in begin, en na dit leven u volmaakt zalig en eeuwig gelukkigte maken. Dient God eh hebt God lief uit eene dankbaarheid voor uwe Verlossing, dat is de zuiverste liefde en dienst Gode aangenaam, Ps.50:23, *Wie dankoffertzahnijeeren, en die zijnen weg wel aanstelt, zal Ik mijn heil doen zien.* .Toont wat kracht Gods genade in u gewrocht heeft om glanzig, vrolijk, gemoedigd, teer, Godzaligte leven in dit krom en verdraaid geslachte. Waakt tegen zondigen en verslapping in de Genade, en weest teer en ontfermende over duistere kleine zwakke of afgewekene, of in zonden gevallen vrome menschen en ontfermt u over de natuurlijke menschen. Zoekt als een middel te zijn om'anderen uit het vuur te rukken en met den geest der zachtmoedigheid afdwalenden te regte te brengen; bidt veel voor het vervallene Zion. De Heere geve ulieden dat;dit Werkje u daartoe tot opwekking mag zijn door Gods Genade. Ik eindige met Paulus woorden, die een vrome's morgens wakker zijnde, voorkwamen, uit Rom. 15:13, *De God nu der hope vervulle ulieden met alle blijdschap en vrede in 'tgelooove, opdatgij overvloedig moogt zijn in de hope, door de kracht des Heiligen Geestes. Amen*

EINDE.